

UNIVERZITET CRNE GORE
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

Adresa 13. jul, br. 2, 81000 Podgorica
Tel. 020/481-169, fax. 020/239-074
www.ucg.ac.me
politickenauke@t-com.me

Broj: 01-1963
Podgorica, 05.09.2018. godine

UNIVERZITET CRNE GORE
CENTRU ZA DOKTORSKE STUDIJE
- SENATU -

Uvaženi,

Dostavljamo prijedlog Vijeća Fakulteta političkih nauka za Komisiju za ocjenu doktorske disertacije kandidatkinje mr Jeliosavete Blagojević, sa neophodnim priložima.

S poštovanjem,

SEKRETAR

Sekule Raičević

UNIVERZITET CRNE GORE
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

Adresa 13. jul, br. 2, 81000 Podgorica
Tel. 020/481-169, fax. 020/239-074
www.ucg.ac.me
politickenauke@i-com.me

UNIVERZITET
CRNE GORE

FAKULTET
POLITIČKIH
NAUKA
PODGORICA

Broj: 01-1774/1
Podgorica, 11.07.2018. godine

Na osnovu člana 64. Statuta Univerziteta Crne Gore i člana 41. Pravila doktorskih studija Univerziteta Crne Gore, Vijeće Fakulteta političkih nauka u Podgorici na 202 sjednici održanoj 11.07.2018. utvrdilo je sljedeći

PRIJEDLOG

Senat Univerziteta Crne Gore da imenuje Komisiju za ocjenu doktorske disertacije mr Jelisavete Blagojević, pod naslovom ***Uloga vojske u arapskim režimima i tranzicijama, Studija slučaja: Tunis, Egipat, Bahrein, Sirija, Libija i Jemen*** u sastavu:

- Prof. dr Srđan Darmanović - mentor
- Prof. dr Saša Knežević - predsjednik Komisije
- Prof. dr Zoran Stojiljković - član Komisije

Komisija je dužna da Vijeću Fakulteta političkih nauka i Senatu Univerziteta Crne Gore podnese Izvještaj koji sadrži ocjenu doktorske disertacije u roku od 45 dana od dana imenovanja Komisije.

VIJEĆE FAKULTETA POLITIČKIH NAUKA

DEKAN, **Prof. dr Milan Marković**

ISPUNJENOST USLOVA DOKTORANDA

OPŠTI PODACI O DOKTORANDU			
Titula, ime, ime roditelja, prezime	mr Jelisaveta Spasoja Blagojević		
Fakultet	Fakultet političkih nauka		
Studijski program	Međunarodni odnosi		
Broj indeksa	2010/01		
NAZIV DOKTORSKE DISERTACIJE			
Na službenom jeziku	Uloga vojske u arapskim režimima i tranzicijama. Studija slučajeva: Tunis, Egipat, Bahrein, Sirija, Libija i Jemen		
Na engleskom jeziku	The Role of Military in Arab Regimes and Transition. Case Studies: Tunisia, Egypt, Bahrain, Syria, Libya and Yemen		
Naučna oblast	Političke nauke		
MENTOR/MENTORI			
Prvi mentor	Prof. dr Srđan Darmanović	Fakultet političkih nauka	Komparativna politika
KOMISIJA ZA PREGLED I OCJENU DOKTORSKE DISERTACIJE			
Prof. dr Srđan Darmanović	Fakultet političkih nauka Univerziteta Crne Gore, Crna Gora	Komparativna politika	
Prof. dr Zoran Stojiljković	Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu, Republika Srbija	Komparativna politika	
Prof. dr Saša Knežević	Fakultet političkih nauka Univerziteta Crne Gore, Crna Gora	Međunarodni odnosi	
Datum značajni za ocjenu doktorske disertacije			
Sjednica Senata na kojoj je data saglasnost na ocjenu teme i kandidata	29.11.2012.		
Dostavljanja doktorske disertacije organizacionoj jedinici i saglasnost mentora	04.07.2018.		
Sjednica Vijeća organizacione jedinice na kojoj je dat prijedlog za imenovanje komisija za pregled i ocjenu doktorske disertacije	04.07.2018.		
ISPUNJENOST USLOVA DOKTORANDA			
U skladu sa članom 38 pravila doktorskih studija kandidat je dio sopstvenih istraživanja vezanih za doktorsku disertaciju publikovao u časopisu sa SSCI/A&HCI liste kao prvi autor.			
Politička previranja u arapskom svijetu: Nestabilnosti i priliv migranata na Zapadni Balkan, <i>ANNALES – Annals for Istrian and Mediterranean Studies – Series Historia et Sociologia</i> , Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, Koper, 27(3), str. 537–552, UDK: 009, ISSN: 1408-5348.			

Spisak radova doktoranda iz oblasti doktorskih studija koje je publikovao u časopisu sa SSCI i A&HCI liste:

Prezime i ime autora: Blagojević Jelisaveta, Šćekić Radenko
Naziv naučnog rada: Politička previranja u arapskom svijetu: Nestabilnosti i priliv migranata na Zapadni Balkan
Naziv časopisa: ANNALES – Annals for Istrian and Mediterranean Studies – Series Historia et Sociologia
Ime izdavača: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, Koper
Mjesto i godina izdavanja: Koper, 2017
 DOI: 10.19233/ASHS.2017.38
 Link ka radu: http://zdjip.si/wp-content/uploads/2017/12/ASHS_27-2017-3_BLAGOJEVIC%20i%20SCEKIC.pdf

Obrazloženje mentora o korišćenju doktorske disertacije u publikovanim radovima

mr Jelisaveta Blagojević je, u svojstvu prvog autora, objavila dio rezultata do kojih je došla tokom dokorskog istraživanja, odnosno pripreme svoje doktorske disertacije pod nazivom: „Uloga vojske u arapskim režimima i tranzicijama: Studije slučajeva: Tunis, Egipat, Bahrein, Sirija, Libija i Jemen“. Navedeni rezultati su objavljeni u radu pod nazivom: „Politička previranja u arapskom svijetu: Nestabilnosti i priliv migranata na Zapadni Balkan“ u časopisu Annales koji izdaje Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, Koper – Slovenija. Koautor rada je dr Radenko Šćekić. Blagojević je pripremila poglavlja rada koja se odnose na karakteristike arapskih režima, uzroke, tok i rezultat arapskih tranzicija, rat u Siriji i nestabilne režime nakon Arapskih proljeća, a čiji je tekst ujedno sadržan u teorijskom dijelu disertacije, odnosno poglavljima I-1.3 (str.18-21) i 2.4 (str.31-35), kao i empirijskom dijelu disertacije tj. poglavljima III-2, 2.3, 2.5, 2.6 (str. 118-119, 121-122, 127-128, 131-132); IV-2 2.3.1 (str. 177-181) i V-1, 1.5 (str. 191, 207, 209-210). Blagojević je ukazala na uzroke autoritarnih crta arapskih režima pri čemu ih je identifikovala u evropskom kolonijalizmu, postindependističkom periodu, formiranju države Izrael, Hladnom ratu, američkom intervencionizmu, sunitsko-šiiitskom sukobu, kao i neoliberalnim projektima podržanim od strane domaćih režima. U tom kontekstu, došla je do zaključka da je sve to doprinijelo razvoju korupcije, visokoj stopi nezaposlenosti, nepostojanju ili ograničenoj političkoj kompeticiji, kao i ograničenim građanskim pravima i slobodama, odnosno razlozima za proteste krajem 2010. i početkom 2011. godine koji su rezultirali kolapsom režima u Libiji, Tunisu, Egiptu i Jemenu, kao i dugogodišnjim ratom u Siriji. Takođe, nastojala je ispitati interese i poziciju svjetskih i regionalnih sila u ratu u Siriji, problematiku nestabilnosti postgadafijevoeg režima, odnosno 'vladavine milicija' u Libiji, kao i vojnog režima u Egiptu na čelu sa predsjednikom al-Sisijem. Istovremeno, mr Blagojević je, u okviru posljednjeg poglavlja rada, u saradnji sa koautorom dr Šćekićem, imala za cilj opisati i objasniti uticaj političkih previranja u ovom dijelu svijeta na zemlje Zapadnog Balkana prvenstveno kroz bezbjednosne i ekonomske posljedice migracija.* Na taj način, nastojala je dodatno obrazložiti relevantnost izrade navedene doktorske disertacije na našem jeziku, i to sa stanovišta boljeg razumijevanja arapskog svijeta posebno u kontekstu kreiranja vanjskopolitičkih strategija naše zemlje, a time i bolje zaštite unutrašnjeg reda i poretka.

*Budući da je u pitanju koautorski tekst dat je u Prilogu VI disertacije (str. 317-327).

Datum i ovjera (pečat i potpis odgovorne osobe)	
U Podgorici, (navesti datum)	 DEKAN

Prilog dokumenta sadrži:

1. Potvrdu o predaji doktorske disertacije organizacionoj jedinici
2. Odluku o imenovanju komisije za pregled i ocjenu doktorske disertacije
3. Kopiju rada publikovanog u časopisu sa odgovarajuće liste
4. Biografiju i bibliografiju kandidata
5. Biografiju i bibliografiju članova komisije za pregled i ocjenu doktorske disertacije sa potvrdom o izboru u odgovarajuće akademsko zvanje i potvrdom da barem jedan član komisije nije u radnom odnosu na Univerzitetu Crne Gore

UNIVERZITET CRNE GORE
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

Adresa 13. jul, br. 2, 81000 Podgorica
Tel. 020/481-169, fax. 020/239-074
www.ucg.ac.me
politickenauke@t-com.me

Podgorica, 05. 07. 2018. godine
Broj: 01-1759

Na osnovu člana 40. Pravila doktorskih studija Univerziteta Crne Gore, izdaje se sljedeća

P O T V R D A

Jelisaveta Blagojević, broj dosijea 1/10, student doktorskih studija Fakulteta političkih nauka Univerziteta Crne Gore, studijski program Međunarodni odnosi, predala je doktorsku disertaciju pod naslovom ***Uloga vojske u arapskim režimima i tranzicijama, Studija slučajeva: Tunis, Egipat, Bahrein, Sirija, Libija i Jemen***, arhivi Fakulteta političkih nauka u Podgorici, dana 4. jula 2018. godine.

SEKRETAR,

Sekule Raičević
Sekule Raičević

Prilazno: 5.07.2018			
Org. jed.	Broj	Prilog	Vrijednost
01	1760		

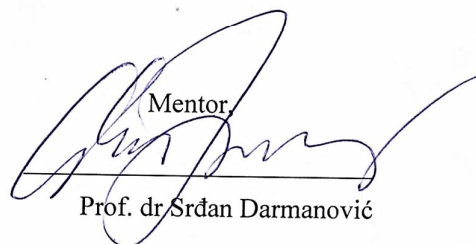
VIJEĆU FAKULTETA POLITIČKIH NAUKA
UNIVERZITETA CRNE GORE

Na osnovu člana 37 Pravila doktorskih studija Univerziteta Crne Gore dajem sljedeću

SAGLASNOST

Rad pod nazivom: „Uloga vojske u arapskim režimima i tranzicijama. Studija slučajeva: Tunis, Egipat, Bahrein, Sirija, Libija i Jemen“, autora mr Jelisavete Blagojević, zadovoljava kriterijume doktorske disertacije propisane Statutom Univerziteta Crne Gore i Pravilima doktorskih studija.

U Podgorici,
20. jun 2018.

Mentor,

Prof. dr Srđan Darmanović

Crna Gora
UNIVERZITET CRNE GORE
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

Primijeno:	4.07.2018		
Org. jed.	Broj	Prilog	Vrijednost
01	1743		

**VIJEĆU FAKULTETA POLITIČKIH NAUKA
UNIVERZITETA CRNE GORE**

PREDMET: *Zahtjev za ocjenu doktorske disertacije*

U skladu sa Pravilima doktorskih studija, ovim putem podnosim zahtjev za ocjenu doktorske disertacije pod nazivom:

Uloga vojske u arapskim režimima i tranzicijama. Studija slučajeva: Tunis, Egipat, Bahrein, Sirija, Libija i Jemen

Publikovanjem rada u časopisu na SSCI listi sa rezultatima dijela sopstvenih istraživanja spovedenih tokom pripreme doktorske disertacije, u svojstvu prvog autora, ispunila sam uslov za ocjenu doktorske disertacije u skladu sa članom 38 Pravila doktorskih studija. Stoga, obraćam se komisiji za doktorske studije Fakulteta političkih nauka da inicira predlog Komisije za ocjenu doktorske disertacije.

Uz ovaj zahtjev prilažem:

- pismenu saglasnost mentora da rad zadovoljava kriterijume doktorske disertacije;
- štampani primjerak doktorske disertacije;
- fotokopiju rada objavljenog u časopisu na SSCI listi;
- CD sa cjelokupnim sadržajem doktorske disertacije u PDF formatu;
- potpisanu Izjavu o autorstvu (prilog 1 iz Uputstva o oblikovanju doktorske disertacije).

U Podgorici,
4. jul 2018.

Podnosilac zahtjeva,

Jelisaveta Blagojević

Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, Koper
Società storica del Litorale – Capodistria
The Historical Society of Southern Primorska of Koper

No.: 0771-10/18
Koper, 27. 7. 2018

Jelisaveta BLAGOJEVIĆ
Parlament Crne Gore – Parlamentarni institut
Bulevar sv. Petra Cetinjskog
81000 Podgorica, Crna Gora

CONFIRMATION

The Editorial board of the journal *ANNALES – Annals for Istrian and Mediterranean Studies – Series Historia et Sociologia* hereby confirms that Jelisaveta Blagojević has published the article *POLITIČKA PREVIRANJA U ARAPSKOM SVIJETU: NESTABILNOSTI I PRILIV MIGRANATA NA ZAPADNI BALKAN* as first author in the journal issue 27, 2017, 3, published in print and online version.

Yours sincerely,

Prof. Darko Darovec, PhD
Editor in Chief

Articles in *ANNALES, Series Historia et Sociologia* are abstracted and indexed in: Thomson Reuters (USA): Arts and Humanities Citation Index (A&HCI) in/and Current Contents / Arts & Humanities; IBZ, Internationale Bibliographie der Zeitschriftenliteratur (GER); Sociological Abstracts (USA); Referativnyi Zhurnal Viniti (RUS); European Reference Index for the Humanities (ERIH); Elsevier B. V.: SCOPUS (NL).

Address: Garibaldijeva 18, 6000 Koper – Capodistria, Slovenia; e-mail: annaleszdp@gmail.com

Prezime i ime autora: Blagojević Jelisaveta, Ščekić Radenko
Naziv naučnog rada: Politička previranja u arapskom svijetu: Nestabilnosti i priliv migranata na Zapadni Balkan
Naziv časopisa: ANNALES – Annals for Istrian and Mediterranean Studies – Series Historia et Sociologia
Ime izdavača: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, Koper
Mjesto i godina izdavanja: Koper, 2017
DOI: 10.19233/ASHS.2017.38
Link ka radu: http://zdpj.si/wp-content/uploads/2017/12/ASHS_27-2017-3_BLAGOJEVI%C4%86.pdf

SOURCE PUBLICATION LIST FOR *WEB OF SCIENCE*

ARTS & HUMANITIES CITATION INDEX

Updated May 2017

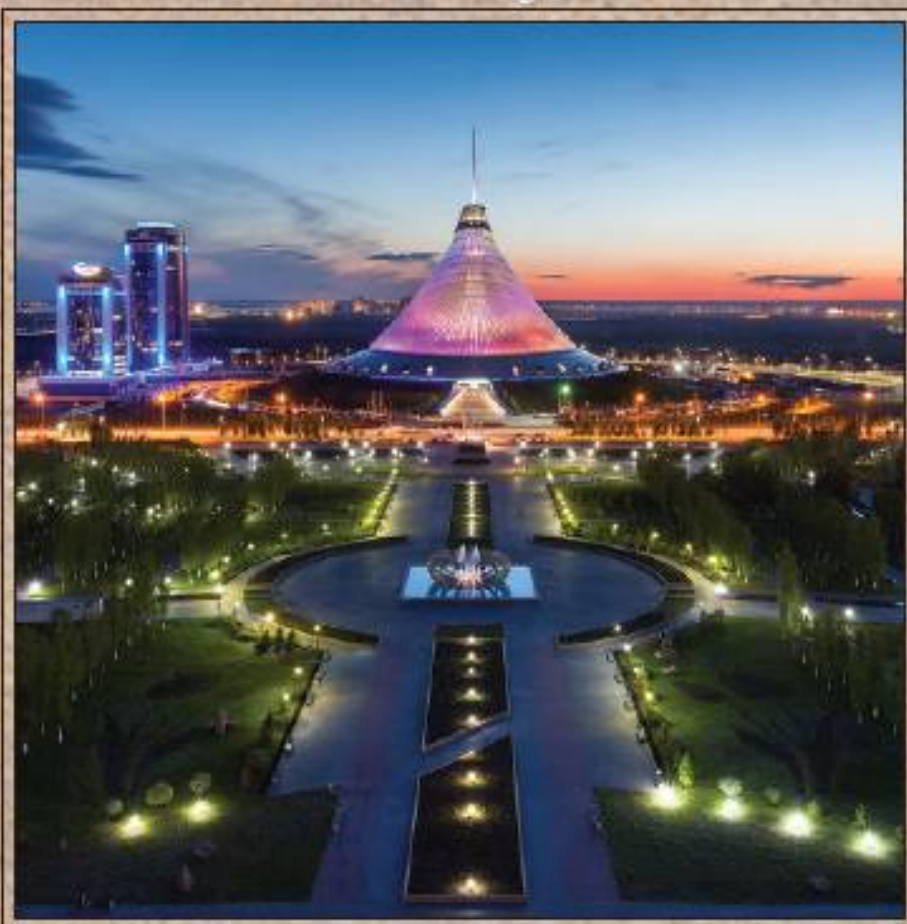
Web of Science
Trust the difference

 Clarivate
Analytics

Journal Title	Publisher	ISSN	E-ISSN	Country	Language
AMERICAN SCHOLAR	PHI BETA KAPPA SOC	0003-0937	2162-2892	UNITED STATES	English
AMERICAN SPEECH	DUKE UNIV PRESS	0003-1283	1527-2133	UNITED STATES	English
AMERICAS	OXFORD UNIV PRESS	0044-8060		NORWAY	English
AMERICAS	CAMBRIDGE UNIV PRESS	0003-8155	1533-6247	UNITED STATES	English
ANALES DE LA LITERATURA ESPAÑOLA CONTEMPORANEA	CONSEJO SUPERIOR INVESTIGACIONES CIENTIFICAS-CSIC	0569-9878	1988-8325	SPAIN	Spanish
Anales del Seminario de Historia de la Filosofía	TEMPLE UNIV, DEPT SPANISH & PORTUGUESE	0717-1635		UNITED STATES	Multi-Language
ANALYSIS	PONTIFICA UNIV CATOLICA CHILE, FAC LETRAS	0717-6058		CHILE	Spanish
Anatolian Studies	OXFORD UNIV PRESS	0031-2337	1988-2564	SPAIN	Spanish
ANCIENT Mesoamerica	OXFORD UNIV PRESS	0003-2638	1467-8284	ENGLAND	English
ANGELAKI-JOURNAL OF THE THEORETICAL HUMANITIES	OXFORD UNIV PRESS	0066-1546	2048-0849	ENGLAND	English
ANGLA-ZEITSCHRIFT FÜR ENGLISCHE PHILOGIE	CAMBRIDGE UNIV PRESS	0956-5361	1469-1287	UNITED STATES	Multi-Language
Animation-An Interdisciplinary Journal	ROUTLEDGE JOURNALS, TAYLOR & FRANCIS LTD	0969-2954	1469-2899	ENGLAND	English
ANNALES DE BRETAGNE ET DES PAYS DE L'OUËST	WALTER DE GRUYTER GMBH	0140-5322	1865-8938	GERMANY	Multi-Language
ANNALES HISTORIQUES DE LA REVOLUTION FRANCAISE	SAGE PUBLICATIONS INC	1746-8177	1746-9485	ENGLAND	English
Annali di Letteratura e di Scienze Letterarie	UNIV HAUTE BRETAGNE	0093-0826	2108-6443	FRANCE	French
Annali di Letteratura e di Scienze Letterarie	SOC ETUDES ROIESPHERISTES	0003-4436	1952-403X	FRANCE	French
Annali di Letteratura e di Scienze Letterarie	ZNAMSTVENO RAZISKOVALNO SREDISCJE REPUBLIKE SLOVENIJE	1408-5348	1408-5348	SLOVENIA	Slovenian
Annals of the British School at Athens	TAYLOR & FRANCIS LTD	0003-3790	1464-505X	ENGLAND	Multi-Language
Annual Review of Applied Linguistics	CAMBRIDGE UNIV PRESS	0068-2454	2045-2403	ENGLAND	English
Annual Review of Linguistics	CAMBRIDGE UNIV PRESS	0067-1905	1471-6356	UNITED STATES	English
ANQ-A QUARTERLY JOURNAL OF SHORT ARTICLES NOTES AND REVIEWS	ANNUAL REVIEWS	2138-9891		UNITED STATES	English
ANTHROPOLOGICA	ROUTLEDGE JOURNALS, TAYLOR & FRANCIS LTD	0895-789X	1940-3364	UNITED STATES	English
ANTIK UND ABENDLAND	PUBLICATIONS SCIENTIFIQUES DU MUSEUM, PARIS	0761-3032	2107-0881	FRANCE	French
ANTIQUON-SCHREIBUNG	ST FRANCIS XAVIER UNIV	0003-5661	0003-5661	CANADA	English
ANTIQUE UND ABENDLAND	WALTER DE GRUYTER GMBH	0003-5695	1613-0421	GERMANY	Multi-Language
ANTIQUON-SCHREIBUNG	ANTICHOCH REVIEW	0003-5769	2326-9707	UNITED STATES	English
ANUARIO DE ESTUDIOS AMERICANOS	CAMBRIDGE UNIV PRESS	0003-598X	1745-1744	ENGLAND	English
Anuario de Estudios Medievales	IBEROAMERICANA EDITORIAL VERVUERT S.L	1888-8046	1988-4273	SPAIN	Multi-Language
Anuario de Historia de la Iglesia	CONSEJO SUPERIOR INVESTIGACIONES CIENTIFICAS-CSIC	0710-5810	1988-4273	SPAIN	Spanish
Anuario Filosófico	CONSEJO SUPERIOR INVESTIGACIONES CIENTIFICAS-CSIC	0066-5061	1988-4320	SPAIN	Spanish
APERTURE	SERVICIO PUBLICACIONES UNIVERSIDAD NAVARRA	1133-0104	2174-0887	SPAIN	Spanish
APERTURE	SERVICIO PUBL UNIV NAVARRA	0066-5215	0066-5215	SPAIN	Spanish
APOLLO-The International Art Magazine	APERTURE	0003-6420	0003-6420	UNITED STATES	English
APPALACHIAN JOURNAL	APOLLO MAGAZINE LTD	0003-6536	0003-6536	ENGLAND	English
Applied Linguistics Review	APPALACHIAN STATE UNIV	0990-3779	0990-3779	UNITED STATES	English
ARABIAN ARCHAEOLOGY AND EPIGRAPHY	WALTER DE GRUYTER GMBH	1868-6311	1868-6311	GERMANY	English
Arabic Sciences and Philosophy	WILEY	0905-7195	1600-0471	DENMARK	Multi-Language
Arabic Sciences and Philosophy	CAMBRIDGE UNIV PRESS	0957-4239	1474-0524	ENGLAND	English
ARBOR-CIENCIA PENSAMIENTO Y CULTURA	BRILL ACADEMIC PUBLISHERS	0570-5388	1570-0585	ENGLAND	English
ARCADIA	LIBRERIA CIENTIFICA MEDINACELI	0210-3963	1988-393X	SPAIN	Spanish
ARCHAEOFAUNA	WALTER DE GRUYTER GMBH	0003-7982	1613-0642	GERMANY	Multi-Language
Archaeological and Anthropological Sciences	LABORATORIO ARQUEOLOGICO, OPTO BIOLOGIA	1132-6891		SPAIN	Multi-Language
Archaeological Dialogues	SPRINGER HEIDELBERG	1866-9557	1866-9565	GERMANY	English
Archaeological Prospection	SPRINGER HEIDELBERG	1380-2038	1478-2294	ENGLAND	English
Archaeologies-Journal of the World Archaeological Congress	CAMBRIDGE UNIV PRESS	1075-2195	1099-0763	ENGLAND	English
ARCHAEOLOGY	WILEY	1555-8622	1935-3987	UNITED STATES	English
ARCHAEOLOGY IN OCEANIA	SPRINGER	0003-8113	1943-7446	UNITED STATES	English
ARCHAEOLOGY IN OCEANIA	WILEY	0003-8121	1834-4453	AUSTRALIA	English
ARCHAEOLOGY IN OCEANIA	WILEY	0003-813X	1475-4754	ENGLAND	English
Archaeologischer Korrespondenzblatt	ROMISCH-GERMANISCHES ZENTRALMUSEUM	0142-734X		GERMANY	German
Archéologie Rothlieu	ACAD SCIENCES CZECH REP, INST ARCHAEOLOGY	0123-1267		CZECH REPUBLIC	Multi-Language
Archéologies-Revue d'Archéométrie	PRESSES UNIV RENNES	1960-1360	2104-3728	FRANCE	Multi-Language
Archipel-Études interdisciplinaires sur le monde insulindien	ASSOC ARCHIPHEL	0044-8613	2104-3655	FRANCE	Multi-Language
Architect	HANLEY WOOD, LLC	1935-7001	1935-7001	UNITED STATES	English
ARCHITECTURAL DESIGN	WILEY PERIODICALS, INC	0003-8504	1554-2769	ENGLAND	English
ARCHITECTURAL HISTORY	CAMBRIDGE UNIV PRESS	0066-622X	2059-5670	ENGLAND	English
ARCHITECTURAL RECORD	MCGRAW HILL INC	0003-858X		UNITED STATES	English
ARCHITECTURAL REVIEW	EMAP BUSINESS PUBLISHING LTD	0003-861X		ENGLAND	English
Architectural Science Review	TAYLOR & FRANCIS LTD	0003-8628	2758-9622	ENGLAND	English
Architectural Theory Review	ROUTLEDGE JOURNALS, TAYLOR & FRANCIS LTD	1126-4828	1755-0475	ENGLAND	English
ARCHITECTURA-ZEITSCHRIFT FÜR GESCHICHTE DER BAUKUNST	DEUTSCHER KUNSTVERLAG GMBH	0044-863X		GERMANY	Multi-Language
Architektura & Urbanismus	INST CONSTRUCTION & ARCHITECTURE, SLOVAK	0044-8680		SLOVAKIA	Multi-Language
ARCHIV FÜR DAS STUDIUM DER NEUEREN SPRACHEN UND LITERATUREN	ERICH SCHMIDT VERLAG	0003-8970		GERMANY	Multi-Language

ANNALES

Anali za istrske in mediteranske študije
Annali di Studi istriani e mediterraneei
Annals for Istrian and Mediterranean Studies
Series Historia et Sociologia, 27, 2017, 3

UDK 009

Annales, Ser. hist. sociol., 27, 2017, 3, pp. 465-670, Koper 2017

ISSN 1408-5348

ANNALES

Anali za istrske in mediteranske študije
Annali di Studi istriani e mediterranei
Annals for Istrian and Mediterranean Studies

Series Historia et Sociologia, 27, 2017, 3

KOPER 2017

ISSN 1408-5348

UDK 009

Letnik 27, leto 2017, številka 3

**UREDNIŠKI
ODBOR/ COMITATO DI
REDAZIONE/ BOARD OF
EDITORS:**

Roderick Bailey (UK), Simona Bergoč, Furio Bianco (IT), Milan Bufon, Alexander Cherkasov (RUS), Lucija Čok, Lovorka Čoralčić (HR), Darko Darovec, Goran Filipi (HR), Devan Jagodic (IT), Vesna Mikolič, Luciano Monzali (IT), Aleksej Kalc, Avgust Lešnik, John Martin (USA), Robert Matijašič (HR), Darja Mihelič, Edward Muir (USA), Vojislav Pavlovič (SRB), Peter Pirker (AUT), Claudio Povoło (IT), Andrej Rahten, Vida Rožac Darovec, Mateja Sedmak, Lenart Škof, Marta Verginella, Špela Verovšek, Tomislav Vignjevič, Paolo Wulzer (IT), Salvator Žitko

Glavniurednik/Redattore capo/

Editor in chief:

Darko Darovec

**Odgovorni urednik/Redattore
responsabile/Responsible Editor:**

Salvator Žitko

Uredniki/Redattori/Editors:

Urška Lampe, Gorazd Bajc

Prevajalci/Traduttori/Translators:

Petra Berlot (it.)

Oblikovalec/Progetto grafico/

Graphic design:

Dušan Podgornik, Darko Darovec

Tisk/Stampa/Print:

Grafis trade d.o.o.

Založnik/Editore/Published by:

Zgodovinsko društvo za južno Primorsko - Koper / *Società storica del Litorale - Capodistria*©

Za založnika/Per Editore/

Publisher represented by:

Salvator Žitko

Sedežuredništva/Sede della redazione/

Address of Editorial Board:

SI-6000 Koper/ *Capodistria*, Garibaldijeva/ *Via Garibaldi 18*
e-mail: annaleszdjp@gmail.com, **internet:** http://www.zdjp.si/

Redakcija te številke je bila zaključena 30. 10. 2017.

**Sofinancirajo/Supporto finanziario/
Financially supported by:**

Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS), Luka Koper, Mestna občina Koper

Annales - Series historia et sociologia izhaja štirikrat letno.

Maloprodajna cena tega zvezka je 11 EUR.

Naklada/Tiratura/Circulation: 300 izvodov/copie/copies

Revija *Annales, Series historia et sociologia* je vključena v naslednje podatkovne baze/ *La rivista Annales, Series historia et sociologia è inserita nei seguenti data base / Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in:* Thomson Reuters (USA): Arts and Humanities Citation Index (A&HCI) in/and Current Contents/ Arts & Humanities; IBZ, Internationale Bibliographie der Zeitschriftenliteratur (GER); Sociological Abstracts (USA); Referativnyi Zhurnal Viniti (RUS); European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS); Elsevier B. V.: SCOPUS (NL).

Vsi članki so v barvni verziji prosto dostopni na spletni strani: <http://www.zdjp.si>.

All articles are freely available in color via website <http://www.zdjp.si>.

VSEBINA / INDICE GENERALE / CONTENTS

- Olga Pelcer:** Some Notes on Familial Relations in Roman Lydia and Phrygia, 1st to 3rd Century..... 465
Alcune note sulle strutture familiari della Lidia e Frigia nell'epoca Romana, dal 1° al 3° secolo
Nekateri zapisi o družinskih odnosih v rimski Lidiji in Frigiji, 1. do 3. stoletje
- Renata Novak Klemenčič:** Risbe in modeli v kamnoseški dejavnosti v prvi polovici 15. stoletja v Dubrovniku 477
Preparatory Drawings and Models in the Construction Practice in Dubrovnik in the first half of the 15th Century
Disegni e modelli preparatorii nella costruzione e la lavorazione della pietra nella prima metà del quattrocento a Dubrovnik
- Tina Košak:** Mrtvi Kristus z angeli, Sv. Janezom Krstnikom in Sv. Janezom Evangelistom v Izoli - delo mojstra oltarne slike v Funtani..... 487
Cristo morto con angeli, S. Giovanni Battista e S. Giovanni Evangelista di Isola – opera del maestro della pala d'altare di Fontana
Dead Christ with Angels, Sts John the Baptist and John the Evangelist in Izola – A Work by the Master of the Funtana Altarpiece
- Malik Floberovich Mukanov, Bauyrzhan Tattibekovich Doszhanov & Mukhamedzhan Shydyhanovich Suleimenov:** Artistic Archetypal Images of the Turkic Universe
Models in the Art of Modern Kazakh Tapestry 505
Immagini archetipe artistiche dei modelli di universo turco nell'arte Kazaka moderna dell'arazzo
Umetniške arhetipske podobe turških univerzalnih modelov v moderni kazahstanski tapiseriji
- Olga Semenyuk, Natalya Alekseevna Chernysh, Yelena Nikolaevna Khvan, Rahima Chekaeva, Oxana Nikolaevna Tkach, Botakoz Kassimova, Zhazira Seralieva Bissenova & Abay Dildashevich Otarbayev:** Trends in the Development of National Identity in Architecture ... 517
I trend nello sviluppo dell'identità nazionale in architettura
Trendi v razvoju nacionalne identitete v arhitekturi
- Irina Sergeevna Kuzmenko, Nikolai Vladimirovich Narykov, Evgenii Olegovich Kubiakin, Iuliia Gennadievna Piliugina & Valerii Valerevich Plotnikov:** Cultural and Political Aspects of Developing Social Solidarity in Modern Society .. 529
Aspetti culturali e politici dello sviluppo della solidarietà sociale nella società contemporanea
Kulturni in politični aspekti razvoja družbene solidarnosti v moderni družbi
- Jelisaveta Blagojević & Radenko Ščekić:** Politička previranja u arapskom svijetu: Nestabilnosti i priliv migranata na Zapadni Balkan 537
I disordini politici nel mondo Arabo: instabilità e flusso di migranti nei Balcani Occidentali
Political upheavals in the Arab World: Instabilities and Migrants Influx to the Western Balkans
- Jurica Pavičić, Nikša Alfirević & Gojko Bežovan:** Community Capacity, Sense of Community and Social Capital: The Sociological and Economic Dimensions in Croatia and Serbia 553
Capacità della comunità, senso di comunità e capitale sociale: le dimensioni sociologiche ed economiche in Croazia e Serbia
Potencial skupnosti, smisel za skupnost in socialni kapital: Sociološka in ekonomska dimenzija na Hrvaškem in v Srbiji
- Ante Šiljeg, Sanja Lozić & Ivan Marić:** Kvantitativna analiza horizontalne strukture krajobraza - Park prirode Vransko jezero 563
Analisi quantitativa della struttura orizzontale del paesaggio – Parco naturale Vransko jezero
Quantitative Analysis of the Horizontal Landscape Structure of Vransko Lake Nature Park
- Petra Radeljak Kaufmann:** Izrada i analiza scenarijau prostornom planiranju: Scenariji prostornog razvoja Dalmacije do 2031. godine 581
La costruzione e l'analisi di scenari nella pianificazione del territorio: scenari di sviluppo territoriale della Dalmazia fino al 2031
Scenario Making and Analysis in Spatial Planning: Scenarios of Spatial Development for Dalmatia until 2031

Mirjana Rašević & Petar Vasić: Obrazovanje kao faktor fertiliteta i populacione politike u Srbiji ..... 599 <i>Educazione come fattore della fertilità e della politica demografica in Serbia</i> <i>Education as a Factor of Fertility and Population Policy in Serbia</i>	Irena Marković: Lessico marinaresco urbano - prestiti romanzi a Zara ..... 641 <i>Urban Maritime Vocabulary – Roman Loanwords in Zadar</i> <i>Urbani pomorski besednjak – romanske sposojenke v Zadru</i>
Nives Zudič Antičić: Educazione letteraria per lo sviluppo della consapevolezza culturale ..... 611 <i>Književna vzgoja in razvijanje kulturne zavesti</i> <i>Literary Education for the Development of Cultural Awareness</i>	Metka Furlan: Iz primorske leksike III ..... 651 <i>Dal lessico del Litorale III</i> <i>From Primorska Lexis III</i>
Nada Poropat Jeletić: O hrvatsko-talijanskoj dvojezičnosti u Istri i ishodima jezične doticajnosti ..... 629 <i>Sul bilinguismo Croato-Italiano in Istria e gli esiti del contatto linguistico</i> <i>About the Croatian-Italian Bilingualism in Istria and Language Contact Outcomes</i>	Kazalo k slikam na ovitku ..... 663 <i>Indice delle foto di copertina</i> ..... 663 <i>Index to images on the cover</i> 663
	Navodila avtorjem ..... 664 <i>Istruzioni per gli autori</i> ..... 666 <i>Instructions to authors</i> 668

POLITIČKA PREVRANJA U ARAPSKOM SVIJETU: NESTABILNOSTI I PRILIV MIGRANATA NA ZAPADNI BALKAN

Jelisaveta BLAGOJEVIĆ

Parlament Crne Gore, Parlamentarni institut, Bulevar sv. Petra Cetinjskog, 81000 Podgorica, Crna Gora e-mail:
elizabetab@t-com.me

Radenko ŠČEKIĆ

Sveučilište Crne Gore, Povijesni institut, Bulevar revolucije 5, 81000 Podgorica, Crna Gora e-mail:
scekicr@yahoo.com

IZVLEČEK

Cilj prispevka je pojasniti značajnosti Arapskih političkih režimov, spremembe teh režimov, ki so nastale pod tako imenovano „Arabsko pomladjo“ ter vpliv nestabilnosti, ki so nastale med „Arabsko pomladjo“, na Zahodni Balkan. Iskanje teh vplivov se začne z obdobjem evropskega kolonializma, nadaljuje v obdobje hladne vojne in zaključí z intervencijo ZDA ter sunitsko-šiiitskim konfliktom. S študijo primera, zgodovinsko in primerjalno metodo smo ugotovili, da geopolitično rivalstvo med velesilami spomočjo versko-sektaške polarizacije določa politično strukturo Bližnjega vzhoda, ki posledično bistveno vpliva na stabilnost Zahodnega Balkana.

Ključne besede: arabski režimi, „Arabska pomlad“, sirska vojna, Zahodni Balkan, migrantska kriza

I DISORDINI POLITICI NEL MONDO ARABO: INSTABILITÀ E FLUSSO DI MIGRANTI NEI BALCANI OCCIDENTALI

SINTESI

L'obiettivo di questa ricerca è quello di evidenziare gli aspetti non democratici, la rivolta conosciuta come la „Primavera araba“, così come il diffondersi delle instabilità causate dalla „primavera“ nei Balcani occidentali. In questo contesto, il quadro dell'identificazione delle cause parte dal colonialismo europeo, la guerra fredda, per finire con, inter alia, l'intervento degli Stati Uniti e il conflitto tra i sunniti e sciiti. Applicando il metodo del case-study, il metodo storiografico e comparativo siamo giunti alla conclusione che le lotte geopolitiche tra le grandi potenze, con la strumentalizzazione della polarizzazione religiosa-settaria, determinano la ricomposizione politica nel Medio Oriente, le cui conseguenze incidono in modo significativo sulla stabilità dei Balcani occidentali.

Parole chiave: i regimi arabi, „Primavera araba“, la guerra in Siria, i Balcani Occidentali, la crisi migratoria

UVOD

Mediteran je milijunima predstavljao „središte“ globalnih političkih događaja te žarište religijskih i civilizacijskih pravaca. Od kulturnih i civilizacijskih tekovina Antičkog doba, država Starog istoka, Rimskog Carstva, arapskih osvajanja, Križarskih ratova, Osmanog Carstva, pa sve do razdoblja velikih pomorskih otkrića i naseljavanja novih kontinenata - Mediteran je predstavljao središte „poznatog“ svijeta. Kulturne tekovine, religijska, etnička i civilizacijska raznolikost, čine ovaj prostor izuzetno kompleksnim i značajnim.

Razdoblje ubrzane globalizacije krajem XX. i početkom XXI. stoljeća zahvatila je i stoljećima *učahurena* društva Mediterana. Širenje globalne civilizacije, sjedne i očuvanje lokalne kulture (tradicije, običaja, folklor, jezika) s druge strane, kao da su postala dva procesa koji na svojevrsan način isključuju jedan drugi. To implicira da se pojedina društva, s jedne strane otvaraju prema van, prema promjenama, a s druge strane i zatvaraju pružajući određeni otpor i strahujući za svoju specifičnost, odnosno identitet. U post-hladnoratovskom svijetu najvažnije razlike među ljudima nisu ideološke ni političke - nego kulturne. Ljudi koriste razlike ne samo da unaprijede interese već i da definiraju svoj identitet. Huntington (2000, 21) je iznio tezu da u svijetu nakon Hladnog rata više neće ratovati nacionalne države, već će se apostrofirati kulturne i vjerske razlike među civilizacijama. Religijska vjerovanja, ideje i vrijednosti, pored svoje uloge u vjerskom sustavu, vrše i značajne funkcije u društvenom životu, kao integrativni, regulativni i usmjeravajući znak (Stanovčić, 2003; Šušnjić, 1998). Snaga identiteta je u tome što se i nesvjesno opire izmjeni svoje osnove. Svaka nacija na svijetu ima potrebu za svojim kulturnim, tradicijskim te drugim specifičnostima. Nakon kolonijalnog oslobođenja, mnoge novostvorene države Mediterana zahvatio je val revolucija. Pokazalo se da sudionici revolucija nemaju kapacitet za izgradnjom stabilnog novog poretka, između ostalog, zbog

dugogodišnjeg podređenog položaja te stvaranja umjetnih granica od strane kolonijalnih sila sukladno njihovim sferama utjecaja, a ne poštovanja pitanja etničkog, religijskog i/ili političkog identiteta. Na taj način nisu imali prostora za razvoj vlastitog samostalnog djelovanja koje bi ih pripremlilo za postkolonijalno razdoblje. Nesposobnost samostalnog razvitka omogućila je jaku zastupljenost bivših kolonijalnih sila, kao i američkog neokolonijalizma prvenstveno oslikanog u neoliberalističkim projektima iskorištavanja gospodarskih resursa ovog dijela svijeta, kao i u vojnim intervencijama.

Sukladno tome, postavili smo dvije temeljne hipoteze rada koje su testirane predstavljanjem i analizom sekundarnih izvora podataka obuhvaćenih mjerodavnom literaturom u ovom području. Prva hipoteza glasi da kolonijalna prošlost i suvremeni tokovi razvitka, koji obuhvaćaju agresivne politike velikih sila današnjice prema Bliskom istoku i Sjevernoj Africi, utječu na formiranje, održanje i promjenu režima ove regije. Druga hipoteza glasi da (ne)stabilnost ove regije utječe na stabilnost Zapadnog Balkana. Naravno, ovaj članak ne pretendira objasniti sve kompleksne čimbenike društvene i geopolitičke nestabilnosti arapskog svijeta i prelijevanja tamošnjih događaja na susjedne regije. Nastojali smo u kratkim crtama obuhvatiti ključne čimbenike koji se tiču teme rada.

Korištenjem historiografske metode, ukazali smo na bitne povijesno-političke činjenice, a primjenom metode studije slučaja i komparative metode na arapske režime, kao i na zapadnobalkanske zemlje. Sukladno tome, u prvim odjeljcima rada dat je prikaz osnovnih elemenata arapskih režima te zahtjeva za njihovom promjenom koji su u Siriji eskalirali u građanski rat, u Libiji doveli do promjene režima u pravcu vladavine paravojnih postrojbi, a u Egiptu uspostavljanja novog vojnog režima na čelu s predsjednikom Abdelom Fatahom Al Sisijem. U posljednjem dijelu rada dan je kratak osvrt na implikacije ovih promjena na prostor Zapadnog Balkana koje se prvenstveno ogledaju u migrantskoj krizi.

Slika 1: Prikaz Mediterana (Proleksis enciklopedija online, 2013)

ARAPSKI REŽIMI

Društvena i politička organizacija zemalja arapskog svijeta predstavlja tvorevinu djelovanja različitih kulturnih, civilizacijski i političkih utjecaja na ovom području. Stoga, suvremeni arapski politički sustavi, između ostalog, predstavljaju rezultat utjecaja kolonijalnog naslijeđa na politički razvoj ovih zemalja i suvremenog djelovanja raznih međunarodnih aktera i njegove posljedice, prije svega Sjedinjenih Američkih Država (SAD).¹

U XIX stoljeću, Velika Britanija i Francuska, potom i druge zapadne zemlje (Španjolska, Portugal, Nizozemska, Belgija, Njemačka, Italija) uspostavile su vlast nad znatnim dijelom zemljine površine. Prije početka Prvog svjetskog rata, Europa je vladala s oko 85% površine svjetskog teritorija (Kalanj, 2004, 39–40). Said (1993, 8) je definirao kolonijalizam kao posljedicu imperijalizma koja podrazumijeva građenje naselja na udaljenim teritorijima, pri čemu imperijalizam definira kao praksu, teoriju i stav dominirajućih metropolitanskih centara koji vladaju udaljenim teritorijima. Ideološka podloga imperijalizma predstavlja pozicija da određena društva zahtijevaju dominaciju i oblik znanja koji je prate, dok se u njegovoj biti nalazi težnja za ekspanzijom europskog kapitalizma, potaknutog industrijskim društvom. To je dovelo do sudara modernog Okcidenta s tradicionalnim muslimanskim društvom, odnosno Orijentom.²

Geostrateški značaj ovog područja potvrđuje i nastojanje Europljana da na njemu steknu utjecaj sklapanjem tajnog Sykes-Picot sporazuma između Velike Britanije i Francuske 1916. godine kojim je dogovorena podjela Osmanskog Carstva (Todorović, 2016, 264), kao i Balfourove deklaracije iz 1917. godine kojom je Velika Britanija izrazila da podržava stvaranje židovske države u Palestini.³ Na ovaj način, stvoreni su uvjeti i ocrtane umjetne granice koje su stvorile plodno tlo za kasnije napetosti, ustanke i ratove.

Kolonijalne sile su tzv. „civilizacijskom misijom“ sprječavale napredak kolonijalnih društava ukoliko je razina njihovog razvoja bila naprednija u odnosu na metropolitanske centre (Brichs, 2013, 1). Razlog tome je bila bojazan kako bi napredak vodio dekolonijalizaciji i ugrozio europski kapital. Tipičan primjer je zatvaranje tvornica u Egiptu koje su nastale za vrijeme Muhameda

Alija, a potom postale prijetnjom britanskoj proizvodnji (Brichs, 2013, 1).

Zapadna ideja nacionalne države kao dominantnog kriterija političke organizacije društva postala je glavni argument u borbi protiv kolonizatora. Neovisnost je otvorila prostor za djelovanje novih aktera koji su se borili za vlast raznim metodama nastojeći stvoriti državni aparat i odgovoriti potrebama stanovništva (Brichs, 2013, 2). Torazdoblje obilježila je nestabilnost oličena u udarima, represiji, ideološkim, političkim i vojnim intervencijama među susjednim zemljama. Borba za moć je regionalizirana pedesetih i šezdesetih godina dvadesetog stoljeća, i to u borbi za vodstvom u arapskom svijetu, prvenstveno između Egipta i Saudijske Arabije, a u manjem intenzitetu između Sirije i Iraka (Brichs, 2013, 2). Međutim, i unatoč konfliktu, elite koje su osvojile vlast uspjele su je centralizirati i uspostaviti različite režime kontrole nad državom i društvom, što je rezultiralo u zamjeni pobuna konzervativnom stabilnošću do danas. Mnoge elite ostale su na vlasti desetljećima, često, zahvaljujući i podršci vanjskih sila: SAD-a i Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR-a) tijekom Hladnog rata, a kasnije SAD-a i europskih sila (ibid).

Proklamirani ciljevi SAD-a za slobodom (*liberty*), odnosno SSSR-a za pravdom (*justice*) nisu doprinijeli promicanju demokracije i zaštiti ljudskih i drugih prava u zemljama Bliskog istoka (Khalidi, 2009, 166).⁴ Štoviše, hladnoratovski suparnici su poticali konflikt u ovoj regiji u razdoblju između 1945. i 1990. godine. Iako se često opisuju kao stari i *sui generis*, konflikti između Iraka i Irana, kao i arapsko-izraelski konflikt predstavljaju proizvode dvadesetog stoljeća. Ratovi su vodili jačanju izvršne vlasti ovih zemalja na račun ostalih grana vlasti i prava građana. Pored toga, naspram komunističkih, sekularnih i nacionalističkih arapskih režima koje je podržavao SSSR, islam je postao značajno ideološko sredstvo borbe SAD-a.⁵ Tako su, tijekom 1970-ih i 1980-ih, kako bi uklonile djelovanje SSSR-a, SAD pružale vojnu i financijsku pomoć mudžahedinima u Afganistanu (Primakov, 2009, 90).

Bellin (2004, 148–149) ukazuje na to da je patronat velikih sila i s Istoka i sa Zapada, tijekom razdoblja Hladnog rata, bio značajan čimbenik u održavanju autoritarizma. Štoviše, nakon Hladnog rata zapadne sile, i pored javnog i deklarativnog zagovaranja vrijed-

1 Identificiranje posljedica povijesnog razvoja prije XIX stoljeća, odnosno pretkolonijalnog razdoblja nije predmet ovog rada.

2 Prema Saidu, Orijent je fanatizam koji su stvorili orijentalisti, to jeste Zapadnjaci (1999, 15–16), a orijentalizam je zapadni način dominiranja, restrukturiranja i posjedovanja vlasti na Orijentu (Said, 1999, 17).

3 O Balfourovoj deklaraciji kao uzroku arapsko-izraelskog konfliktu više pogledati u Schmeer, 2012.

4 Khalidi (2009, 167–175) pojašnjava utjecaj miješanja vanjskih sila na podrivanje demokracije u Iranu.

5 S obzirom na to da današnji američki javni diskurs satanizacije radikalnog i militantnog političkog islama, teško je povjerovati da je islam bio sredstvo američkih obavještajnih službi za ostvarivanje američkog interesa i to ne samo u arapskim zemljama, već i u Pakistanu, južnoj, jugoistočnoj i središnjoj Aziji, kao i u drugim djelovima islamskog svijeta. Štoviše, SAD su, u nekim aspektima, bile glavni pokrovitelj razvoja ekstremnih tendencija islama, a sve u cilju ostvarivanja prevlasti u Hladnom ratu. Podrivanju demokracije na Bliskom istoku, SAD su doprinijele i djelovanjem poput pružanja potpore udaru u *Husni Zaim* protiv ustavno izabranog predsjednika *Shukri al-Quwattli* u Siriji 1949. godine, zbacivanjem iranskog demokratski izabranog premijera *Mohammad Mosaddek* 1953. godine i nametanjem autokratskog režimana čelusa *Mohammad Reza Shah*, te pružanjem pomoći libanonskom predsjedniku *Camille Chamoun* za ostvarivanje parlamentarne većine na izborima 1957. godine (Khalidi, 2009, 20–21).

nosti na kojima se temelji demokracija, nisu odustale od pružanja potpore autoritarnim režimima u ovoj regiji, već su nastavile podržavati režime u Saudijskoj Arabiji, Egiptu, Jordanu, Tunisu i Alžiru radi dva ključna razloga: nastavak opskrbe naftom i držanje pod kontrolom „islamske prijetnje“, osobito nakon terorističkog napada na Sjedinjene Države 11. rujna 2001. godine.

Szmolka (2014) na temelju tri dimenzije analize – pluralizam i politička kompeticija, rezultati rada vlade i građanska prava i slobode – razlikuje sljedeće arapske režime: defektne liberalne demokracije, restriktivne i kvazikompetitivne pluralističke autoritarne sustave, restriktivne i kvazikompetitivne hegemonističke autoritarne sustave i zatvorene autoritarne sustave (vidjeti tablicu 1). Vođena Linzovim pristupom definiranja nedemokratskih režima, odnosno sagledavanjem karakteristika političkih sustava koje se ne mogu svrstati pod definiciju demokracije, Lisa Anderson (2014, 46–50) izdvaja osnovne dimenzije autoritarne vladavine u arapskom svijetu: nedostatak preciznih informacija,

uz širenje glasina, nagađanja i teorija zavjere; mnogobrojni identiteti zasnovani na pripadnosti religiji, regiji, ideologiji, političkoj stranci; nepostojanje instituta građanstva i ograničene mogućnosti za javnu raspravu; politička pokornost zasnovana na strahu i zastrašivanju; dvosmislena odgovornost i politička neodgovornost – javni diskurs čini retorička grandioznost u kojoj politički akteri sebi prisvajaju razne epitete, a oporbi daju nazive s lošom konotacijom, bez straha od testa pred javnosti; favoriziranje i korupcija.

ARAPSKJE TRANZICIJE

Javno samozapaljenje uličnog prodavača povrća i voća, 26-godišnjaka Mohameda Bouazizija, krajem 2010. godine u Tunisu predstavljalo je okidač za manifestaciju nezadovoljstva akumuliranog tijekom dvadesetogodišnje Ben Alijeve vladavine. Jednomjesečni prosvjedi rezultirali su padom njegovog režima. To je označilo početak valova političkih promjena u ostalim

Tab. 1: Vrste i karakteristike arapskih režima (Szmolka, 2014, 23)

Zemlja	Tip režima	Pluralizam i politička kompeticija	Rad vlade	Građanska prava i slobode
Libanon i Irak	Defektne liberalne demokracije.	Visok stupanj. Kompetitivni izbori, efektivna oporba, sustav temeljen na konsenzusu koji predstavlja odraz multietničke i multikonfederalne strukture društva.	Nedostaci koji se odražavaju kroz korupciju, nedostatak efektivne kontrole teritorija i sl.	Nedostaci.
Maroko i Kuvajt	Restriktivni i kvazikompetitivni pluralistički autoritarni sustavi.	Slobodna kompeticija političkih stranaka i političkih organizacija. Oporba može kritizirati vladu i predlagati alternativna rješenja. No, određene grupe preferiraju ostati izvan institucionalne arene jer ne vjeruju u poštene uvjete sudjelovanja u političkoj igri.	Centralizirano donošenje odluka, s predstavničkim institucijama koje imaju samo ograničene ovlasti.	Ograničena kad god predstavljaju prijetnju temeljima političkog poretka.
Alžir, Tunis, Mauritanija, Egipat, Jordan, Bahreini Jemen	Restriktivni i kvazikompetitivni hegemonistički autoritarni sustavi.	Ograničena kompeticija. Hegemonistička, ultradominantna pozicija u političkom procesu određene političke stranke, grupe ili koalicije. Brojna ograničenja i prepreke postavljene oporbi. Izborne neregularnosti.	Postoji pluralistička interakcija između stranaka, ali ne i mogućnost za pristup vlasti. Izbori su samo sredstvo za stvaranje parlamentarne većine koju podržava vladu.	Ograničena.
Libija, Sirija, Saudijska Arabija, Ujedinjeni Arapski Emirati, Oman i Katar	Zatvoreni autoritarni sustavi.	Ne postoji. Građani ne mogu izraziti svoje političke preferencije.	Skupština konstitutivne prirode. Formiranje i raspuštanje vlade je diskrecijsko pravo šefa države.	Prilično ograničena.

arapskim zemljama, odnosno zbacivanje s vlasti Hosnija Mubaraka u Egiptu narodnim pokretima podržanih pripadnicima vojske; zatim *Muamera Gadafija* koji je ubijen u građanskom ratu uz intervenciju snaga NATO-a, te odlaska s vlasti Alia Abdulaha Saleha u Jemenu također uslijed narodnih pobuna i stranog pritiska. Do masovne mobilizacije stanovništva protiv režima došlo je i u Bahreinu, koji su ugušeni uz vojnu intervenciju Saudijske Arabije, te u Siriji gdje su prosvjedi protiv Asada prerasli u građanski rat koji traje do danas. S velikim prosvjedima suočili su se Alžir, Irak, Jordan, Kuvajt, Maroko i Sudan, dok su manje političke potrese osjetili i Mauritanija, Oman, Džibuti, Saudijska Arabija, Zapadna Sahara i Palestina (Blight, Pulham, Torpe, 2012).

Na početku takozvanog Trećeg vala demokratizacije 1974. godine, prema podacima *Freedom Housea* (2015), 43% zemalja svijeta je bilo „neslobodno“, a 57% „slobodno“ ili „djelomično slobodno“. Do 2011. godine kada su počele promjene u arapskim zemljama, *Freedom House* je zabilježio 24% „neslobodnih“, 76% „slobodnih“ (45%), odnosno „djelomično slobodnih“ zemalja (31%). Od arapskih zemalja na listu „djelomično slobodnih“ u 2011. godini dodan je Tunis (*Freedom House*, 2016).

Narodne pobune poznate pod nazivom „Arapsko proljeće“, između ostalog, izazvane siromaštvom, niskom razinom zaposlenosti i korupcijom režima, imale su za cilj, barem deklarativno, uvođenje demokracije i slobode izražavanja. Shodno tome, istraživačko pitanje koje je zaokupljalo analitičare ove regije od osamdesetih godina prošlog stoljeća – zašto su arapske zemlje ostale izvan općih trendova prema demokratizaciji u svijetu, 2011. godine zamijenjeno je brojnim novim istraživačkim pitanjima – zašto su se promjene pojavile krajem 2010. i početkom 2011. godine, a ne ranije? Zašto su počele u Tunisu i Egiptu? Zašto su obuhvatile samo šest od 17 arapskih zemalja? Koji su glavni izazovi s kojima se arapske zemlje u kojima su zbačeni dugogodišnji vladari, odnosno Egipat, Jemen, Libija i Tunis mogu suočiti? Koliki je geopolitički interes i utjecaj Zapada i drugih međunarodnih aktera u svemu tome?

Prema Anderson (2014, 51–53) uvjeti koji su omogućili pojavu „Arapskog proljeća“ su: nove informacijske i komunikacijske tehnologije koje su doprinijele organiziranju i koordiniranju pobuna, te obavještavanju svjetske javnosti o tokovima i razvitku prosvjeda; visok postotak mlade populacije koja je najveći korisnik i propagator širenja novih tehnologija; težnja za zaštitom osobnog dostojanstva, političkog građanstva i odgovornom vla-

dom; te nezadovoljstvo korupcijom, odnosno dodjelom posebnih privilegija pristalicama režima. Pored toga, samozapaljenje prodavača povrća ukazuje na gospodarski karakter tuniske revolucije, odnosno težnju za proširenjem gospodarskog prostora na sve građane, a ne koncentriranje na zatvoreni jedan postotak korumpirane komercijalne elite koja je za svoje održavanje davala mito režimu (Juan Cole, 2011). Među prvim metama pobune bila je banka *Zitouna* na čelu sa Alijevim zetom Saker El Materi. Bunt je bio okrenut i prema stranim bankama i vjerovnicima kojima je Tunis dugovao 14,4 milijarde dolara, pri čemu je Alijev režim dobivena sredstva potrošio u privatne svrhe. Jack Shenker (2016) ukazuje na to kako je neoliberalno gospodarstvo zasnovano na privatizaciji, odnosno bogaćenju manjine i osiromašnju većine u Egiptu stvorilo centralizirani nedemokratski sustav upravljanja, odnosno uvjete za revolt. Egipat je za vrijeme Mubarakova režima pristupio programu strukturalnog prilagođavanja međunarodnih financijskih institucija po principu „stabilizirati, privatizirati, liberalizirati“. Tijekom devedesetih godina i prvog desetljeća 2000-ih Vlada Egipta prodala je stotine javnih institucija, obično ispod tržišne cijene, privatnim investicijskim konzorcijima koji su često bili u partnerskoj vezi s ministrima ili bliskim saveznicima Mubaraka.⁶

Rezultati pobuna su bili različiti. Razlozi zbog kojih su određeni režimi ostali na vlasti usljed pobuna, između ostalog, su: vlade koje imaju velike prihode, posebno od nafte i plina, u stanju su kontrolirati opoziciju; zatim, poduzimanje brzog odgovora na prosvjede; i također, vladari monarhija su u stanju distancirati se od politike vlade, odnosno smijeniti istu u cilju zaštite režima.

S druge strane, uspjeh pobuna naroda odnosno radnika, studenata, članova oporbenih političkih organizacija predstavljao je posljedicu raskida dobrih odnosa između političke elite koja je upravljala zemljom i elite koja je podržavala režim, odnosno vojske (Szmolka, 2012, 6). Anderson (2014, 53–57) ističe povezanost između stabilnosti i legitimiteta države i promjene režima. Promjena režima ne predstavlja prijetnju opstanku jakih država (Egipat, Tunis), ali slabe države doživljavaju kolaps padom njihovog režima (Libija, Jemen). Režimi koji imaju za cilj izgradnju države (*state building*), identificiraju se s njom i svim sredstvima brane opstanak na vlasti (Sirija).

Od navedene četiri zemlje u kojima je prethodni autoritarni režim doživio pad: Tunis, Egipat, Libija i Jemen, prema Szmolka (2014, 26) jedino Tunis predstavlja slučaj demokratizacije koja tek treba biti završena, u

6 Izrazit primjer destruktivnog efekta neoliberalizma predstavlja *Helwan Cement Company* osnovana kraljevskim dekretom 1929. godine, bila je u vlasništvu švicarskog konzorcija, dok nije kupljena od francuske proizvođačke kompanije. Vlasnici su ostvarili korist od reformiranog radnog zakonodavstva, donijetog pod pritiskom Međunarodnog monetarnog fonda i Svjetske banke, koji je vlasnicima omogućio da sa radnicima sklope privremene ugovore o radu. U 2007. godini, otpušteno je 100 radnika koji su radili na temelju ovakvog ugovora, pri čemu je odbijen njihov zahtjev da razgovaraju sa rukovodstvom. U isto vrijeme, partnerska tvrtka *Helwan Cement* sa sjedištem u Italiji ostvarila je neto dobit od 613 milijuna eura. Djelovanje ove tvrtke predstavljalo je dio ukupne neoliberalne transformacije koja je doprinijela rastu godišnjeg BDP-a do 7%, dok je 95% zaposlenih u javnom sektoru postalo siromašno, a jedan od četiri Egipćanina nije imao posao i skoro trećina djece je bila nehranjena (Shenker, 2016).

Tab. 2: Pozicija i interesi: Ključne globalne i regionalne sile (Dostal, 2016, 30–34)

Zemlja	SAD	Saudijska Arabija i Katar	Turska	Izrael	Iran i Irak	Rusija
Pozicija	Protivnici Asadovog režima				Podržavatelji Asadovog režima	
Interesi	Očuvanje regionalne hegemonije; smanjenje utjecaja Irana.	Smanjenje utjecaja Irana, libanonskog Hezbollaha i drugih šijitskih snaga.	Smanjenje utjecaja Irana; sprječavanje stvaranja Kurdistana.	Smanjenje utjecaja Irana; jačanje regionalne pozicije.	Eventualnim padom režima ugrožena strategijska pozicija.	Očuvanje jedinog saveznika na Bliskom istoku, uvoznika oružja i domaćina pomorske baze u Tartusu.

Egiptu je počeo proces demokratske tranzicije koji se s obzirom na niz prepreka, kao što je miješanje vojske u politiku, pretvorio u proces autokratizacije i doveo do nastanka restriktivno-hegemonističkog autoritarnog režima. Libija i Jemen su izgubili osnovne elemente državnosti po Webberov konceptu, s obzirom na to da nije uspostavljen monopol nad upotrebom sile prisile. Također, Szmolka (2014, 27–30) navodi da je do političke liberalizacije bez demokratskog efekta došlo u restriktivnom kvazikompetitivnom autoritarnom režimu Maroka, restriktivnom, hegemonističkom i pluralističkom autoritarnom režimu Jordana i Alžira, restriktivnom i hegemonističkom autoritarnom režimu Mauritanije i zatvorenom autoritarnom režimu Omana. Do autoritarne progresije, unatoč političkim reformama, došlo je u Siriji u kojoj je produbljen autoritarizam zatvorenog autoritarnog režima, a u Bahrenu je očuvan restriktivni, hegemonistički i pluralistički autoritarni režim, dok je u Kuvajtu restriktivni kvazikompetitivni pluralistički autoritarni režim prerastao u restriktivni, hegemonistički i pluralistički autoritarni režim. Što se tiče ostalih arapskih zemalja – Libanon, Irak, Saudijska Arabija i Ujedinjeni Arapski Emirati – ne postoji nikakav dokaz da je pokrenut bilo kakav proces političke promjene kao rezultat „Arapskog proljeća“.

RAT U SIRIJI I NESTABILNI REŽIMI NAKON „ARAPSKIH PROLJEĆA“

Današnji teritorij Sirije predstavlja samodio područja koje je povijesno bilo poznato pod tim nazivom, a obuhvaćalo je i današnji Libanon, Jordan, Izrael i Palestinu. Igra interesa i želja velikih sila na Bliskom istoku kroz

nametanje uprave, preuređenje političke, gospodarske i socijalne strukture favorizovanjem pripadnika određenih konfesionalnih zajednica, poticanje nacionalizma i fragmentacije stvorila je „državu i koncept“ (Hopwood, 1988, 1), tj. suvremenu Siriju. Osmanski, a potom europski hegemonizam, stvorio je najheterogenije i najfragmentiranije arapsko društvo obilježeno brojnim političkim potresima ali i čvrstom vladavinom Hafeza al-Asada i njegovog sina Bašara al-Asada od sedamdesetih godina prošlog stoljeća do danas.

U proljeće 2011. godine, režim sirijskog predsjednika Bašara sučelio se s pobunom naroda čiji se osnovni zahtjev sastojao u smjeni vlasti. Organizirani prosvjedi su senaredne godine pretvorili urat koji traje do danas. Broj strana u sukobu se vremenom povećavao, dok je političko značenje konflikta postajalo sve spornijim (Dostal, 2016, 22). Sirija je opet postala polje za geopolitička sučeljavanja velikih svjetskih i regionalnih sila, pri čemu se izdvaja osam najznačajnijih državnih aktera SAD, Saudijska Arabija, Turska, Katar i Izrael kao protivnici Asadovog režima i Iran, Irak i Rusija kao njegovi podržavatelji.

SAD su u rujnu 2014. godine pokrenule zračne napade na položaje Islamske države koja je preuzela kontrolu nad značajnim dijelom Sirije i Iraka i proglasila kalifat u lipnju 2014. godine.⁷ SAD brani poziciju najvećeg, i pod idealnim uvjetima jedinog vanjskog balansera na Bliskom istoku. Trenutačno, najveća opasnost regionalnoj poziciji SAD-a predstavlja konsolidacija alijanse između Sirije, Iraka i Irana koju je omogućio dolazak šijitskog režima u Iraku nakon američke intervencije 2003. godine (Dostal, 2016, 32).

Turska želi stvaranje kontrolirane tampon zone u Siriji s ciljem kontroliranja kurdske nacionalizma te

7 Više o kalifatu Islamske države pogledati u Havel (2015, 27–35).

izbjegavanje stvaranja kurdske države.⁸ Katar ima za cilj rušenje Asadova režima zbog projekta o plinovodu kroz sirijsku teritoriju.⁹ Izrael želi podjelu Sirije po etničkim i religijskim linijama, raspad koalicije Sirija-Irak-Iran, održanje regionalne vojne dominacije, te daljnju podršku SAD glede okupacije palestinske teritorije (ibid). S druge strane, saveznički afiniteti Irana i libanonskog Hezbollaha prema Asadu počivaju na strategijskoj opasnosti pada njegovog režima. Pad režima bi u Iranu, mogao potaknuti i unutarnje tendencije ka svrgavanju Islamske Republike (Jenkins, 2014, 7), što bi ugrozilo poziciju Hezbollaha. Iran Asadu pruža vojnu pomoć kroz slanje posebnih jedinica Iranske garde da se bore u Siriji. Suradnja između režima u Bagdadu i Damasku došla je do izražaja prilikom angažiranja iračkih šijitskih paravojnih postrojbi u borbi protiv prvo umjerene Asadove oporbe, a potom sunitskih terorističkih grupa na području Sirije. Nakon ekspanzije aktivnosti Islamske države na području Iraka paravojne postrojbe su se vratile u domovinu s ciljem borbe protiv terorista Islamske države (Todorović, 2016, 272). Rusko savezništvo temelji se na činjenici da je Sirija posljednji preostali ruski saveznik na Bliskom istoku, glavni kupac ruskog oružja, te domaćin ruske pomorske baze iako ne od velikog strateškog značaja.¹⁰ U tom kontekstu kao i principijelnom suprotstavljanju poziciji Zapada, Rusija od početka sukoba, pruža financijsku i vojnu pomoć Asadovom režimu kroz dostavu vojne opreme, kao i vojnih stručnjaka koji obučavaju sirijske časnike koristiti rusko oružje (Jenkins, 2014, 7). Pored toga, započela je zračnu intervenciju protiv terorista 2015. godine.

Pobuna protiv režima Bašar al-Asada poprimila je sektaški znak, nakon što je prepoznato da je 90% Alavita ostalo lojalno Asadu (Yassin-Kassab i Al-Shami, 2016, 113), kao pripadniku ove šijitske sekte dok većinu sta-

novništva čine suniti koji se protive njegovoj vladavini. To je zbog toga što Alaviti drže poluge vlasti i dominiraju političkim strukturama više od 45 godina, dok su suniti iako većinska populacija zastupljeni u malom postotku (Bar, 2006, 393-396).

Trvenje i sukob između sunita i šijita u Siriji nije jedinstven slučaj već predstavlja dio šireg regionalnog animoziteta i konflikta na toj osnovi između Saudijske Arabije i Irana. Islamska revolucija u Iranu 1979. godine, američka intervencija u Iraku 2003. godine,¹¹ kao i „Arapsko proljeće“ predstavljaju tri ključna događaja koja su potaknula sunitsko-šijitski raskol. Iran je 1979. godine postao prva šijitska država modernog doba, pri čemu je Irak, kao posljedica izravne vojne intervencije SAD-a 2003. godine, postao prva arapska šijitska država odlaskom jednog od najjačih sunitskih režima (Todorović, 2016, 268). Na ovaj način, interesi sunitske Saudijske Arabije postali su ugroženi. O specifičnostima odnosa između Irana i Saudijske Arabije ovisi i koliki će biti utjecaj Washingtona i Moskve u regiji Bliskog istoka, iako je taj proces interaktivan i ovisi o tome kakve su aspiracije Washingtona i Moskve u regiji (Todorović, 2016, 397). Pored Sirije, neutralna područja, odnosno polja sučeljavanja ove dvije zemlje predstavljaju Libanon,¹² Jemen,¹³ Irak¹⁴ i Palestina.¹⁵

Što se tiče ostalih manjinskih skupina - druzi, krišćani i nizari su, u sukobu, većinom ostali lojalni Asadu, posebno u odnosu na djelovanje islamskih ekstremističkih grupacija, te u strahu od etničkog čišćenja u slučaju pobjede sunita.¹⁶

Nakon četiri godine, sirijski režim je pod svoju kontrolu stavio istočni dio Alepa zahvaljujući podršci ruskog zrakoplovstva, Hezbollaha, pripadnika iranske garde, iračkih i afganistanskih paravojnih postrojbi; zatim povlačenju pomoći Turske, kojoj je održavanje

8 Kurdi predstavljaju najveću etničku grupaciju koja nema državu. Locirani su u regiji Kurdistan koji se prostire na teritorijima Turske (20% stanovništva), Iraka (15%), Sirije (9%), Irana (7%) i Armenije (1%) (Cvrtila, 2016, 329). O ulozi u poziciji Kurda u sirijskom ratu vidjeti u Federici, 2015.

9 Bašar je pod pritiskom Irana, 2007. godine odbio projekat Katara o plinovodu koji bi iz ove zemlje išao do Sredozemnog mora i prolazio kroz Saudijsku Arabiju i Jordan (Špirić, 2016, 79). O utjecaju sirijskog rata na oblikovanje regionalne energetske karte pročitati u Špirić (2016, 77-90).

10 Nova ruska zrakoplovna baza Khmeimim u Siriji formirana je u drugoj polovici 2015. godine, kao strategijski centar ruskih vojnih operacija protiv Islamske države.

11 Vođeni primjerom Afganistana gdje su vojnom intervencijom srušili talibanski režim i uspostavili režim koji odgovara njihovim interesima, SAD su odlučili da sličnu intervenciju sprovedu u Iraku opravdavajući to sumnjom da proizvodi oružje za masovno uništenje (Tripp, 2007, 271).

12 Libanon je najvažnije polje odmjerenja snaga Teherana i Rijada, što je glavni uzrok konflikata na libanonskom teritoriju. Nakon povlačenja sirijskih trupa, Hezbollah je ojačao svoje djelovanje, pri čemu su uspjesi u sukobu s Izraelom 2006. godine ojačali njegov ugled u arapskom svijetu (Todorović, 2016, 297).

13 U Jemenu traje sunitsko-šijitski rat između šijitskih Huta i prosaudijske koalicije koji rezultira ljudskim žrtvama, pri čemu Iran optužuje Arabiju za masovne zločine protiv civila, a Rijad Iran da podržava Hute. Saudijska Arabija je u ožujku 2015. godine sa UAE, Katarom i Kuvajtom pokrenula vojnu intervenciju u Jemenu protiv Huta s ciljem dapovrate legitimitet režima al-Hadija, pri čemu su Hute proglasili pobunjenicima a čine skoro polovicu jemenske populacije (Todorović, 2016, 302).

14 U Iraku, Teheran ima mnogo veći utjecaj nakon 2003. godine, dok Rijad nastoji vratiti svoj utjecaj, čak je krajem 2015. godine vratio veleposlanika (Todorović, 2016, 303).

15 U Palestini, također, imaju svoje miljenike koje podržavaju i financiraju, a takav imaju odnos i prema Palestincima u egzilu, posebno prema onima u Libanonu i Siriji (Todorović, 2016, 300).

16 Ipak, određeni autori (Besenyo, 2014, 223) tvrde da su kršćani zauzeli neutralnu poziciju, dok su neki čak podržali oporbu uključujući brigadu *the 'Partisans of God Brigades'*.

Asadovog režima draža opcija u odnosu na eventualno formiranje kurdske države, kao i politici američke administracije da su radikalni islamisti veća opasnost od Asada. Katar i Saudijska Arabija nisu dostavile ili nisu uspjele dostaviti protuartiljerijsko oružje u „užarenom“ dijelu Alepa. No, čak i da režim porazi pobunjenike nije isključen gerilski rat. Mir bi značio kompromis između alavita i sunita i to samo sporazumom između četiri glava vanjska aktera: SAD-a, Rusije, Saudijske Arabije i Irana. To ovisi i o novoj američkoj administraciji predsjednika Donalda Trumpa, kao i o njenom odnosu s Iranom. S druge strane, diplomatske akcije Rusije, Irana i Turske i organiziranje konferencije u Astani o budućnosti uređenja Sirije i novog Ustava – nastoje umanjiti utjecaj SAD i Arabije. Izraelska bombardiranja sirijskih ciljeva u Siriji, vojno angažiranje Turske i ofanziva pro-američke alijanse na grad Raku – umnogome dodatno kompliciraju ionako složenu situaciju.

Džamahirija, posebna državna konstrukcija osnovana na naftnim rezervama Muamera Gadafija raspala se 20. listopada 2011. godine njegovim svrgavanjem s vlasti, odnosno ubojstvom od strane pobunjenika u rodnom gradu Sirtu. Gadafa, Varfala, Magarha, Bani Vaild, Sakr, Misarta, Tarhunah, Zentan i druge plemenske pripadnosti čine osnovu libijskog društva a samim tim i stabilnosti sustava, odnosno države (Benuzzi, 2015). Nejednaka distribucija prihoda od izvoza nafte stvarala je neprijateljske sentimente kod pojedinih plemena prema Gadafiju, njegovoj obitelji i lojalistima koji su bili bliski izvorima moći i novca. S obzirom na to da plemena nisu živjela jedna s drugima već jedna pored drugih stabilnost i legitimitet države se zasnivao na djelovanju sigurnosnih službi i gospodarskom profitu.

Razina obrazovanja Libijaca je konstantno rasla što nije bilo kompatibilno s rastom stope zaposlenosti mladih ljudi u skladu s njihovim obrazovnim profilom. Libijsko gospodarstvo nije se zasnivalo na razvijenom poreznom sustavu, a samim tim nije bilo poduzetništva odnosno nisu otvarana nova radna mjesta za nezaposleno stanovništvo. Na ovaj način, cjelokupan život Libijaca izravno je ovisio o (samo)volji lidera. Bez povijesne osnove državnosti, libijska država doživjela je kolaps padom Gadafijeva režima i to uz građanski rat i stranu intervenciju NATO-a.

Nakon pada Gadafija, Nacionalno tranzicijsko vijeće pokazao je da nema kapacitet izgraditi mostove u društvu ni regionalne, ni plemenske ni političke. Nije uspjelo obnoviti nukleus oružanih snaga Libije. Paravojne postrojbe su u nekim gradovima, potpuno zamijenile civilne organe vlasti, a u drugim prisvojile infrastrukturu i gospodarska sredstva, poput naftnih rafinerija (Droz-Vincent, 2012, 9). Sukladno izvješću International Crisis Group (2015), ključne pokretače konflikta koji je podijelio Libiju od srpnja 2014. godine predstavlja upravljanje i kontrola hidrokarbonskih resursa, infrastrukture za njihovu eksploataciju i prihoda od njihove prodaje.

S obzirom na to da nakon četiri godine od pada Gadafija nije uspostavljena stabilna središnja vlada, civilna kontrola i nadzor nad paravojnim postrojbama su ekstremno slabi. Štoviše, civilni organi vlasti su prinuđeni na dogovore s lokalnim paravojnim postrojbama u cilju održavanja reda na lokalnoj razini. „Vojna logika“ koja je dovela do kolapsa bivšeg režima bila je temeljena na fragmentiranim lokalnim pobunama i *ad hoc* vojnom grupiranju (Droz-Vincent, 2014, 201). To je ukazivalo na to da će u uvjetima dostupnosti brojnog naoružanja politički proces biti izložen nasilnim prekidima. Revolucionari grupirani u paravojne postrojbe postali su vladari Libije. Različiti vojni i plemenski lideri samo proglasili su se za ministra obrane, ministra unutarnjih poslova i sl. bez obzira na središnju vlast (Townsend, 2015, 9). Slabe granice, djelovanje Islamske države i oružanih paravojnih postrojbi približavaju Libiju skupini država poput Sjevera Leone i Somalije koje su uništene od strane paravojnih postrojbi.

Libija je najbolji pokazatelj neuspjeha američke i europske politike u regiji. U toku je žestoka borba između Vlade nacionalnog jedinstva, koju podržava Zapad, čije sjedište je u Tripoliju, i Parlamenta u Tobruku, na čijoj strani je zapovjednik Libijske nacionalne vojske general *Khalifa Haftar*, veliki protivnik islamista koji ostvaruje i jača veze s Rusijom (ReliefWeb, 2017).

U Egiptu atmosfera nakon predsjedničkih izbora, obaranja Mursija vojnim pučem, zatim uhićenje neistomišljenika, proglašenje najveće oporbene grupacije – Muslimanskog bratstva „teroristima“ i uvođenje „policijskog sata“ od strane vojske ukazuje na društveni poredak koji se ne zasniva na temeljnim načelima demokracije, već na strahu i represiji. Vladavina Muhameda Mursija je, također, bila neproduktivna i neučinkovita. Zemlja je došla do ruba gospodarskog kolapsa, a suradnja s ostalim političkim akterima bila je jako loša. Kao posljedicu dugogodišnjeg proganjanja i mučenja pripadnici Muslimanskog bratstva pokazali su nespремnost za otvorene pregovore i kompromis. Bratstvo je novu vlast uokvirilo u zatvoreni, ograničeni gotovo „paranoični“ pogled kako na odnos s ostalim članovima političke arene, tako i na razvoj i napredak Egipta. Isto tako, vojna vlast po svom sastavu, prirodi i karakteru nema kapaciteta da riješi socio-gospodarske probleme, a suprotna je i osnovnim principima individualnih ljudskih prava i sloboda. To ukazuje na duboku ukorijenjenost autokratskog sustava koji je uobličeni u vojnom upravljanju. Razlog je vjerovanje egipatske vojske da je „nasljednik“ Egipta od revolucije 1952. godine njegov vlasnik, a ne čuvar. Vojska je stekla dominantni položaj u egipatskom društvu i državi zahvaljujući njezinoj ulozi u izgradnji države, svrgavanju monarhije 1952. godine, uklanjanju britanskih trupa iz Sueskog kanala, te vođenju rata protiv Izraela 1948. godine (Gaub, 2014, 23). Pored toga, činjenica je da su svi predsjednici do 2011. godine dolazili iz vojske i istovremeno vršili funkciju predsjednika Egipta i vrhovnog zapovjednika oružanih snaga. Zatim, mnogi časnici

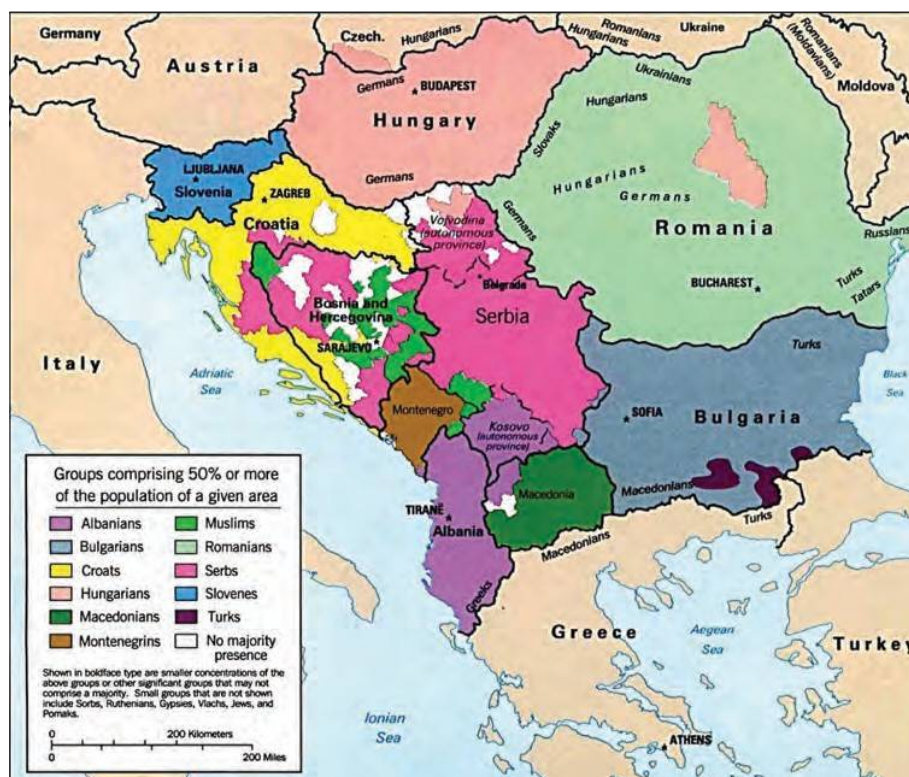

su zauzimali visoke položaje u vlasti kao članovi vlade, zastupnici ili lokalni guverneri. Osim toga, vojska je bila značajan industrijski i financijski faktor, pri čemu su takvu njenu uključenost u politiku Egipćani nazivali „vojnim gospodarstvom“ (Droz-Vincent, 2014, 189). Zapravo, vojska je imala autonomiju glede proračuna, trošenja inozemne vojne pomoći, regrutiranja novih pripadnika i sl. Vojna industrija djelovala je u oblasti proizvodnje oružja, proizvodnje električne energije, poljoprivrede, turizma i slično. Na taj način, uživala je gospodarske povlastice poput besplatne zdravstvene brige, bescarinskog uvoza i slično (Blagojević, 2016, 761).

Za razliku od Nasera koji je svoju vladavinu zasnovao na popularnosti, psihološkoj simbiozi između njega i naroda koji je tražio da se vrati na vlast i nakon poraza u ratu s Izraelom 1967. godine, Sadat i Mubarak bili su nekarizmatični lideri kod kojih je, u nedostatku stabilnih socijalnih i političkih institucija, vojska predstavljala značajan izvor stabilnosti. Ipak, s druge strane, oba predsjednika su oslabila položaj vojske. Sadat je fokusirao vojsku na vojnu misiju i zadatke, što je vodilo njezinoj transformaciji iz institucije koja je vodila revoluciju u instituciju koja je podređena civilnoj kontroli. Također, Mubarak je smanjio utjecaj vojske, jačanjem ovlasti službi pod nadzorom Ministarstva unutarnjih

poslova, onemogućavanjem da mjesto premijera koje je tijekom vladavine Sadata zauzimao general Kamal Hasan 'Ali (Frisch, 2013, 183) zauzme neko od bivših vojnih časnika, te namjerom da za svog nasljednika odredi sina Gamala koji nikad nije služio u vojsci, te je pripadao gospodarskoj eliti koja je predstavljala konkurenciju gospodarskoj poziciji vojske (Cook, 2007; Barany, 2011).

Navedeni čimbenici su, između ostalog, determinirali odluku vojske da, uslijed masovne manifestacije narodnog nezadovoljstva u vidu protesta, otkaže poslušnost Mubaraku u siječnju 2011. godine te omogući pad njegovog režima. Na izborima 2012. godine pobijedili su Mursi i Stranka slobode i pravde, koju je osnovalo Muslimansko bratstvo. Međutim, u tom razdoblju civilna kontrola nad vojskom nije bila uspostavljena, na što prvenstveno ukazuje visoka razina vojnih prerogativa (Bruneau i dr., 2013, 11-18). Takva situacija dovela je do vojnog udara 3. srpnja 2013. godine u kojem je tadašnji ministar obrane Al Sisi zbacio Mursija. Naredno razdoblje okarakterizirala su brojna uhićenja i suđenja oporbenih aktivista, posebno pripadnika Bratstva koje je u prosincu 2013. godine proglašeno terorističkom organizacijom (Blagojević, 2016, 764). Prema Indeksu vladavine prava (2016) u sklopu projekta *World Justice*,

Slika 2: Etnička i religijska složenost Balkanskog poluotoka (Geopolitical Analysis and Monitoring, 2013)

Tab. 3: Socio-gospodarski pokazatelji razvitka Zapadnog Balkana (internet stranice World Bank)

Zemlje	Ukupni broj stanovnika (2015)	BDP po glavi stanovnika (2015)	Stopa nezaposlenosti (2014)	Postotak stanovnika ispod linije siromaštva ¹⁹
Albanija	2.889.167	3.945.218	16,1	14,3% (2012)
Bosna i Hercegovina	3.810.416	4.249.330	27,9	17,9% (2011)
Crna Gora	622.400	6.406.071	19,1	8,6% (2013)
Kosovo	1.797.151	3.561.575	²⁰	29,7% (2011)
Makedonija	2.078.453	4.852.658	27,9	22,1% (2014)
Srbija	7.098.247	5.235.142	22,2	25,4% (2014)

glede „temeljnih prava“ Egipat je 2016. godine zauzeo 110. mjesto od 113 država.

Pored dominantnog vojnog elementa, fragilnost i slabost egipatskog društva oslikava se i u njegovoj dubokoj polarizaciji na sekularno-religijskoj osnovi. Oko 90% stanovnika Egipta čine Arapi muslimani, a 10 posto pravoslavni kopti i time predstavljaju najveću kršćanski manjinu na Bliskom istoku (Zgurić, 2016, 55). Položaj kopta u današnjem Egiptu je mnogo lošiji u odnosu na drugu polovinu XIX. i prvu polovicu XX. stoljeća kada su bili predvodnici gospodarskog i intelektualnog razvoja. Naser, Sadat i Mubarak nisu nastojali uspostaviti nacionalni konsenzus o suživotu ove dvije konfesionalne zajednice (Zgurić, 2016, 58). Nakon zbacivanja Mubarak dolazi do naglašavanja islamističkih vrijednosti i muslimanskog identiteta i bilježenja sektaskih napada na kopte, da bi se intenzivirali nakon svrgavanja Mursija jer su ih islamisti vidjeli kao dio protumursijevske koalicije (Zgurić, 2016, 58).

Egipat je 2016. godine zauzeo 38 mjesto od 178 zemalja na listi Indexa fragilnih država sa skorom 90,2, pri čemu je iza Libije koja je zauzela 25 mjesto sa skorom 96,4 i Sirije koja je s 110,8 i pozicijom šest grupirana u kategoriju *Very High Alert*.¹⁷

POSLEDJICE ARAPSKIH NESTABILNOSTI PO ZAPADNI BALKAN

Područje preklapanja balkanske, podunavske i mediteranske makroregije Europe predstavlja Zapadni Balkan.¹⁸ Svaka od navedenih regija ima svoje zone gravitacije okarakterizirane geopolitičkim interesima i djelovanjem određenih međunarodnih aktera. Navedeni akteri, u prvom redu obuhvaćaju politički, gospodarski

i vojno moćne države, a zatim međunarodne organizacije koje više djeluju kao sredstvo realizacije interesa ovih država, nego kao samostalni akteri. Pored toga, što je izravna meta geopolitičkih nadmetanja velikih sila, u prvom redu Sjedinjenih Američkih Država i Europske unije (EU) s jedne i Rusije s druge strane, Zapadni Balkan je bitno osjetio posljedice sučeljavanja geopolitičkih interesa navedenih globalnih ali i drugih aktera u regiji Bliskog istoka.

Geopolitički položaj regije Zapadnog Balkana uvjetovao je složenu mješavinu etničkih skupina i religija, te s tim povezane brojne ratove i gospodarske migracije. Nakon kolapsa socijalističkog sustava, dezintegracije Jugoslavije i brojnih konflikata, politička nestabilnost, socijalne tenzije, slabe državne strukture i nedostatak vladavine prava prate oporavak regije. Štoviše, i dva i pol desetljeća nakon raspada Jugoslavije, države ovog područja nisu u stanju riješiti međusobne probleme granica, izbjeglica, sukcesija, statusa manjina i slično (Đukanović, 2016, 29). Pored toga, gospodarski indikatori – BDP po glavi stanovnika, stopa nezaposlenosti, kao i broj stanovnika koji žive ispod granice siromaštva ukazuju na vrlo gospodarski siromašnu regiju (tablica 1). Sukladno takvoj gospodarskoj situaciji, veliki broj građana zemalja Zapadnog Balkana tražio je azil u zemljama EU (Lange, 2016, 1). Međutim, posljednjih godina došlo je do promjene migracijskog profila Zapadnog Balkana i to uslijed velikih migracijskih kretanja ka ovoj regiji kao tranzicijskog područja ali, iako u mnogo manjoj mjeri, i destinaciji migranata iz zemalja pogođenih konfliktima i nestabilnostima izazvanim „Arapskim proljećem“ (Meće, 2016, 38). S obzirom na intenzivnu migracijsku dinamiku, regija je postala značajno migracijsko čvorište (*migratory hub*).

17 Zemlje su klasificirane u pet kategorija: *Sustainable, More Stable, Stable, Less Stable, Low Warning, Warning, High Warning, Alert, High Alert* i *Very High Alert* (Fragile States Index, 2016).

18 Pojam Zapadni Balkan odnosi se na šest zemalja: Albanija, Bosna i Hercegovina, Makedonija, Kosovo, Crna Gora i Srbija, koje pokrivaju teritorij od 207.831 m² i oko 18.687.196 stanovnika (Meće, 2016, 39).

19 Budući da u dostupnim izvorima podataka nije pronađen postotak stanovnika ispod granice siromaštva u zemljama Zapadnog Balkana u istoj godini, pored iznosa za svaku zemlju navedena je godina na koju se odnosi.

20 Ne postoje dostupni podaci unutar istog izvora informacija – internet stranica World Bank.

Slika 3: Prikaz migrantske rute prema Njemačkoj (BBC, March 3, 2016)

Rat u Siriji te nestabilni režimi nakon „Arapskih proljeća“ rezultirali su odlaskom značajnog broja stanovnika tih zemalja, odnosno gotovo egzodusom. Tijekom 2015. godine više od milijun ljudi stiglo je u EU preko Sredozemnog mora. Od toga, 3.771 vode se kao nestali ili mrtvi (IOM, 2016). Najveći broj migranata koji dolaze u Europu su upravo državljani Sirije i to 39%, a potom Afganistana 11%, Eritreje 7%, Somalije, Nigerije, Iraka, Pakistana i Sudana (Park, 2015). Do 2015. godine Italija je bila prva točka za ulazak na europski kontinent u Mediteranskom pojasu,¹⁹ da bi u posljednjem razdoblju Balkan postao migrantska ruta za ulazak u EU. Drugim riječima, migranti²⁰ su tradicionalne rute, uglavnom morskim putem, u velikoj mjeri zamijenili balkanskim kopnenim putevima. Karta u nastavku pokazuje da je su migranti iz Turske kretali prema Grčkoj potom Makedoniji i Srbiji u koju su ulazili i iz Bugarske, zatim Mađarskoj, odnosno Hrvatskoj, Sloveniji, Austriji ka ciljnoj destinaciji – Njemačkoj.

U prvoj polovici 2015. godine, Grčka je postala glavna ulazna točka na Mediteranu, s 132.240 ilegalnih prelazaka granice (Park, 2015). Pod poseban pritisak migracija došla je Mađarska locirana na istočnim granicama EU u koju je preko Makedonije i Srbije u

srpnju 2015. godine stiglo 102.342 ilegalnih migranata uglavnom iz Sirije i Afganistana (Park, 2015). Za posljedicu Mađarska je zatvorila svoje granice sa Srbijom, a migranti su krenuli prema Hrvatskoj. U Hrvatsku je u 2015. godini stiglo 558.724 migranata, pri čemu je dnevno dolazilo i po 10.000 ljudi (MUP RH, 2016). Od šeste zemalja regije Zapadnog Balkana migrantskim valom su prvenstveno bile pogođene Srbija i Makedonija (Lilyanova, 2016, 2), preko koje je 2015. godine prošlo 30-40% više migranata u usporedbi s 2014. godinom (SEE-6 Economic Outlook, 2016, 38). S druge strane, utjecaj migrantske krize na Kosovo, Albaniju, Crnu Goru i BiH je bio ograničen, i za razliku od Srbije i Makedonije ove zemlje nisu imale problema u međunarodnim odnosima po ovom pitanju. U 2015. godini, 2003 osobe su ilegalno prešle granicu Albanije, od kojih je 69% Sirijaca (Parliamentary Institute of the Parliament of Macedonia, 2016, 5). Broj migranata koji je u Kosovo došao iz konfliktnih zona i potom nastavio put ka EU, također, nije veliki. Tijekom 2015. godine, u Kosovu je zabilježeno 70 tražitelja azila, od kojih 58 iz Sirije (Parliamentary Institute of the Parliament of Macedonia, 2016, 22-23). Također, migrantska kriza je imala ograničen utjecaj na Crnu Goru, u kojoj je ukupan broj

¹⁹ Tokom 2014. godine bilo je više od 170.000 ilegalnih prelazaka italijanske granice (Park, 2015).

²⁰ U ovom kontekstu bitno je ukazati na razliku između tražitelja azila, migranata i izbjeglica. Tražitelj azila je osoba koja je napustila zemlju usljed konflikta i traži međunarodnu zaštitu prema Konvenciji o statusu izbjeglica iz 1951. godine. Izbjeglice su tražitelji azila čiji je zahtjev odobren. S druge strane, migrant je osoba koja je napustila zemlju prvenstveno vođena gospodarskim motivima odnosno težnjom za boljim životnim standardom (Park, 2015). No, u nastavku rada pojam migrant će biti korišten kao oznaka za sve tri kategorije s obzirom na to da u postojećoj krizi nije lako odrediti granicu između migranata i tražitelja azila.

tražitelja azila u 2015. godini iznosio 1.609, od kojih najveći broj iz Sirije, odnosno 996 osoba (Parliamentary Institute of the Parliament of Macedonia 2016, 40). Broj tražitelja azila u Bosni i Hercegovini je u 2015. godini iznosio 20 i bio čak manji u odnosu na 2014. godinu kad je taj broj iznosio 45 što pokazuje da ni ova zemlja nije bila bitno pogođena migrantskom krizom (Economic Outlook, 2016, 40). Kroz Srbiju je, u tijeku 2015. godine, prošlo 577.995 migranata od čega najveći broj iz Sirije, i to 301.533, zatim iz Afganistana 160.831, Iraka 76.003 i Irana 11.578 (Petrović, 2016, 38). Također, preko teritorija Makedonije prošlo je najmanje 600.000 migranata (Amnesty International, 2015), pri čemu je čak bila proglašila i izvanredno stanje (Tatalović i Malnar, 2015).²¹ Međutim, s obzirom na prilično tešku gospodarsku i političku situaciju u zemljama zapadno-balkanske rute koja se prvenstveno ogleda u visokim stopama nezaposlenosti, migranti uglavnom prolaze kroz ove zemlje i zaštitu traže u bogatim članicama EU, prije svega Njemačkoj i Švedskoj (Lutovac, 2016, 51).

Business Monitor International je u procjeni indeksa političkog rizika zemalja Jugoistočne Europe, zaključio da se ove zemlje suočavaju s rizikom povećane nestabilnosti uslijed, između ostalog, nove migrantske krize. Duži period zadržavanja migranata, dovodi do smanjenja njihove osobne potrošnje i povećanja potrošnje države (Economic Outlook, 2016, 40). Prema procjenama Međunarodnog monetarnog fonda, izravni fiskalni trošak zadržavanja tražitelja azila u Srbiji je 0,00, 0,06 i 0,1 postotak BDP u razdoblju 2014–2016. U kontekstu gospodarske procjene implikacija krize, važno je imati u vidu da su zakoni u Srbiji i Makedoniji izuzetno povoljni za migrante, jamče im pravonarad, besplatno obrazovanje, besplatno zdravstvo, besplatnu pravnu pomoć. Zapravo, njihova prava su jednaka pravima građana tih zemalja (Economic Outlook, 2016, 41). Gospodarski efekti zadržavanja tražitelja azila ovise od opsega i brzine njihove integracije u tržište rada.²² U dostupnoj akademskoj i stručnoj literaturi nisu pronađeni podaci koji se odnose na detaljniju analizu gospodarskih i sigurnosnih efekata migracije u balkanskim zemljama. Ipak, očito je da se, s obzirom na ukupnu situaciju u ovim zemljama, ne može očekivati da će one biti u stanju integrirati značajan dio izbjegličke populacije (Economic Outlook, 2016, 41). Zemlje Zapadnog Balkana su iscrpljeneratom, godinama

tranzicije i izbjeglica. Štoviše, i dalje je 361.000 interno raseljenih osoba i oko 100 izbjeglica u Srbiji, Hrvatskoj, BiH i Crnoj Gori, od kojih samo u Srbiji 96.000 (Economic Outlook, 2016, 41).

Strah glede očuvanja vlastitog socio-demografskog i kulturnog identiteta je rezultirao i postavljanjem bodljivih žica na granicama, šok bombama i slično. Odnosi između balkanskih zemalja često su dolazili na polje neslaganja i sporova uz pitanje migranata, na primjer Hrvatska i Slovenija, Hrvatska i Srbija, Srbija i Mađarska, Makedonija i Grčka. Također, jedan od najvećih strahova koje je priljev migranata izazvao jeste terorizam, posebno uzimajući u obzir da su neki od organizatora terorističkih napada u Parizu u studenom 2015. godine i Bruxellesu u ožujku 2015. godine do ovih metropola došli navedenom migracijskom rutom. Osim toga, ne treba zanemariti opasnosti od povećanja aktivnosti organiziranog kriminala. Ilegalni migranti postaju meta trgovine ljudima, budući da su zemlje Zapadnog Balkana, između ostalog, prepoznate kao izvor, tranzitne zemlje i destinacija ovakve trgovine ljudima (Meće, 2016, 39). To objašnjava loša gospodarska situacija, slabe državne strukture, visoka razina korupcije i nedostatak regionalnog pristupa (Meće, 2016, 39).

Odnos sigurnosti, stabilnosti i očuvanja vlastitog identiteta koji je u suprotnosti s humanitarnom dimenzijom zaštite ljudskih prava nalazi se u središtu rasprava u vezi s pristupom migrantskoj/izbjegličkoj krizi u Europi čiji je jugoistočni dio, odnosno Mediteran i Balkanski polutok na udaru tih nestabilnosti. Štoviše, ukoliko efekt migrantske krize bude razjedinjavanje Europe, odnosno gubitak solidarnosti i jedinstvene politike EU prve zemlje koje će to osjetiti jesu zemlje Zapadnog Balkana koje su svoju stabilizaciju posljednjih godina pronašle u europskom putu i ispunjenju kriterija za ulazak u Uniju. Političke nesuglasice EU i Turske, prijete novom i većem valu priljeva migranata preko Balkana.

ZAKLJUČAK

Mediteran predstavlja složenu religijsko-kulturno-povijesnu cjelinu. Međuovisnost političkih i društvenih promjena, uvjetovana je složenim geopolitičkim značajem. Stoljetna isprepletanost geopolitičkih utjecaja i interesa velikih sila od Antike do danas, čine

21 Broj tražitelja azila je, 2015. godine, u Srbiji bio 37.391 u odnosu na 2014. godinu kada je iznosio 16.490, a u Makedoniji 1.427 u usporedbi s 1.289 u 2014. godini. Očito je da je broj tražitelja azila, u 2015. godini, u ovim zemljama, a naročito Srbiji premašio njihov broj zabilježen u 2014. godini (Economic Outlook, 2016, 40).

22 U nastavku je dat kratak pregled rezultata istraživanja o stavovima građana Srbije prema pitanju prepreka i mogućnosti koje sa sobom može donijeti integracija migranata u Srbiji. Ekonomski aspekt integracije se pokazao kao najproblematičniji u procjeni građana Srbije, budući da 70,4 posto ispitanika smatra da bi trajnije zadržavanje migranata utjecalo na povećanje stope nezaposlenosti. Također, tri četvrtine smatra da bi integracija migranata stvorila veliki pritisak na državne financije, dok se u priljev strane pomoći ne vide značajnije razvojne mogućnosti. Gospodarsku ulogu migrantske stanovništva ispitanici najčešće vide u jeftinoj radnoj snazi ili poslovima koje ne žele raditi, npr. kao poljoprivrednici unapuštenim ruralnim područjima Srbije. Istraživanje je pokazalo da 52% građana smatra da priljev i trajnije zadržavanje migranata može imati negativan utjecaj na sigurnost građana Srbije. Glede političkih implikacija očekuju također nepovoljne učinke. Smatraju i da bi dovela do promjene u etničko-religijskoj strukturi, pri čemu su pokazali neupućenost po pitanju eventualnih demografskih implikacija priljeva (Friedrich Ebert Stiftung, 2016).

prostore Istočnog Mediterana i Jugoistočne Europe ranjivim i potencijalnim žarištima. Nalazeći se na razmeđu religija i civilizacija, Balkanski poluotok predstavlja „vrata Europe“ za razne utjecaje s Istoka.

Regija Bliskog istoka i Sjeverne Afrike je na udaru miješanja raznih sila, koje su kako kroz povijest tako i danas podrivale njezin demokratski razvoj ukoliko je bio protivan njihovim gospodarskim i stratezijskim interesima. Mnogi konflikti u ovoj regiji (Libija i Čad, kurdsko pitanje, Libanon) predstavljaju proizvod kolonijalizacije, arbitrarnog iscrtavanja granica od strane kolonizatora, procesa dekolonijalizacije i rasta nacionalizma nacionalne države (Khalidi, 2009, 162). Također, današnje strukture svjetske moći slijede ideološki mentalitet djelovanja europske kolonijalne moći (Kalanj, 2004, 43). Tako američke ideje o veličini SAD-a ukazuju na zbilju imperija, dok zastupnici američkih prekomorskih interesa ističu američku težnju za univerzalnim dobrom i slobodom (Kalanj, 2004, 41). Vojni, politički i gospodarski intervencionizam SAD-a i drugih vanjskih sila pokazao se kao kreator novih ili katalizator razvoja postojećih problema. NATO intervencija u Libiji i ubojstvo Gadafija ovu državu je pretvorio u teritorij siromaštva i konflikta bez osnovnog elementa državnosti, tj. monopola nad sredstvima prisile. U Siriji je interna borba dobila karakter posredničkog rata s međunarodnim, regionalnim i podnacionalnim konfliktima. Pored toga, gospodarski intervencionizam sastavljen od neoliberalnih projekta, u Egiptu je stvorio razloge pobune protiv dugogodišnjeg režima Mubaraka, kao i u Tunisu protiv Ben Alija. Također, intervencionizma utječe na poticanje razvitka radikalnih islamističkih organizacija, s obzirom na to da vjerski identitet jača u dodiru s drugom vjerom, posebno ukoliko su vanjski intervencionisti pripadnici druge vjere. To najbolje odražava primjer Iraka nakon američke intervencije 2003. godine, gdje je uslijed jačanja sunitskog ekstremizma i terorističkog djelovanja, pored šijitske zajednice i konfesionalna zajednica kršćana postala ugrožena.

Arapske nestabilnosti, naročito rat u Siriji, počele su, 2015. godine, izravno i velikim intenzitetom utjecati na Istočni Mediteran i Balkanski poluotok. U radu je poseban fokus stavljen na zemlje Zapadnog Balkana kao gospodarski ugroženo ne-EU područje, koje je bilo prepoznato kao teritorij izvora migranata u EU zemlje. Međutim, razvoj događaja u arapskim zemljama promijenio je migracijski profil zemalja Zapadnog Balkana koje su postale tranzitna zona ali i destinacija za migrante, naročito, iz Sirije. Statistički podaci ukazuju na veliki priljev migranata, posebno u Srbiju i Makedoniju koje su se suočile i s graničnim problemima. Ilegalne migracije stvaraju i uvjete za unapređenje organiziranog kriminala, posebice trgovine ljudima.

Sukladno obrađenim sekundarnim podacima, potvrđene su hipoteze rada da kolonijalna prošlost i suvremena politika velikih sila determinira karakter arapskih režima i njihove promjene, kao i da (ne)stabilnost ove regije bitno utječe na stabilnost Zapadnog Balkana. Sagledavanjem problematike migrantske krize kroz razumijevanje političkih potresa na teritoriju Bliskog istoka i Sjeverne Afrike nastojali smo ukazati na značaj detaljnijeg izučavanja ove tematike sa stanovišta povijesti, sociologije i politologije. Ovo je posebno važno u kontekstu geostrateškog položaja Balkanskog poluotoka gdje se od Antičke Grčke i Rimskog Carstva, preko dominantnog utjecaja Bizanta, a potom Osmanskog Carstva, političkih i kulturnih utjecaja Austro-Ugarskog i Ruskog Carstva, sve do velikih stradanja u svjetskim ratovima i hladnoratovskog konfrontiranja, sukobljavaju interesi velikih sila. Balkanske države se nalaze pod snažnim političkim, gospodarskim i vojnim pritiscima, uključujući danas socio-gospodarsko-politički pritisak migrantske krize izazvane sličnim sučeljavanjem u području Južnog Mediterana. Sukladno tome, njegovo izučavanje u kontekstu implikacija na prostor Istočnog Mediterana i Balkanskog poluotoka je neophodno u smislu daljnjeg definiranja unutarnjih i vanjskih politika i strategija ovih zemalja u svim područjima življenja.

POLITICAL UPHEAVALS IN THE ARAB WORLD: INSTABILITIES AND MIGRANTS INFLUX TO THE WESTERN BALKANS

Jelisaveta BLAGOJEVIĆ

Parliament of Montenegro, Parliamentary Institute, Bulevar sv. Petra Cetinjskog, 81000 Podgorica, Montenegro e-mail: elizabetab@t-com.me

Radenko ŠČEKIĆ

University of Montenegro, Historical Institute, Bulevar revolucije 5, 81000 Podgorica, Montenegro e-mail: scekicr@yahoo.com

SUMMARY

The Mediterranean is a complex area, i.e. the crossroad of different religions, cultures and civilizations. Political upheavals on the other side of the Mediterranean affect the stability of the Eastern Mediterranean region and the Balkan Peninsula. The most visible consequence is the migration flow that, inter alia, has made new problems and challenges to economic underdeveloped Western Balkan countries, notably to Serbia and Macedonia. In that context, the highest number of migrants coming from the war-affected Syria.

Where are the roots of the problem, how and by whom is sown the seed of their development? In order to answer this question we tried to indicate the causes of the particular characteristics of the Arab systems, as well as the political upheavals in this region known as »Arab Spring«, especially the proxy wars in the five-years long Syrian conflict. The non-democratic characteristics of these regimes represent, inter alia, product of colonialisation, arbitrary delineation of boundaries by the colonial powers, Cold War confrontation, post–Cold War interventionism of great powers, particular United States of America, as well as, their neoliberal projects supported by the domestic regimes. All these contributed to the development of corruption, high unemployment rate, non-existence or limited political competition, as well as limited civil rights and freedoms, i.e. the reasons for 2011 protests that resulted in regime collapse in Libya, Tunisia, Egypt and Yemen and the Syrian five-years long war.

Keywords: Arab regimes, Arab Spring, Syrian war, Western Balkans, migrant crisis

IZVORI I LITERATURA

- Amnesty International (2015):** Macedonia 2015/2016. Annual Report.
- Anderson, L. (2014):** Authoritarian Legacies and Regime Change: Towards Understanding Political Transition in the Arab world. In: Gerges, F. (ed.): *The New Middle East Protest and Revolution in the Arab World*. Cambridge, Cambridge University Press, 41-60.
- Bar, S. (2006):** Bashar's Syria: The Regime and its Strategic Worldview. *Comparative Strategy*, 25, 5, 353-445.
- Barany, Z. (2011):** Comparing the Arab revolts: The role of the military. *Journal of Democracy*, 22, 4, 24-35.
- BBC (2016):** Why is EU struggling with migrants and asylum? <http://www.bbc.com/news/world-europe-24583286> (8. 6. 2016).
- Bellin, E. (2004):** The Robustness of Authoritarianism in the Middle East: Exceptionalism in Comparative Perspective. *Comparative Politics*, 36, 2, 139-157.
- Benuzzi, A. (2015): Talking about Libya. <https://angelobenuzzi.wordpress.com/2015/02/18/talking-about-libya/> (18. 5. 2016).
- Besenyó, J. (2014):** Christians in Syria and the civil war. In: Bátor, P. & R. Ondrejcsák: *Panorama of global security environment 2014*. Bratislava, Centre for European and North Atlantic Affairs, Editors, 219-230.
- Blagojević, J. (2016):** Sloboda izražavanja i vojna vlast: Slučaj Egipta. *Medijski dijalozi, Časopis za istraživanje medija i društva*, 24, 9, 757-769.
- Blight, G., Pulham, S. & P. Torpe (2012):** Arab Spring: An Interactive Timeline of Middle East Protests. *The Guardian*. <http://www.theguardian.com/world/interactive/2011/mar/22/middle-east-protest-interactive-timeline> (20. 5. 2016).
- Brichs, F. I. (2013):** Introduction. In: Brichs, F. I. (ed.): *Political Regimes in the Arab World: Society and the Exercise of Power*. New York, Routledge, 1-6.
- Bruneau, T., Mayfield, T., Mccaskey, K., Weece, J. & F. C. Matei (2013):** Civil-military relations in Muslim countries. The cases of Egypt, Pakistan and Turkey. *Journal of Defense Resources Management*, 4, 2, 11-18.
- Cole, J. (2011):** How neoliberalism created an age of activism. *Al Jazeera*. <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2011/11/20111114131340415929.html> (20. 2. 2017).
- Cook, S. A. (2007):** Ruling But Not Governing: The Military and Political Development in Egypt, Algeria, and Turkey. Baltimore, The Johns Hopkins University Press.
- Cvrtila, V. (2016):** Sirija. U: Kasapović, M. (ur.): *Bliski istok*. Zagreb, Fakultet političkih nauka, 314-352.
- Dostal, J. M. (2016):** Transnational war in Syria: The Eisenhower Doctrine in the 21st Century? *Romanian Political Science Review*, 16, 2, 172-217.
- Droz-Vincent, P. (2012):** The Role of the Military in Arab Transitions. http://www.iemed.org/observatori-en/arees-danalisi/arxiu-adjunts/anuari/med.2012/droz-vincent_en.pdf (20. 5. 2016).
- Droz-Vincent, P. (2014):** The Military amidst Uprisings and Transitions in the Arab World. U: Gerges, F. (ed.): *The New Middle East Protest and Revolution in the Arab World*. Cambridge, Cambridge University Press, 180-209.
- Đukanović, D. (2016):** (Post)izbornerefleksijena odnose na Zapadnom Balkanu u Zapadni Balkan između geografije i geopolitike. *Beograd, Fondacija Fridrih Ebert, Spoljnopolitičke sveske* 1, 29-37.
- Federici, V. (2015):** The Rise of Rojava: Kurdish Autonomy in the Syrian Conflict. *SAIS Review of International Affairs*, 35, 2, 81-90.
- Fragile States Index (2016):** Rankings 2016. <http://fsi.fundforpeace.org/> (30. 3. 2017).
- Freedom House (2015):** Freedom in the World Country Ratings. <https://freedomhouse.org/report-types/freedom-world#>. VdEQE_mqqkp (12. 6. 2016).
- Freedom House (2016):** Individual Country Ratings and Status, 1973-2016. <https://freedomhouse.org/sites/default/files/Global%20Country%20Status%20Overview%2C%201973-2015.pdf> (12. 6. 2016).
- Friedrich Ebert Stiftung (2016):** Studija o izbegli- cama – Srbija. Beograd. <http://library.fes.de/pdffiles/bueros/belgrad/12928.pdf> (4. 3. 2017).
- Frisch, H. (2013): The Egyptian Army and Egypt's 'Spring'. *Journal of Strategic Studies*, 36, 2, 180-204.
- Gaub, F. (2014):** Arab Armies: Agents of Change? Before and After 2011. *Chaillot Papers* 131. Paris, European Union Institute for Security Studies.
- Geopolitical Analysis and Monitoring (2013):** The Balkan Chessboard: Russia's Ruble Diplomacy and EU Interests. <http://geopoliticsrst.blogspot.com/2013/07/the-balkan-chessboard-russias-ruble.html> (9. 11. 2017).
- Havel, B. (2015):** Islamska država nije samo „takozvana“: političkovjerska propaganda i pitanje autentičnosti kalifata. *Političke analize*, 6, 22, 27-35.
- Hopwood, D. (1988):** Syria 1945-1986: Politics and Society. London i New York, Routledge. <https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/macedonia/report-macedonia/> (4. 6. 2016).
- Huntington, S. P. (2000):** Sukob civilizacija i preoblikovanje svetskog poretka. Podgorica, CID, Banja Luka, Romanov.
- International Crisis Group (2015):** The Prize: Fighting for Libya's Energy Wealth. *Middle East and North Africa Report* N. 165. <http://www.crisisgroup.org/en/regions/middle-east-north-africa/north-africa/libya.aspx> (23. 5. 2016).
- IOM (2016):** IOM Counts 3,771 Migrant Fatalities in Mediterranean in 2015. <http://www.iom.int/news/iom-counts-3771-migrant-fatalities-mediterranean-2015> (5. 6. 2016).

- Jenkins, B. M. (2014):** The Dynamics of Syria's Civil War. Perspective, RAND Corporation.
- Kalanj, R. (2004):** Globalizacija i postmodernost: ogledi o misliocima globalne kompleksnosti. Zagreb, Politička kultura.
- Khalidi, R. (2009):** Sowing Crisis: The Cold War and American Dominance in the Middle East. Boston, Beacon Press.
- Kulenović, T. (2008):** Politicki islam. Zagreb, V.B.Z.
- Lange, S. (2016):** The Western Balkans: back in the EU spotlight. Paris, European Union Institute for Security Studies (EUISS).
- Lilyanova, V. (2016):** The Western Balkans - Frontline of the migrant crisis. Briefing. Brussels, European Parliamentary Research Service, Members' Research Service. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/573949/EPRS_BRI\(2016\)573949_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/573949/EPRS_BRI(2016)573949_EN.pdf) (25. 2. 2017).
- Lutovac, Z. (2016):** Migracije i evropske integracije Srbije. Stanovništvo, 54, 1, 41–63.
- Meće, M. H. (2016):** Irregular Migration Flows and Human Trafficking. In: The Western Balkan Countries - Challenges of the Convergence of Counter. Journal of Liberty and International Affairs, 1, 1, 38–48.
- MUP RH (2016):** Obavijesti o prihvatu i smještaju migranata u RH. <http://www.mup.hr/219671.aspx> (21. 5. 2016).
- Park, J. (2015):** Europe's Migration Crisis. Council Foreign Relations. <http://www.cfr.org/refugees-and-the-displaced/europes-migration-crisis/p32874> (4. 6. 2016).
- Parliamentary Institute of the Parliament of Macedonia (2016):** Reflections of the migrant crisis in the countries of Southeastern Europe. Skopje.
- Petrović, L. (2016):** Pravo na azil u Republici Srbiji 2015. Beogradski centar za ljudska prava, Beograd. http://www.azil.rs/doc/azil2016_SRP_1.pdf (14. 6. 2016).
- Primakov, Y. (2009):** Russia and the Arabs: Behind the Scenes in the Middle East from the Cold War to the Present. United States, Basic Books.
- Proleksis enciklopedija online (2013):** Sredozemno more. <http://proleksis.lzmk.hr/46642/> (14. 6. 2016).
- ReliefWeb (2017):** Risk Report: Libya Scenarios. <http://reliefweb.int/report/libya/risk-report-libya-scenarios-23-february-2017> (5. 3. 2017).
- Said, E. W. (1993):** Culture and Imperialism. London, Vintage.
- Said, E. W. (1999):** Orijentalizam: Zapadnjačke predodžbe o Orijentu. Sarajevo, Svjetlost.
- Schneer, J. (2012):** The Balfour Declaration: The Origins of the Arab-Israeli Conflict. Toronto, Random House.
- SEE-6 Economic Outlook (2016):** Economic aspects of the refugee crisis in SEE-6 countries, 2, 1, 38–41. <http://www.ien.bg.ac.rs/images/stories/doc/SEE-6-No1-2016-web-1.pdf> (25. 2. 2017).
- Shenker, J. (2016):** The future of the Egyptian revolution. The Guardian. <https://www.theguardian.com/books/2016/jan/16/future-egypt-revolution-tahrir-square-jack-shenker> (20. 2. 2017).
- Stanović, V. (2003):** Političke ideje i religija. Beograd, Čigoja.
- Szmolka, I. (2012):** The fifth wave of democratization? Processes of Political Change in the Arab World from a Comparative Perspective. Granada, Department of Political Science and Administration University of Granada.
- Szmolka, I. (2014):** Transitional Processes and Political Change in Arab Countries. Mediterranean Yearbook 2014. Barcelona, European Institute of the Mediterranean, 23–30.
- Špirić, J. (2016):** Sirija na raskršću interesa centara moći. Naučno-stručni časopis - SVAROG, 13, 77–90.
- Šušnjić, Đ. (1998):** Religija 1. Beograd, Čigoja.
- Tatalović, S. & D. Malnar (2015):** Sigurnosni aspekti izbjegličke krize. Političke analize, 6, 23, 23–29.
- The World Justice Project (2016):** Rule of Law Index. <http://data.worldjusticeproject.org/> (30. 3. 2017).
- Todorović, D. V. (2006):** Sunitsko-siitski raskol i njegove posledice na bezbednost u regionu Bliskog Istoka. Doktorska disertacija. Beograd, Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka.
- Townsend, C. (2015):** Civil-Military Relations in Tunisia and Libya through the Arab Spring. Journal of Defense Resources Management, 6, 2, 5–13.
- Tripp, C. (2007):** The History of Iraq. United Kingdom, Cambridge University Press.
- World Bank: Data.** <https://data.worldbank.org/country> (5. 3. 2017).
- Yassin-Kassab, R. & L. Al-Shami (2016):** Burning Country Syrians in Revolution and War. London, Pluto Press.
- Zgurić, B. (2016):** Egipat. U: Kasapović, M. (ur.): Bliski istok. Zagreb, Fakultet političkih nauka, 50–85.

BIOGRAFIJA DOKTORANDA

Mr. Jelisaveta Blagojević rođena je 1987. godine u Nikšiću. Upisala je Fakultet političkih nauka Univerziteta Crne Gore 2005. i diplomu *bachelor* stekla 2008. godine na studijskom programu Međunarodni odnosi sa prosječnom ocjenom 9,72. Na istom Fakultetu završila je postdiplomske specijalističke studije, takođe na studijskom programu Međunarodni odnosi sa prosječnom ocjenom 9,87 a, zatim i postdiplomske akademske studije na studijskom programu Evropske studije. Magistarsku tezu sa temom „Uloga vojske u demokratskim tranzicijama: studije slučaja Portugala i Filipina“ odbranila je 2010, takođe na Fakultetu političkih nauka sa ocjenom A (10,00).

Bila je angažovana kao demonstrator na Fakultetu političkih nauka u studijskoj 2010/2011. godini. Sada radi kao istraživač u Istraživačkom centru Parlamentarnog instituta Skupštine Crne Gore, gdje je učestvovala u pripremi više od 60 istraživačkih radova. Takođe, kao učesnica *Fellowship* programa Evropskog parlamenta, radila je u Evropskoj parlamentarnoj istraživačkoj službi u periodu 12. septembar - 21. oktobar 2016, gdje je, *inter alia*, objavila dva istraživačka rada. Osim toga, obavlja dužnost korespondenta Skupštine Crne Gore za *Online* istraživačku bazu podataka parlamenata zemalja Zapadnog Balkana.

Objavila je više naučnih radova, uključujući radove u sljedećim časopisima: *Suvremene teme* Veleučilišta VERN' Zagreb, *Političke analize* Fakulteta političkih znanosti Zagreb, *Annales, Series Historia et Sociologia* Istorijaskog društva Koper, Slovenija, *Medijski dijalozi* Istraživačkog medijskog centra Podgorica, *Istorijaski zapisi* Istorijaskog instituta UCG, *Geopolitica.info* Univerziteta La Sapienza, *The-Levant.com* Centra za Bliski istok iz Bejruta, zborniku radova Fakulteta političkih nauka UCG itd. Pored toga, dobitnica je sljedećih stipendija za doktorsko istraživanje: BASILEUS, Univerzitet La Sapienza, Rim, šest mjeseci; CEEPUS, Jagelonski Univerzitet, Krakov, mjesec dana; TEMPUS, Univerzitet Vincennes *Saint-Denis*, Pariz. Bila je učesnik više konferencija i seminara iz oblasti doktorata u organizaciji domaćih i stranih univerziteta, Evropskog parlamenta, Centra za demokratsku kontrolu oružanih snaga iz Ženeve, Savjeta Evrope, *think thank* organizacija, poput Centra za evropske politike iz Brisela. Za uspjeh u studijama na Fakultetu političkih nauka dobijala je više puta fakultetske nagrade, dok je bila i stipendista Vlade CG i Opštine Nikšić. Govori engleski jezik, a služi se takođe ruskim, italijanskim i francuskim jezikom.

BIBLIOGRAFIJA DOKTORANDA

Radovi u kojima su sadržani djelovi disertacije

- Blagojević, J. & Šćekić, R. (2017): Politička previranja u Arapskom svijetu: Nestabilnosti i priliv migranata na Zapadni Balkan. *Annales - Anali za Istrske In Mediteranske Studije-Series. Historia et Sociologia*, 27 (3): 537–552, Dostupno na: http://zdjp.si/wp-content/uploads/2017/12/ASHS_27-2017-3_BLAGOJEVI%C4%86.pdf (15.6.2018)
- Blagojević, J. (2016): Jemen pet godina od početka arapskog proljeća: država ili teritorij siromaštva i konflikta?. *Političke analize*, 7 (28): 18-22, Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/172025> (15.6.2018)
- Blagojević, J. (jul 2016): Sloboda izražavanja i vojna vlast: Slučaj Egipta. *Medijski dijalozi*, Časopis za istraživanje medija i društva, 24 (9): 757–769
- Blagojević, J. (2015): Civilno-vojni odnosi u arapskim režimima, u Šundić, T. S. (ur.), *Mediteranski politikološki dijalozi - Izgradnja stabilnosti i društvenog konsenzusa u post-socijalističkim društvima*. Zbornik radova, Podgorica: Univerzitet Crne Gore, Fakultet političkih nauka: 151-165
- Blagojević, J. (2014): Analiza vanjske politike: Crna Gora i arapske zemlje. *Suvremene teme*, 7 (1): 112-134, Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/132172> (15.6.2018)
- Blagojević, J. & Marunović, B. (maj 2013): Povjerenje u medije u zemljama arapskog proljeća – štampani mediji vs. Internet komunikacija. *Medijski dijalozi*, Časopis za istraživanje medija i društva, 16 (6): 705-715
- Blagojević, J. (februar 2013): Vojska kao promotivni faktor demokratske promjene: Slučaj Tunisa. *Medijski dijalozi*, Časopis za istraživanje medija i društva, 15 (6): 517-525
- Blagojević, J. (februar 2012): Informacione i komunikacione tehnologije kao katalizator arapskih tranzicija. *Medijski dijalozi*, Časopis za istraživanje medija i društva, 11 (5): 297-305
- Blagojević, J. (novembar 2011): Koncept tranzicije i demokratske konsolidacije. *Medijski dijalozi*, Časopis za istraživanje medija i društva, 10 (4): 489-497

Druge publikacije koje obuhvataju djelove disertacije

- Blagojević, J. (2015): [The Complexity of the Situation in Lebanon: an interview with Dr. Haytham Mouzahem](http://www.geopolitica.info/situation_in_lebanon/). U: *Geopolitica.info*, februar 2015. Dostupno na: http://www.geopolitica.info/situation_in_lebanon/ (15.6.2018)
- Blagojević, J. (2015): The Voice of Bahrain vs. the Voice of Arab Uprisings. U: *The Levant News*, februar 2015. Dostupno na: <http://the-levant.com/voice-bahrain-uprisings/> (15.6.2018)

Ostali radovi i analize

- Blagojević, J. (2016): [The Young: Changing the Source of Legitimacy](https://www.geopolitica.info/changing-the-source-of-legitimacy/). U: *Geopolitica.info*, jun 2016. Dostupno na: <https://www.geopolitica.info/changing-the-source-of-legitimacy/> (15.6.2018)
- Blagojević, J. (maj 2014): Građanska (ne)poslušnost i (ne)zavisnost medija - teorijska eksplanacija. *Medijski dijalozi*, Časopis za istraživanje medija i društva, 19 (7): 191-197
- Blagojević, J. (novembar 2012): Komparativna analiza Markosove i Salazar-Kaetanove diktature. *Medijski dijalozi*, Časopis za istraživanje medija i društva, 13-14 (5): 567-579
- Blagojević, J. (maj 2012): Demokratska (ne)dostignuća tranzicionih vlasti u kontekstu reality show-a. *Medijski dijalozi*, Časopis za istraživanje medija i društva, 12 (5): 489-497
- Blagojević, J. (2008): Prikaz knjige „Dijalog i tolerancija” - Djuro Susnjic. *Istorijski zapisi*, Podgorica: Istorijski institute Crne Gore, 1-4\2008
- Blagojević, J. (2007): Bečki kongres: Osvrt na okvir diplomatskih dešavanja i posljedice odluka. *Istorijski zapisi*, Podgorica: Istorijski institute Crne Gore, 1-4\2007

Radovi pri istraživačkoj službi Evropskog parlamenta

- Blagojević, J. & Lilyanova, V. (oktobar 2016): *Montenegro ahead of the 2016 elections*. At a glance, EPRS | European Parliamentary Research Service, Members' Research Service. Dostupno na: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/589837/EPRS_ATA%282016%29589837_EN.pdf (15.6.2018)
- Blagojević, J. & Lilyanova, V. (maj 2017): *Western Balkans: Parliamentary oversight of the security sector*. Briefing, EPRS | European Parliamentary Research Service, Members' Research Service. Dostupno na: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/603895/EPRS_BRI\(2017\)603895_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/603895/EPRS_BRI(2017)603895_EN.pdf) (15.6.2018)

Prof. dr SRĐAN DARMANOVIĆ

Prof. dr Srđan Darmanović je vanredni profesor na Fakultetu političkih nauka Univerziteta Crne Gore. Doktorirao je 2002. godine na istom Univerzitetu. Bio je jedan od osnivača i prvi dekan Fakulteta političkih nauka Univerziteta Crne Gore. Član je Venecijanske komisije Savjeta Evrope i jedan od osnivača nevladine organizacije CEDEM. Od 2010. do 2016. godine bio je ambasador Crne Gore u Sjedinjenim Američkim Državama, a od 2017. godine je ministar vanjskih poslova u Vladi Crne Gore.

Bio je gostujući predavač na Džordžtaun univerzitetu, Institutu za američku spoljnu politiku i Džon Hopkins univerzitetu u Vašingtonu, te univerzitetima u Hamburgu, Rimu (La Sapienza), Beogradu i Zagrebu.

Autor je niza publikacija, od kojih bi se mogle izdvojiti:

Knjige i djelovi knjiga

Darmanović, Srđan, *Malformed Democracy: The Drama of Yugoslav Post-communism* (Belgrade, Serbia 1993)

Darmanović, Srđan, *Real-socialism: Anatomy of Colaps* (Podgorica, Montenegro 1996).

Darmanović, Srđan i Stojiljković, Zoran, Izborni sistemi i unutarstranački odnosi u Crnoj Gori i Srbiji, u: Stojiljković, Zoran i Spasojević, Dušan (ur.), *Birači, partije i izbori - kako demokratizovati partije u Crnoj Gori i Srbiji?*, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu / Centar za monitoring i istraživanje (CEMI), Beograd, Podgorica, 2016, pp. 133-150,

Darmanović, Srđan, Political System in Montenegro, in: Goati, Vladimir and Darmanović, Srdjan (ed.), *Electoral and Party System in Montenegro: A Perspective of Internal Party Democracy Development*, Centar za monitoring i istraživanje (CEMI), Podgorica, Montenegro, 2016, pp. 11-46.

Darmanović, Srđan, "Regime Change in Transitional Society: The Case of Ukraine", in: Erik André ANDERSEN and Eva Maria LARSEN (ed.), *Europe and the Americas: Transatlantic Approaches to Human Rights*, Leiden-Boston, 2015, pp.214-250;

Darmanović, Srđan, "A Long Transition in Montenegro - From Semi-competitive Elections to Electoral Democracy", in: Veselin PAVIĆEVIĆ, Darmanović, Srđan, Olivera KOMAR, Zlatko VUJOVIĆ (ed.), *Electoral Legislation and Elections in Montenegro 1990-2006*, Podgorica, Montenegro 2007, pp. 83-100;

Darmanović, Srđan, "Montenegro - New Independent Country in the Balkans", in: *Referendum in Montenegro 2006*, CEMI, Podgorica, Montenegro 2006, pp. 9-20;

Darmanović, Srđan & Rade BOJOVIĆ, "The Montenegrin Non-governmental Sector - Past, Present and Prospects for the Future", in: Dragica VUJADINOVIĆ, Lino VELJAK, Vladimir GOATI, Veselin PAVIĆEVIĆ (ed.), *Between Authoritarianism and Democracy: Serbia, Montenegro, Croatia – Civil Society and Political Culture*, Vol. II, CEDET, Belgrade, 2005, pp. 343-359;

Darmanović, Srđan, "Peculiarities of Transition in Serbia and Montenegro", in: Dragica VUJADINOVIĆ, Lino VELJAK, Vladimir GOATI, Veselin PAVIĆEVIĆ (ed.), *Authoritarianism and Democracy: Serbia, Montenegro, Croatia – Institutional Framework*, Vol. I, CEDET, Belgrade, 2003, pp. 143-166;

Članci

Darmanović, Srđan, The Never Boring Balkans: The Elections of 2016, *Journal of Democracy*, Volume 28, Number 1, January 2017, pp. 116-128, National Endowment for Democracy (NED), John Hopkins University Press, Washington, DC, USA,

Janusz BUGAJSKI & Srđan Darmanović, "NATO Moves Forward with Montenegro", *The American Interest*, Washington, DC, December 2015;

Srđan Darmanović, "Electoral Disputes - Procedural Aspects", *Science and Technique of Democracy*, No. 48, Council of Europe, Venice Commission, Strasbourg, April 2010;

Srđan Darmanović, "Montenegro: A Miracle in the Balkans?", *Journal of Democracy*, Washington, DC, April 2007, Vol. 18, No. 2, pp. 152-159;

Srđan Darmanović, "Montenegro: The Dilemmas of a Small Republic?", *Journal of Democracy*, Washington, DC, January 2003, Vol. 14, No. 1, pp. 145-153;

Srđan Darmanović, "Serbia and Montenegro and Their New Union", Mediterranean Yearbook 2003, European Institute for Mediterranean & Fundacio CIDOB, Barcelona 2004, pp. 131-133;

Srđan Darmanović, "Stability and Continuity in Montenegro - Montenegro After a Rather Uninteresting Round of Presidential Elections", Südost Europa Mitteilungen, Munich, Germany, March 2003, 43. Jahrgang, pp. 22-32;

Srđan Darmanović, "Montenegro Survives The War", East European Constitutional Review, No. 66, Budapest-New York 1999, pp. 66-68;

Univerzitet Crne Gore

adresa / address_Cetinjska br. 2
81000 Podgorica, Crna Gora
telefon / phone_00382 20 414 255
fax_00382 20 414 230
mail_rektorat@ac.me
web_www.ucg.ac.me

University of Montenegro

Broj / Ref 03 - 809

Datum / Date 05. 03 2018

Crna Gora UNIVERZITET CRNE GORE FAKULTET POLITIČKIH NAUKA			
Priloga: <u>08. 03. 2018</u>			
Org. jed.	Broj	Prilog	Vrijednost
<u>01</u>	<u>631</u>		

Na osnovu člana 72 stav 2 Zakona o visokom obrazovanju („Službeni list Crne Gore“ br. 44/14, 47/15,40/16,42/17,71/17) i člana 32 stav 1 tačka 9 Statuta Univerziteta Crne Gore, Senat Univerziteta Crne Gore na sjednici održanoj 05.03.2018.godine, donio je

**ODLUKU
O IZBORU U ZVANJE**

Dr **SRĐAN DARMANOVIĆ** bira se u akademsko zvanje **redovni profesor Univerziteta Crne Gore za oblast Politički sistemi na Fakultetu političkih nauka**, na neodređeno vrijeme.

**SENAT UNIVERZITETA CRNE GORE
PREDSJEDNIK**

Prof.dr Danilo Nikolić, rektor

Prof. dr SAŠA KNEŽEVIĆ

Rođen 1965. godine. Osnovnu i srednju školu završio u Podgorici, a studije istorije na Filozofskom fakultetu Univerziteta Crne Gore. Magistrirao je 1997. godine na Odsjeku za istoriju Filozofskog fakulteta u Beogradu. Istraživački se bavio spoljnom politikom Crne Gore, spoljnom politikom Velike Britanije, istorijom diplomatije i ukupnim međunarodnim odnosima u XIX i XX vijeku. Autor je više knjiga i koautor udžbenika istorije za treći razred srednjih škola u Crnoj Gori (Podgorica 2003. i renovirano izdanje 2008), a objavio je veći broj naučnih i stručnih radova u domaćim i stranim časopisima. Učestvovao je na više naučnih skupova u zemlji i inostranstvu. Njegove knjige *Crna Gora i Velika Britanija* i *Velika Britanija i aneksiona kriza* prikazane su u britanskim časopisima i štampi. U nekoliko navrata obavljao je istraživački rad i stručno usavršavanje u inostranstvu. Doktorirao je 19. 05. 2005. godine na Filozofskom fakultetu u Beogradu.

Radno angažovanje u prosvjeti otpočeo 1991. godine, da bi od 1995. godine bio angažovan kao saradnik na odsjeku za istoriju Filozofskog fakulteta u Nikšiću.

Bavio se novinarstvom i publicistikom i objavio je veći broj članaka i priloga u štampi. Od početka 2002. do sredine 2004. godine obavljao je odgovorne dužnosti u dnevnom listu »Pobjeda«.

Na Filozofskom fakultetu u Nikšiću predavao je Opštu istoriju savremenog doba. Vršio je dužnost rukovodioca studijskog 28. april 2017. programa istorija na Filozofskom fakultetu. Od septembra 2007. godine angažovan je na Fakultetu političkih nauka u Podgorici, kao predavač na predmetu Istorija Evrope, a od marta 2009. u radnom je odnosu na istom fakultetu. U akademsko zvanje vanredni profesor Univerziteta Crne Gore, za predmete: Savremena istorija međunarodnih odnosa, Osnovi diplomatije i Istorija balkanskih odnosa, na Fakultetu političkih nauka, biran je 07. 07. 2011. godine. Odlukom Senata Univerziteta Crne Gore, br. 03-1807, od 05. 07. 2017. godine, biran u akademsko zvanje vanredni profesor, za oblasti: Diplomacija i Međunarodni odnosi, na Fakultetu političkih nauka. Na Fakultetu političkih nauka bio je prodekan i rukovodilac doktorskih studija, a trenutno obavlja dužnost dekana.

Monografije:

Knežević, Saša, Velika Britanija i aneksiona kriza (2005) Istorijski institut Crne Gore, Podgorica, 356 str.

Knežević, Saša, Čagorović, Nebojša (2017): Ideological Changes in the Historical Textbooks in Montenegro in monography Politicization of School Textbooks: The Case of Former Yugoslavia and Its Successor States, Palgrave Macmillan, London.

Radovi objavljeni u međunarodnim časopisima:

Knežević, Saša: An Episode of British Policy towards the Balkans, The South Slav Journal, Volume 27 No.1-2 (103-104) Spring-Summer, London 2006. (ISSN 0141-6146), p. 50-56.

Knežević, Saša: Montenegro under the rule of Bishops, The South Slav Journal, Volume 27 No. 3-4 (105-106) Autumn-Winter, London 2006. (ISSN 0141-6146), p.41-48.

Knežević, Saša: Unforgottable Queen, The South Slav Journal, Volume 28 No.3-4 (109-110) Autumn-Winter, London 2007. (ISSN 0141-6146), p.84-93.

Knežević, Saša: Velike sile prema zahtjevima Crne Gore u aneksionoju krizi, Istorijski zapisi br.2/2010 (ISSN 0021-2652), u štampi.

Đečević, Mehmed, Vuković-Čalasan, Danijela, **Knežević, Saša** (2017): Re-designation of ethnic muslims as Bosniaks in Montenegro – local specificities of this process, East European politics and Societies and Cultures, Vol. 31, No 1, str. 137-158. ISSN 0888-3254.

Krivokapić, Miloš, **Knežević, Saša** (2017): Prilog proučavanju porijekla stanovništva i antroponimije Orahovca, (Boka Kotorska), Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU, br. 55. (prihvaćeno za objavljivanje 27.09.2016). ISSN 1330-0598 (Print), ISSN 1848-7815 (Online). (Scopus)

Knežević, Saša (2015): Montenegro and NATO – challenges and perspectives, Security dialogues, br.2. str. 51-64. ISSN 1857-7172, ISSN 1857- 8055.

Knežević, Saša, Zečević, Nikola (2015): Multilateralne inicijative na Balkanu u razdoblju između 1995. i 2015. Međunarodne studije, br.2, str. 31-45. ISSN 1332-4756 (Print), ISSN 2459- 623X (Online).

Knežević, Saša, Jovanović, Momir (2016): Economic development of agriculture in Montenegro in the period from 1878-1914. The journal Agriculture and Forestry, br. 1, str. 383- 390. ISSN 0554-6679 (Print), ISSN 1800-9492 (Online).

Knežević, Saša (2011): Montenegrin-Albanian relations at the Beginning of the Twentieth Century, The South Slav Journal, Vol 30, No. 3- 4, str. 58-65. ISSN 0141-6146.

Knežević, Saša (2012): What the Principality of Montenegro Demanded from the Great Powers during the Bosnian Annexation Crisis of 1908. The South Slav Journal, Vol 31, No. 1-2, str. 31- 40. ISSN 0141-6146.

Knežević, Saša (2011): Montenegro anos despues del colapsa de Yugoslavia, Balkania, revista de estudios Balcanicos, str.65-70. ISSN 2172-5535.

Knežević, Saša, Martinović, Srđa (2016): Neke osobenosti vojne terminologije crnogorske vojske, Lingva Montenegrina, br.18, str. 245- 262. ISSN 1800-7007.

Radovi objavljeni u domaćim časopisima:

Saša Knežević: Crna Gora i član 29 Berlinskog ugovora, Istorijski zapisi br.1-4/2006 (ISSN 0021-2652), 147-163.

Knežević, Saša (2013): Crnogorska diplomatija u izazovima međunarodnih odnosa, Matica, br.53, str.209-226. ISSN1450-9059.

Knežević, Saša (2015): Banke i novac u Crnoj Gori, Matica, br. 62, str. 297-352. ISSN1450- 9059.

Univerzitet Crne Gore
adresa / address_ Cetinjska br. 2
81000 Podgorica, Crna Gora
telefon / phone_ 00382 20 414 255
fax_ 00382 20 414 230
mail_ rektorat@ac.me
web_ www.ucg.ac.me
University of Montenegro

Broj / Ref 03-1807

Datum / Date 05.07.2017

Crna Gora
UNIVERZITET CRNE GORE
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

Šifra	Broj	Period	Ustanovitelj
12.07.2017	01	1030	

Na osnovu člana 72 stav 2 Zakona o visokom obrazovanju („Službeni list Crne Gore“ br. 44/14, 47/15,40/16, 42/17) i člana 32 stav 1 tačka 9 Statuta Univerziteta Crne Gore, Senat Univerziteta Crne Gore na sjednici održanoj 05.jula 2017.godine, donio je

ODLUKU O IZBORU U ZVANJE

Dr Saša Knežević bira se u akademsko zvanje vanredni profesor Univerziteta Crne Gore za oblast Diplomacija i Međunarodni odnosi na Fakultetu političkih nauka, na period od pet godina.

**Senat Univerziteta Crne Gore
Predsjednica**

Prof. Radmila Vojvodić

Prof. dr Zoran Stojiljković

Dr Zoran Stojiljković je rođen 25. juna 1953, u Požegi, Srbija.

Diplomirao je, magistrirao i doktorirao na Fakultetu političkih nauka u Beogradu, gde i radi kao redovni profesor.

Stojiljković je objavio, pored više od 150 članaka i monografija, 8 knjiga : Rečnik demokratije (Građanske inicijative,1998), Partijski sistem Srbije (2006. i drugo izdanje 2008, Službeni glasnik), Konflikt i/ili dijalog (2008, Čigoja štampa), Srbija u lavirintu tranzicije (2011,Službeni glasnik) , Država i korupcija (2013, Čigoja štampa), Sva lica opozicije (2015, Vukotić Media), Građani ili podanici (2016, Zavod za izdavanje udžbenika) i Srbija traži vođu (2017, Vukotić Media).

Stojiljković je i priređivač i autor dve trećine tekstova za udžbenik Politička sociologija savremenog društva (2014, Zavod za izdavanje udžbenika).

Profesor Stojiljković je samostalno uredio ili bio kourednik 15 zbornika radova.

U polju studija države , demokratije i civilnog društva profesor Stojiljković je sa saradnicima uredio zbornike Jačanje odgovornosti Narodne skupštine (2011), Parlament i demokratija (2015) i Lavirint tranzicije (2012) a sa profesorom Vukašinom Pavlovićem i zbornike Savremena država (2010) i Savremena država – Struktura i funkcije (2011).

U polju političkih organizacija i ideologija uredio je sa saradnicima zbornike Političke familije u Evropskom parlamentu (2011), Zašto glasam kako glasam ako uopšte glasam (2012) Javne politike u izbornoj ponudi (2012) Levica u postkriznom kontekstu (2013), (Ne) demokratsko redizajniranje političkih stranaka u Srbiji (2013) , Evropski i izbori u Srbiji (2014). Birači, partije i izbori – kako demokratizovati partije u Crnoj Gori i Srbiji? (2016), Parlamentarni izbori u Srbiji 2016. godine (2017).

Najzad u u polju analize sindikata , industrijskih odnosa i socijalnog dijaloga uredio je zbornik "Uloga sindikata u tranziciji "(1999) a sa Srećkom Mihailovićem zbornik Sindikati i politika (2012).

Publikovani naučni radovi problemski i disciplinarno pripadaju oblastima političke sociologije savremenog društva, teoriji savremene države, partijama i partijskim sistemima , korupciji i **antikoruptivnim strategijama, kao i problemskom istraživanju sindikata i civilnog društva – naučnim disciplinama u čijem izvođenju na Fakultetu političkih nauka Stojiljković učestvuje.**

Pored akademskog rada , Stojiljković je i Predsednik Ujedinjenih granskih sindikata Nezavisnost, a bio je i u dva mandata član Odbora Agencije za borbu protiv korupcije.

Objavljeni radovi u 2010. godini

1. **Prilog istraživanju socijalnog kapitala**, str 77-97, u: Godišnjak FPN, broj 4, Beograd, ISSN 1820-6700, COBISS.SR-ID 145774604
2. **Srbija pred izazovom promena**, str.33-65, u : Kvalitet političkih institucija, FPN, Centar za demokratiju, Beograd, ISBN 978-86-84031-46-0, COBISS.SR-ID 181041932
3. **Sindikati i zaposleni u raljama tranzicije i krize**, str.149-165, u: Kako građani Srbije vide tranziciju, FES, CSSD, CeSID, Beograd, ISBN 978-86-83767-28-1, COBISS.SR-ID 180668172
- 4 **Socijalni dijalog i konsolidovanje demokratije** ,str.5-25 i
5. **Socijalni dijalog u Srbiji- razlozi preskromnih učinaka**, str.25-53 i
6. **Budućnost socijalnog dijaloga**, str. 53-85, u : Socijalni dijalog, UGS Nezavisnost , ISCOD, Beograd, ISBN 978-86-7430-025-1

Objavljeni radovi u 2011. godini

1. **Politika i novac**, u : Preporuke za izmenu izbornog zakonodavstva u Srbiji(ur. Zoran Stojiljković i Dušan Spasojević), str. 75- 89, NDI, Beograd, ISBN 978-86-914557-O-5; COBISS.SR-ID 184296460
  2. **Političke familije u evropskom parlamentu**, str 101-251 i
  3. **Partijska scena Srbije** , str. 273-307, u Političke grupacije u Evropi(ur. Gordana Pilipović i Zoran Stojiljković) KAS, EPUS , Beograd, 2011, ISBN 978-86- 86661-52-4; COBISS.SR-ID 184501004
  - 4.**Socijalni rascepi i polje politike**, 71-105, u : Partije i izbori - 20 godina (ur. Slaviša Orlović), FES-FPN, Beograd, 2001, ISBN 978-86-8403-49-7 ; COBISS.SR-ID 182789900
  - 5.**Socijalni dijalog i kriza i /ili kriza dijaloga**, str. 13-18, u Analiza politike, jun 2011, ISSN 2217-6233; COBISS.SR-ID 184942348
  6. **Srbija u lavirintima tranzicije**, STR. 493, Službeni glasnik, Beograd,2011, ISBN 987- 86-519- 0816-6; COBISS.SR-ID 182609932
  7. **Karakter i logika korupcije** , str. 25 - 37, u Izazovi evropskih integracija , ISSN 1820-9459, COBISS1511881740, M 51 -3
  - 8."**Serbia in the Party Labyrinth.**" *Serbian Political Thought, *year III, volume 3, number 1, pp. 87-110.ISSN 1450-5460UDC316.752:329(497.11) , M24 - 4
- Key words: parties, ideologies, political supply and demand, social rifts.

Objavljeni radovi u 2012. godini

- 1.**Korupcija u obrazovanju**, str. 8-48 u. Borba protiv korupcije u obrazovanju-Crna gora: Izveštaj za 2011.godinu, Cemi, Centar za građansko obrazovanje, Podgorica, ISBN 978-86-85547-32-4, COBISS.CG-ID20368400
- 2.**Finansiranje izbornih aktivnosti** ,str. 103-117, u: Politički život, broj 5, Beograd, ISSN 2217-7000, COBISS.SR-ID 186943756
- 3.**Partnerstvom do demokratskih promena**, str.127-151, u: Sindikati u medijima , FES,Centar za razvoj sindikalizma, Beograd, ISBN 978-86 89167-00-9, COBISS.SR-ID 190727692
- 4.**Antikoruptivno zakonodavstvo**, u: Političke stranke i zakonodavna aktivnost Narodne Skupštine Republike Srbije, (ur. Zoran Stojiljković, Jelena Lončar I Dušan Spasojević), UNDP, FPN, Centar za demokratiju, ISBN 978-86 – 84031-53-4, COBISS.SR-ID 190045452
- 5.**Đurđevdanski izbori 2012.godine – Koalicione igre i igrice oko vlasti**, str. 27- 47 u: Oko izbora 18, NDI, CeSID, Beograd, ISBN 978-86 .83491-52-O, COBISS 193457164
7. **Ima li svetla na kraju tranzicionog tunela**, str. 229-247, u Lavirint tranzicije (ur. Zoran Stojiljković) , FES, FPN, Centar za demokratiju, ISBN 978-86 -83767-34-2, COBISS.SR-ID 191489036
8. **Izborna odluka**, str.19-33, u: Zašto glasam kako glasam ako uopšte glasam, (ur. Zoran Stojiljković), FES,FPN,Centar za demokratiju, Beograd, ISBN 978-86- 83767-35-9, COBISS.SR-ID 193186572
9. **Izborna obećanja i postizborna realnost: Javne politike u izornoj ponudi u Srbiji**, str 9-31 i
10. **Pogled u budućnost : Funkcionisanje koalicione vlasti i faktori (ne)stabilnosti vlade** , str. 93-115, u. Javne politike u izornoj ponudi,(ur.Gordana Pilipović i Zoran Stojiljković), KAS, FPN,Centar za demokratiju, Beograd, ISBN 878-86 – 86661-58-6, COBISS.SR-ID 194175500
- 11.**Alisa u zemlji čuda. Sindikati u minskom polju politike** , str. 89- 109, u :Sindikati i politika (ur. Srećko Mihailović i Zoran Stojiljković) , Službeni glasnik – Centar za razvoj sindikalizma , ISBN 978-86-519-1580-5, COBISS.SR-ID 194900236
12. **Izborna obećanja i postizborna realnost: Izbori u Srbiji 2012.godine** , str.81-99, Političke perspektive, FPN Beograd, FPZ Zagreb, ISSN 2217-561X, COBISS.SR-ID 183446540
13. **Finansiranje izbornih aktivnosti**, str.155-169, u : Izbori i formiranje Vlade u Srbiji 2012. (ur.Slaviša Orlović), Čigoja štampa, Beograd, ISBN 978-86 84031-55-8, COBISS. SR-ID 195587596

14. **"Serbia Between Electoral Authoritarianism and Consolidated Democracy."** *Serbian Political Thought, *Year IV, Vol 5, No 4, pp 5-21. ISSN 1450-5460 UDC 321.7(497.11)

Objavljeni radovi u 2013. godini

1. **Država i korupcija**, str.394, Čigoja štampa, Beograd, ISBN 978-86-7558-968-6, COBISS .SR-ID 198239500
2. **Korupcija i slaba država**, Filozofija i društvo, Beograd, 1/2013, YU ISSN 0353- 5738
3. **Zoran Stojiljković, Dušan Spasojević, Jelena Lončar, Izborna ponuda i ideološko profilisanje stranaka u Srbiji**, u Srpska politička misao 2/2013, str.135 – 150
4. **Zoran Stojiljković, Levica u Srbiji: nedostajuće pretpostavke**, str. 109 – 123, u : **Levica u postkriznom kontekstu (ur. Zoran Stojiljković)**, FES, Beograd, ISBN 978 – 86 – 83767 -44 – 1, COBISS-ID 203037964
5. Stojiljković, Zoran i Spasojević, Dušan (2013), **Teorijsko-metodološki okvir za izučavanje stranačkih programa i unutar-stranačke demokratije u Srbiji** u (Ne)demokratsko redizajniranje političkih partija u Srbiji, Stojiljković, Pilipović, Spasojević (ur), Beograd: Konrad Adenauer Stiftung. Str: 5-24. ISBN 978-86-86616-69-2
6. Stojiljković, Zoran i Spasojević, Dušan (2013), **Programske pozicije i unutarstranački odnosi stranaka u Srbiji nakon izbora 2012.** u (Ne)demokratsko redizajniranje političkih partija u Srbiji, Stojiljković, Pilipović, Spasojević (ur), Beograd: Konrad Adenauer Stiftung, str.441-462. ISBN 978-86-86616-69-2

Objavljeni radovi u 2014. godini

1. **Populizam i manjkava demokratija - slučaj Srbija**, Politikon 8/2014, str.7-23, ISSN 2217-883X, COBISS.SR-ID 270430471
2. **Politička sociologija savremenog društva** (priređivač i autor dve trećine tekstova), Zavod za udžbenike, Beograd, str. 608, ISBN 978-86-17 18785-7, COBISS.SR-ID 207532300
3. **Izborna obećanja i postizborna realnost: javne politike u izbornoj ponudi**, str. 21-45:
4. **Izbori za evropski parlament 2014. godine**, 121-153 i
5. **Zoran Stojiljković/ Dušan Spasojević, Naredni korak: istraživanje stepena, kvaliteta i obima ostvarivanja izbornih obećanja**, str. 85-121, u : *Izborne ponude i rezultati- Evropski izbori i izbori u Srbiji 2014. godine*, KAS, FPN, Beograd, ISBN 978-86- 86661-75-3, COBISS.SR-ID 211706636
6. Zoran Stojiljković, Ivica Mladenović, **"Socijaldemokratska levica u Srbiji: akteri i mogućnosti**, Srpska politička misao, 3/ 2014, god. 21, vol 45, str.11-32
7. **Sindikati i organizacije civilnog društva: Kako do efektivne strategije delovanja"**. U: Mihailovic, Srećko (prirednik). *Sindikati i civilno društvo*. Beograd: Dan Graf i Centar za razvoj sindikalizma. str. 27-44. ISBN 978-86-83517-85-5 COBISS-ID 209482764
8. **Izborni rezultati 2014. godine**, str, 10 -28,
9. **Novac i izbori**, str.28-50
10. **Političko poverenje**, 87-106, u : *Oko izbora 19 - parlamentarni izbori u Srbiji 16. marta 2014. godine*, Cesid, NDI, Beograd, ISBN 978-86-83491-55-1

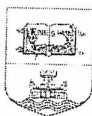
Objavljeni radovi u 2015. godini

1. **Politička korupcija i antikoruptivne javne politike**, u *Javne politike*, Institut Alternativa, Podgorica, str. 18-33, ISBN 978-9940-533-44-1 COBISS.CG-ID 26430480
2. **Izbori u Crnoj Gori : birači u lavirintima politike**, u: *Izbori i izborni programi 2012 : suština ili forma*, CGO, Podgorica, str. 16 - 50, ISBN 978-86-85591-56-3, COBISS.CG-ID 26747664
3. **Zoran Stojiljković, Dušan Spasojević, Partijski sistem Srbije, u : Kako internu stranačku demokratiju učiniti mogućom? Institucionalni faktori i interna dinamika unutarstranačkih odnosa**, Službeni glasnik, Beograd, str. 27-49, ISBN 978-86-6425-006-1
4. **Zoran Stojiljković, Vojislav Mihailović, Dušan Spasojević, Unutarstranačka demokratija u Srbiji**, u: *Kako internu stranačku demokratiju učiniti mogućom? Institucionalni faktori i interna dinamika unutarstranačkih odnosa*, Službeni glasnik, Beograd, str. 69-87, ISBN 978-86-6425-006-1

5. **Sva lica opozicije (1990-2015)**, Vukotić media, Beograd, str. 291, ISBN 978-86- 89613-37-7, COBISS.SR-ID 217498636
6. **Srbija u lavirintima tranzicije i globalizacije**, u: *Srbija i globalizacija (povodom 80 godina života i rada dr. Radoša Smiljkovića)* ur. Zoran Stojiljković i Uroš Šuvaković, Fakultet političkih nauka, Beograd, str. 159-183, ISBN 978-86-6425-005-4
7. **Prekarijat u (minskom) polju politike**, u *Od novinara do nadničara. Prekarni rad i život*,(ur. Srećko Mihailović), Centar za sindikalizam, Fond za otvoreno društvo, Beograd, str.259-289, ISBN 978-86-83 517-92-3, COBISS.SR.ID 219967244
8. Zoran Stojiljković, Dušan Spasojević, Jelena Lončar, **Da li je populizam nužni sastojak politike u Srbiji?**, u: *Politički identitet Srbije u globalnom regionalnom kontekstu*, FPN, Beograd, str.37-51, ISBN 978-86-84031-86-2, COBISS.SR-ID 220608780
9. **Da li je socijalna Evropa još moguća – pogledi sa levice**, u: *Nova Evropa I njena periferija*, FPN, Beograd, 291-311, ISBN 978-86-84 031-83-1, COBISS.SR-ID 220209932

Tekstovi objavljeni u 2016. godini

1. **Građani ili podanici: Ogledi o socijalnom kapitalu i političkoj kulturi građana Srbije**, Zavod za udžbenike, str 317, ISBN 978-86-17-19484-8, COBISS.SR-IDS 226377484,
2. Zoran Stojiljković, Dušan Spasojević, **Organizational Structures of Political Parties in Serbia**, in: *Organizational Structures of Political Parties in Central and Eastern European Countries* (ed) Katarzyna Sobolewska-Myslik, Beata Kosowska-Gastol, Piotr Borowiec, pp 369-391, ISBN 978-83-233-4174-1, Jagiellonian University Press
3. **Marginalije o sreći i jednakosti**, u: *Socijalna demokratija u Evropi i koncept dobrog društva* (ur. Slaviša Orlović), str. 47-63, ISBN 978-86-83767-55-7, FES, FPN Beograd
4. **Post(liberalna) demokratija, kapitalizam i kriza države**, u: *Urušavanje ili slom demokratije?*, (ur. Ilija Vujačić i Bojan Vranić), str. 9-31, ISBN 978-86-6425-022-1, FPN, Beograd
5. **Podruštvljavanje predstavničke demokratije iliti zašto je devetka ustvari mršava šestica**, u: *Srbija i institucionalni modeli javnih politika* (ur. Đorđe Stojanović, Mladen Lišanin), str. 41-65, ISBN, 978-86-7419-285-6
6. **Moć i nemoć parlamenta**, u : *Parlament i demokratija*,(ur. Zoran Stojiljković, Jelena Lončar, Dušan Spasojević) str.7-21, ISBN:978-86-84031-91-6, FPN Beograd
7. **Parlament i podruštvljavanje predstavničke demokratije**,,u: *Parlament i demokratija*,(ur. Zoran Stojiljković, Jelena Lončar, Dušan Spasojević) str.126-141, ISBN:978-86-84031-91-6, FPN Beograd
8. Зоран Стојиљковић, Ђорђе Вуковић, **Социјални расцепи и поље политике – случај Србија**, у: *СОЦИО-СТРУКТУРНА ПАРАДИГМА У СРБИЈИ*, (ур. Ђорђе Стојановић, Душан Спасојевић, Зоран Стојиљковић), стр. 57-85, Српска политичка мисао, ISSN 0354-5989 UDK 32
9. Zoran Stojiljković, Srđan Daramanović, **Izborni sistemi i unutarstranački odnosi u Crnoj Gori i Srbiji**, u: *Birači, partije i izbori - kako demokratizovati partije u Crnoj Gori i Srbiji?* (ur. Zoran Stojiljković, Dušan Spasojević), str. 133-151, ISBN 978-86-6425-019-1, FPN Beograd, CEMI Podgorica, M45
10. Zoran Stojiljković, Dušan Spasojević, Jelena Lončar (2015), **Da li je populizam neizbežan sastojak politike u Srbiji?** u Vesna Knežević-Predić (ur.) *Politički identitet Srbije u globalnom i regionalnom kontekstu*, Beograd: Fakultet političkih nauka. str: 37-50. ISBN 978-86-84031-86-2, M63, datum odžavanja konferencije: 6.11.2015.

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

Адреса: Студентски трг 1, 11000 Београд, Република Србија
Тел.: 011 3207400; Факс: 011 2638818; E-mail: officebu@rect.bg.ac.rs

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ПРАВНО-ЕКОНОМСКИХ НАУКА

Београд, 7.12.2010.
02 Број: 020-4590/13-10
ГБ

На основу чл. 65. ст. 2. Закона о високом образовању ("Службени гласник РС", број 76/05, 97/08, 100/07-аутентично тумачење и 44/10), чл. 46. ст. 5. тач. 1. Статута Универзитета у Београду ("Гласник Универзитета у Београду", број 131/06, 140/08, 143/08 и 150/09), чл. 13. ст. 1. Правилника о већима научних области на Универзитету у Београду ("Гласник Универзитета у Београду", број 134/07 и 150/09), чл. 21. ст. 1. тач. 1. Правилника о начину и поступку стицања звања и заснивања радног односа наставника Универзитета у Београду ("Гласник Универзитета у Београду", број 142/08 и 150/09) и Критеријума за стицање звања наставника на Универзитету у Београду ("Гласник Универзитета у Београду", број 140/08 и 144/08), а на предлог Изборног већа Факултета политичких наука, број: 11-2222/1 од 21.10.2010. године, Веће научних области правно-економских наука, на седници одржаној 7.12.2010. године, донело је

ОДЛУКУ

БИРА СЕ др Зоран Стојиљковић у звање ванредног професора на Универзитету у Београду-Факултет политичких наука за ужу научну област Социолошко-политиколошке студије.

Образложење

Факултет политичких наука је дана 5.05.2010. године у листу "Послови" објавио конкурс за избор у звање доцента, односно ванредног професора за ужу научну област Социолошко-политиколошке студије, због потреба факултета.

Извештај Комисије за припрему извештаја о пријављеним кандидатима стављен је на увид јавности дана 19.07.2010. године преко огласне табле и библиотеке Факултета.

На основу предлога Комисије за припрему извештаја о пријављеним кандидатима, Изборно веће Факултета политичких наука, на седници одржаној дана 21.10.2010. године, донело је одлуку о утврђивању предлога да се кандидат др Зоран Стојиљковић изабере у звање ванредног професора.

Факултет политичких наука је дана 10.11.2010. године доставио Универзитету комплетан захтев за избор у звање на прописаним обрасцима.

Универзитет је комплетну документацију коју је доставио факултет ставио на web страницу Универзитета дана 30.11.2010. године.

Веће научних области правно-економских наука, на седници одржаној дана 7. децембра 2010. године разматрало је захтев Факултета политичких наука и утврдило да кандидат испуњава услове прописане чл. 64. и 65. Закона о високом образовању, чл. 120. Статута Универзитета у Београду, као и услове прописане Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету у Београду, па је донета одлука као у изреци.

ПРЕДСЕДАВАЈУЋИ ВЕЋА

Проф. др Стипе Ловрета

Доставити:

- Факултету (2)
- архиви Универзитета
- Сектору 06

24. 12. 2010.
02 2222 / 1

Izjava o autorstvu

Potpisani-a Jelisaveta Blagojević
Broj indeksa/upisa 2010/01

Izjavljujem

da je doktorska disertacija pod naslovom:

„Uloga vojske u arapskim režimima i tranzicijama. Studija slučajeva: Tunis, Egipat, Bahrein, Sirija, Libija i Jemen“

- rezultat sopstvenog istraživačkog rada,
- da predložena disertacija ni u cjelini ni u djelovima nije bila predložena za dobijanje bilo koje diplome prema studijskim programima drugih ustanova visokog obrazovanja,
- da su rezultati korektno navedeni, i
- da nijesam povrijedio/la autorska i druga prava intelektualne svojine koja pripadaju trećim licima.

U Podgorici, 4. jul 2018.

Potpis doktoranda

Jelisaveta Blagojević

UNIVERZITET CRNE GORE
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

Adresa 13. jul, br. 2, 81000 Podgorica
Tel. 020/481-169, fax. 020/239-074
www.ucg.ac.me
politickenauke@t-com.me

Broj: 01-1963
Podgorica, 05.09.2018. godine

UNIVERZITET CRNE GORE
CENTRU ZA DOKTORSKE STUDIJE
- SENATU -

Uvaženi,

Dostavljamo prijedlog Vijeća Fakulteta političkih nauka za Komisiju za ocjenu doktorske disertacije kandidatkinje mr Jeliosavete Blagojević, sa neophodnim priložima.

S poštovanjem,

SEKRETAR

Sekule Raičević

UNIVERZITET CRNE GORE
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

Adresa 13. jul, br. 2, 81000 Podgorica
Tel. 020/481-169, fax. 020/239-074
www.ucg.ac.me
politickenauke@i-com.me

UNIVERZITET
CRNE GORE

FAKULTET
POLITIČKIH
NAUKA
PODGORICA

Broj: 01-1774/1
Podgorica, 11.07.2018. godine

Na osnovu člana 64. Statuta Univerziteta Crne Gore i člana 41. Pravila doktorskih studija Univerziteta Crne Gore, Vijeće Fakulteta političkih nauka u Podgorici na 202 sjednici održanoj 11.07.2018. utvrdilo je sljedeći

PRIJEDLOG

Senat Univerziteta Crne Gore da imenuje Komisiju za ocjenu doktorske disertacije mr Jelisavete Blagojević, pod naslovom ***Uloga vojske u arapskim režimima i tranzicijama, Studija slučaja: Tunis, Egipat, Bahrein, Sirija, Libija i Jemen*** u sastavu:

- Prof. dr Srđan Darmanović - mentor
- Prof. dr Saša Knežević - predsjednik Komisije
- Prof. dr Zoran Stojiljković - član Komisije

Komisija je dužna da Vijeću Fakulteta političkih nauka i Senatu Univerziteta Crne Gore podnese Izvještaj koji sadrži ocjenu doktorske disertacije u roku od 45 dana od dana imenovanja Komisije.

VIJEĆE FAKULTETA POLITIČKIH NAUKA

DEKAN, **Prof. dr Milan Marković**

ISPUNJENOST USLOVA DOKTORANDA

OPŠTI PODACI O DOKTORANDU			
Titula, ime, ime roditelja, prezime	mr Jelisaveta Spasoja Blagojević		
Fakultet	Fakultet političkih nauka		
Studijski program	Međunarodni odnosi		
Broj indeksa	2010/01		
NAZIV DOKTORSKE DISERTACIJE			
Na službenom jeziku	Uloga vojske u arapskim režimima i tranzicijama. Studija slučajeva: Tunis, Egipat, Bahrein, Sirija, Libija i Jemen		
Na engleskom jeziku	The Role of Military in Arab Regimes and Transition. Case Studies: Tunisia, Egypt, Bahrain, Syria, Libya and Yemen		
Naučna oblast	Političke nauke		
MENTOR/MENTORI			
Prvi mentor	Prof. dr Srđan Darmanović	Fakultet političkih nauka	Komparativna politika
KOMISIJA ZA PREGLED I OCJENU DOKTORSKE DISERTACIJE			
Prof. dr Srđan Darmanović	Fakultet političkih nauka Univerziteta Crne Gore, Crna Gora	Komparativna politika	
Prof. dr Zoran Stojiljković	Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu, Republika Srbija	Komparativna politika	
Prof. dr Saša Knežević	Fakultet političkih nauka Univerziteta Crne Gore, Crna Gora	Međunarodni odnosi	
Datum značajni za ocjenu doktorske disertacije			
Sjednica Senata na kojoj je data saglasnost na ocjenu teme i kandidata	29.11.2012.		
Dostavljanja doktorske disertacije organizacionoj jedinici i saglasnost mentora	04.07.2018.		
Sjednica Vijeća organizacione jedinice na kojoj je dat prijedlog za imenovanje komisija za pregled i ocjenu doktorske disertacije	04.07.2018.		
ISPUNJENOST USLOVA DOKTORANDA			
U skladu sa članom 38 pravila doktorskih studija kandidat je dio sopstvenih istraživanja vezanih za doktorsku disertaciju publikovao u časopisu sa SSCI/A&HCI liste kao prvi autor.			
Politička previranja u arapskom svijetu: Nestabilnosti i priliv migranata na Zapadni Balkan, <i>ANNALES – Annals for Istrian and Mediterranean Studies – Series Historia et Sociologia</i> , Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, Koper, 27(3), str. 537–552, UDK: 009, ISSN: 1408-5348.			

Spisak radova doktoranda iz oblasti doktorskih studija koje je publikovao u časopisu sa SSCI i A&HCI liste:

Prezime i ime autora: Blagojević Jelisaveta, Šćekić Radenko
Naziv naučnog rada: Politička previranja u arapskom svijetu: Nestabilnosti i priliv migranata na Zapadni Balkan
Naziv časopisa: ANNALES – Annals for Istrian and Mediterranean Studies – Series Historia et Sociologia
Ime izdavača: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, Koper
Mjesto i godina izdavanja: Koper, 2017
 DOI: 10.19233/ASHS.2017.38
 Link ka radu: http://zdjip.si/wp-content/uploads/2017/12/ASHS_27-2017-3_BLAGOJEVIC%20i%20SCEKIC.pdf

Obrazloženje mentora o korišćenju doktorske disertacije u publikovanim radovima

mr Jelisaveta Blagojević je, u svojstvu prvog autora, objavila dio rezultata do kojih je došla tokom dokorskog istraživanja, odnosno pripreme svoje doktorske disertacije pod nazivom: „Uloga vojske u arapskim režimima i tranzicijama: Studije slučajeva: Tunis, Egipat, Bahrein, Sirija, Libija i Jemen“. Navedeni rezultati su objavljeni u radu pod nazivom: „Politička previranja u arapskom svijetu: Nestabilnosti i priliv migranata na Zapadni Balkan“ u časopisu Annales koji izdaje Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, Koper – Slovenija. Koautor rada je dr Radenko Šćekić. Blagojević je pripremila poglavlja rada koja se odnose na karakteristike arapskih režima, uzroke, tok i rezultat arapskih tranzicija, rat u Siriji i nestabilne režime nakon Arapskih proljeća, a čiji je tekst ujedno sadržan u teorijskom dijelu disertacije, odnosno poglavljima I-1.3 (str.18-21) i 2.4 (str.31-35), kao i empirijskom dijelu disertacije tj. poglavljima III-2, 2.3, 2.5, 2.6 (str. 118-119, 121-122, 127-128, 131-132); IV-2 2.3.1 (str. 177-181) i V-1, 1.5 (str. 191, 207, 209-210). Blagojević je ukazala na uzroke autoritarnih crta arapskih režima pri čemu ih je identifikovala u evropskom kolonijalizmu, postindependističkom periodu, formiranju države Izrael, Hladnom ratu, američkom intervencionizmu, sunitsko-šiiitskom sukobu, kao i neoliberalnim projektima podržanim od strane domaćih režima. U tom kontekstu, došla je do zaključka da je sve to doprinijelo razvoju korupcije, visokoj stopi nezaposlenosti, nepostojanju ili ograničenoj političkoj kompeticiji, kao i ograničenim građanskim pravima i slobodama, odnosno razlozima za proteste krajem 2010. i početkom 2011. godine koji su rezultirali kolapsom režima u Libiji, Tunisu, Egiptu i Jemenu, kao i dugogodišnjim ratom u Siriji. Takođe, nastojala je ispitati interese i poziciju svjetskih i regionalnih sila u ratu u Siriji, problematiku nestabilnosti postgadafijevoeg režima, odnosno 'vlдавине milicija' u Libiji, kao i vojnog režima u Egiptu na čelu sa predsjednikom al-Sisijem. Istovremeno, mr Blagojević je, u okviru posljednjeg poglavlja rada, u saradnji sa koautorom dr Šćekićem, imala za cilj opisati i objasniti uticaj političkih previranja u ovom dijelu svijeta na zemlje Zapadnog Balkana prvenstveno kroz bezbjednosne i ekonomske posljedice migracija.* Na taj način, nastojala je dodatno obrazložiti relevantnost izrade navedene doktorske disertacije na našem jeziku, i to sa stanovišta boljeg razumijevanja arapskog svijeta posebno u kontekstu kreiranja vanjskopolitičkih strategija naše zemlje, a time i bolje zaštite unutrašnjeg reda i poretka.

*Budući da je u pitanju koautorski tekst dat je u Prilogu VI disertacije (str. 317-327).

Datum i ovjera (pečat i potpis odgovorne osobe)	
U Podgorici, (navesti datum)	 DEKAN

Prilog dokumenta sadrži:

1. Potvrdu o predaji doktorske disertacije organizacionoj jedinici
2. Odluku o imenovanju komisije za pregled i ocjenu doktorske disertacije
3. Kopiju rada publikovanog u časopisu sa odgovarajuće liste
4. Biografiju i bibliografiju kandidata
5. Biografiju i bibliografiju članova komisije za pregled i ocjenu doktorske disertacije sa potvrdom o izboru u odgovarajuće akademsko zvanje i potvrdom da barem jedan član komisije nije u radnom odnosu na Univerzitetu Crne Gore

UNIVERZITET CRNE GORE
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

Adresa 13. jul, br. 2, 81000 Podgorica
Tel. 020/481-169, fax. 020/239-074
www.ucg.ac.me
politickenauke@t-com.me

Podgorica, 05. 07. 2018. godine
Broj: 01-1759

Na osnovu člana 40. Pravila doktorskih studija Univerziteta Crne Gore, izdaje se sljedeća

P O T V R D A

Jelisaveta Blagojević, broj dosijea 1/10, student doktorskih studija Fakulteta političkih nauka Univerziteta Crne Gore, studijski program Međunarodni odnosi, predala je doktorsku disertaciju pod naslovom ***Uloga vojske u arapskim režimima i tranzicijama, Studija slučajeva: Tunis, Egipat, Bahrein, Sirija, Libija i Jemen***, arhivi Fakulteta političkih nauka u Podgorici, dana 4. jula 2018. godine.

SEKRETAR,

Sekule Raičević
Sekule Raičević

Prilazno: 5.07.2018			
Org. jed.	Broj	Prilog	Vrijednost
01	1760		

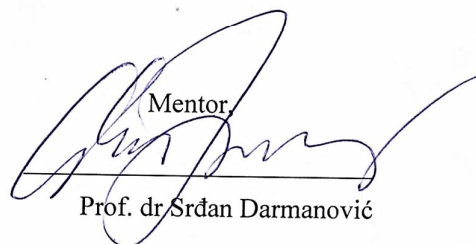
VIJEĆU FAKULTETA POLITIČKIH NAUKA
UNIVERZITETA CRNE GORE

Na osnovu člana 37 Pravila doktorskih studija Univerziteta Crne Gore dajem sljedeću

SAGLASNOST

Rad pod nazivom: „Uloga vojske u arapskim režimima i tranzicijama. Studija slučajeva: Tunis, Egipat, Bahrein, Sirija, Libija i Jemen“, autora mr Jelisavete Blagojević, zadovoljava kriterijume doktorske disertacije propisane Statutom Univerziteta Crne Gore i Pravilima doktorskih studija.

U Podgorici,
20. jun 2018.

Mentor,

Prof. dr Srđan Darmanović

Crna Gora
UNIVERZITET CRNE GORE
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

Primijeno: 4.07.2018			
Org. jed.	Broj	Prilog	Vrijednost
01	1743		

**VIJEĆU FAKULTETA POLITIČKIH NAUKA
UNIVERZITETA CRNE GORE**

PREDMET: *Zahtjev za ocjenu doktorske disertacije*

U skladu sa Pravilima doktorskih studija, ovim putem podnosim zahtjev za ocjenu doktorske disertacije pod nazivom:

Uloga vojske u arapskim režimima i tranzicijama. Studija slučajeva: Tunis, Egipat, Bahrein, Sirija, Libija i Jemen

Publikovanjem rada u časopisu na SSCI listi sa rezultatima dijela sopstvenih istraživanja spovedenih tokom pripreme doktorske disertacije, u svojstvu prvog autora, ispunila sam uslov za ocjenu doktorske disertacije u skladu sa članom 38 Pravila doktorskih studija. Stoga, obraćam se komisiji za doktorske studije Fakulteta političkih nauka da inicira predlog Komisije za ocjenu doktorske disertacije.

Uz ovaj zahtjev prilažem:

- pismenu saglasnost mentora da rad zadovoljava kriterijume doktorske disertacije;
- štampani primjerak doktorske disertacije;
- fotokopiju rada objavljenog u časopisu na SSCI listi;
- CD sa cjelokupnim sadržajem doktorske disertacije u PDF formatu;
- potpisanu Izjavu o autorstvu (prilog 1 iz Uputstva o oblikovanju doktorske disertacije).

U Podgorici,
4. jul 2018.

Podnosilac zahtjeva,

Jelisaveta Blagojević

Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, Koper
Società storica del Litorale – Capodistria
The Historical Society of Southern Primorska of Koper

No.: 0771-10/18
Koper, 27. 7. 2018

Jelisaveta BLAGOJEVIĆ
Parlament Crne Gore – Parlamentarni institut
Bulevar sv. Petra Cetinjskog
81000 Podgorica, Crna Gora

CONFIRMATION

The Editorial board of the journal *ANNALES – Annals for Istrian and Mediterranean Studies – Series Historia et Sociologia* hereby confirms that Jelisaveta Blagojević has published the article *POLITIČKA PREVIRANJA U ARAPSKOM SVIJETU: NESTABILNOSTI I PRILIV MIGRANATA NA ZAPADNI BALKAN* as first author in the journal issue 27, 2017, 3, published in print and online version.

Yours sincerely,

Prof. Darko Darovec, PhD
Editor in Chief

Articles in *ANNALES, Series Historia et Sociologia* are abstracted and indexed in: Thomson Reuters (USA): Arts and Humanities Citation Index (A&HCI) in/and Current Contents / Arts & Humanities; IBZ, Internationale Bibliographie der Zeitschriftenliteratur (GER); Sociological Abstracts (USA); Referativnyi Zhurnal Viniti (RUS); European Reference Index for the Humanities (ERIH); Elsevier B. V.: SCOPUS (NL).

Address: Garibaldijeva 18, 6000 Koper – Capodistria, Slovenia; e-mail: annaleszdp@gmail.com

Prezime i ime autora: Blagojević Jelisaveta, Ščekić Radenko
Naziv naučnog rada: Politička previranja u arapskom svijetu: Nestabilnosti i priliv migranata na Zapadni Balkan
Naziv časopisa: ANNALES – Annals for Istrian and Mediterranean Studies – Series Historia et Sociologia
Ime izdavača: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, Koper
Mjesto i godina izdavanja: Koper, 2017
DOI: 10.19233/ASHS.2017.38
Link ka radu: http://zdpj.si/wp-content/uploads/2017/12/ASHS_27-2017-3_BLAGOJEVI%C4%86.pdf

SOURCE PUBLICATION LIST FOR *WEB OF SCIENCE*

ARTS & HUMANITIES CITATION INDEX

Updated May 2017

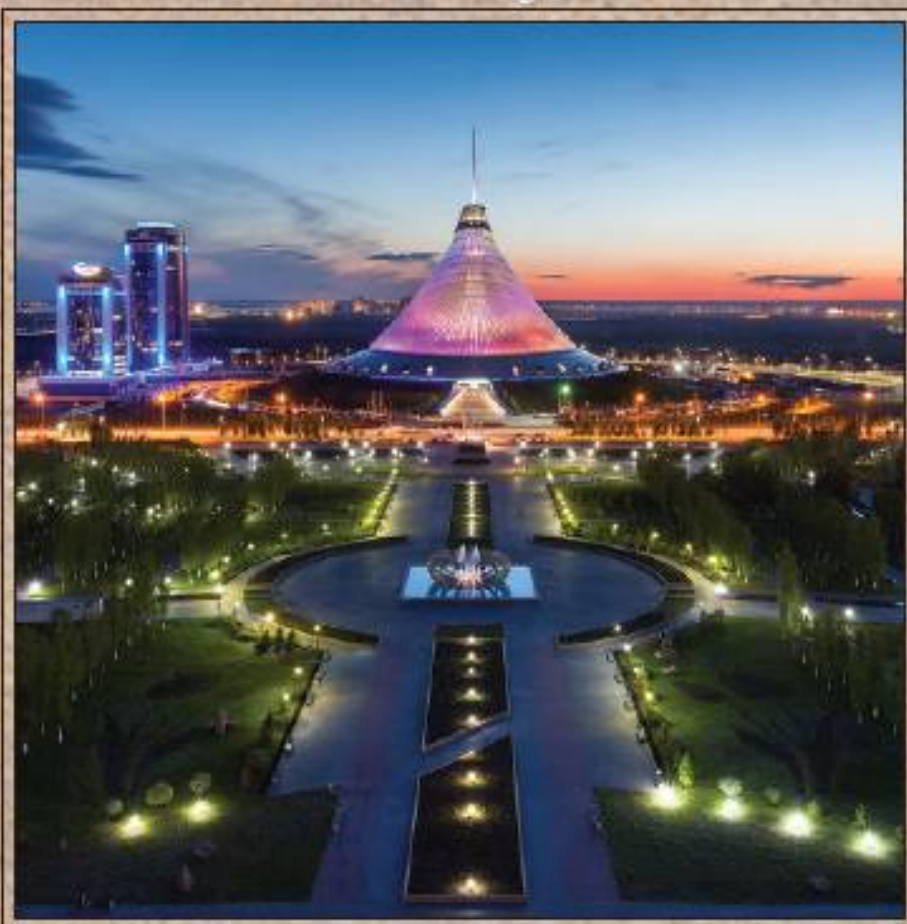
Web of Science
Trust the difference

 Clarivate
Analytics

Journal Title	Publisher	ISSN	E-ISSN	Country	Language
AMERICAN SCHOLAR	PHI BETA KAPPA SOC	0003-0937	2162-2892	UNITED STATES	English
AMERICAN SPEECH	DUKE UNIV PRESS	0003-1283	1527-2133	UNITED STATES	English
AMERICAN STUDIES IN SCANDINAVIA	OXFORD UNIV PRESS	0044-8060		NORWAY	English
AMERICAS	CAMBRIDGE UNIV PRESS	0003-8155	1533-6247	UNITED STATES	English
ANNALES DE LA LITTÉRATURE ESPANOLA CONTEMPORANEA	CONSEJO SUPERIOR INVESTIGACIONES CIENTIFICAS-CSIC	0569-9878	1988-8325	SPAIN	Spanish
Anales del Seminario de Historia de la Filosofia	TEMPLE UNIV, DEPT SPANISH & PORTUGUESE	0717-1635		UNITED STATES	Multi-Language
ANALYSIS	PONTIFICA UNIV CATOLICA CHILE, FAC LETRAS	0717-6058		CHILE	Spanish
Anatolian Studies	OXFORD UNIV PRESS	0031-2337	1988-2564	SPAIN	Spanish
ANCIENT Mesoamerica	OXFORD UNIV PRESS	0003-2638	1467-8284	ENGLAND	English
ANGELAKI-JOURNAL OF THE THEORETICAL HUMANITIES	OXFORD UNIV PRESS	0066-1546	2048-0849	ENGLAND	English
ANGLA-ZEITSCHRIFT FÜR ENGLISCHE PHILOGIE	CAMBRIDGE UNIV PRESS	0956-5361	1469-1287	UNITED STATES	Multi-Language
Animation-An Interdisciplinary Journal	ROUTLEDGE JOURNALS, TAYLOR & FRANCIS LTD	0969-2954	1469-2899	ENGLAND	English
ANNALES DE BRETAGNE ET DES PAYS DE L OUEST	WALTER DE GRUYTER GMBH	0140-5322	1865-8938	GERMANY	Multi-Language
ANNALES HISTORIQUES DE LA REVOLUTION FRANCAISE	SAGE PUBLICATIONS INC	1746-8177	1746-9485	ENGLAND	English
Annali di Letteratura Classica	UNIV HAUTE BRETAGNE	0093-0826	2108-6443	FRANCE	French
Annali di Storia e Letteratura	SOC ETUDES ROIESPHERISTES	0003-4436	1952-403X	FRANCE	French
Annali di Storia e Letteratura	ZNAMSTVENO RAZISKOVALNO SREDISCJE REPUBLIKE SLOVENIJE	1408-5348	1408-5348	SLOVENIA	Slovenian
Annali di Storia e Letteratura	TAYLOR & FRANCIS LTD	0003-3790	1464-505X	ENGLAND	Multi-Language
Annali di Storia e Letteratura	CAMBRIDGE UNIV PRESS	0068-2454	2045-2403	ENGLAND	English
Annali di Storia e Letteratura	CAMBRIDGE UNIV PRESS	0067-1905	1471-6356	UNITED STATES	English
Annali di Storia e Letteratura	ANNUAL REVIEWS	2138-9891		UNITED STATES	English
ANQ-A QUARTERLY JOURNAL OF SHORT ARTICLES NOTES AND REVIEWS	ROUTLEDGE JOURNALS, TAYLOR & FRANCIS LTD	0895-769X	1940-3364	UNITED STATES	English
ANTHROPOLOGICA	PUBLICATIONS SCIENTIFIQUES DU MUSEUM, PARIS	0761-3032	2107-0881	FRANCE	French
ANTIGONISH REVIEW	ST FRANCIS XAVIER UNIV	0003-5661	0003-5661	CANADA	English
ANTIKE UND ABENDLAND	WALTER DE GRUYTER GMBH	0003-5695	1613-0421	GERMANY	Multi-Language
ANTIQUE	ANTIOCH REVIEW	0003-5769	2326-9707	UNITED STATES	English
Antiquity	CAMBRIDGE UNIV PRESS	0003-598X	1745-1744	ENGLAND	English
Anuario Calderoniano	IBEROAMERICANA EDITORIAL VERVUERT S L	1888-8046	1988-4273	SPAIN	Multi-Language
Anuario de Estudios Americanos	CONSEJO SUPERIOR INVESTIGACIONES CIENTIFICAS-CSIC	0210-5810	1988-4273	SPAIN	Spanish
Anuario de Estudios Medievales	CONSEJO SUPERIOR INVESTIGACIONES CIENTIFICAS-CSIC	0065-5061	1988-4320	SPAIN	Spanish
Anuario de Historia de la Iglesia	SERVICIO PUBLICACIONES UNIVERSIDAD NAVARRA	1133-0104	2174-0887	SPAIN	Spanish
Anuario Filosófico	SERVICIO PUBL UNIV NAVARRA	0066-5215	0066-5215	SPAIN	Spanish
APERTURE	APERTURE	0003-6420	0003-6420	UNITED STATES	English
APOLLO-The International Art Magazine	APOLLO MAGAZINE LTD	0003-6536	0003-6536	ENGLAND	English
APPALACHIAN JOURNAL	APPALACHIAN STATE UNIV	0090-3779	0090-3779	UNITED STATES	English
Applied Linguistics Review	WALTER DE GRUYTER GMBH	1868-6311	1868-6311	GERMANY	English
ARABIAN ARCHAEOLOGY AND EPIGRAPHY	WILEY	0905-7195	1600-0471	DENMARK	Multi-Language
Arabic Sciences and Philosophy	CAMBRIDGE UNIV PRESS	0957-4239	1474-0524	ENGLAND	English
Arabic	BRILL ACADEMIC PUBLISHERS	0570-5388	1570-0585	ENGLAND	English
ARBOR-CIENCIA PENSAMIENTO Y CULTURA	LIBRERIA CIENTIFICA MEDINACELI	0210-3963	1988-393X	SPAIN	Spanish
ARCADIA	WALTER DE GRUYTER GMBH	0003-7982	1613-0642	GERMANY	Multi-Language
ARCHAEOFAUNA	LABORATORIO ARQUEOLOGICO, OPTO BIOLOGIA	1132-6891		SPAIN	Multi-Language
Archaeological and Anthropological Sciences	SPRINGER HEIDELBERG	1866-9557	1866-9565	GERMANY	English
Archaeological Dialogues	CAMBRIDGE UNIV PRESS	1380-2038	1478-2294	ENGLAND	English
Archaeological Prospection	WILEY	1075-2195	1099-0763	ENGLAND	English
Archaeologies-Journal of the World Archaeological Congress	SPRINGER	1555-8622	1935-3987	UNITED STATES	English
ARCHAEOLOGY	ARCHAEOLOGICAL INST AMERICA	0003-8113	1943-7446	UNITED STATES	English
ARCHAEOLOGY IN OCEANIA	WILEY	0008-8121	1834-4453	AUSTRALIA	English
ARCHAOMETRY	WILEY	0003-813X	1475-4754	ENGLAND	English
Archiv für Sozialwissenschaftliche Philosophie	RONISCH-GERMANISCHES ZENTRALMUSEUM	0142-734X		GERMANY	German
Archiv für Sozialwissenschaftliche Philosophie	ACAD SCIENCES CZECH REP, INST ARCHAEOLOGY	0123-1267		CZECH REPUBLIC	Multi-Language
Archiv für Sozialwissenschaftliche Philosophie	PRESSES UNIV RENNES	1960-1360	2104-3728	FRANCE	Multi-Language
Archiv für Sozialwissenschaftliche Philosophie	ASSOC ARCHIPHEL	0044-8613	2104-3655	FRANCE	Multi-Language
Archiv für Sozialwissenschaftliche Philosophie	HANLEY WOOD, LLC	1935-7001	1935-7001	UNITED STATES	English
ARCHITECTURAL DESIGN	WILEY PERIODICALS, INC	0003-8504	1554-2769	ENGLAND	English
ARCHITECTURAL HISTORY	CAMBRIDGE UNIV PRESS	0066-622X	2059-5670	ENGLAND	English
ARCHITECTURAL RECORD	MCGRAW HILL INC	0003-858X		UNITED STATES	English
ARCHITECTURAL REVIEW	EMAP BUSINESS PUBLISHING LTD	0003-861X		ENGLAND	English
Architectural Science Review	TAYLOR & FRANCIS LTD	0003-8628	2758-9622	ENGLAND	English
Architectural Theory Review	ROUTLEDGE JOURNALS, TAYLOR & FRANCIS LTD	1126-4828	1755-0475	ENGLAND	English
ARCHITECTURA-ZEITSCHRIFT FÜR GESCHICHTE DER BAUKUNST	DEUTSCHER KUNSTVERLAG GMBH	0044-863X		GERMANY	Multi-Language
Architektura & Urbanismus	INST CONSTRUCTION & ARCHITECTURE, SLOVAK	0044-8680		SLOVAKIA	Multi-Language
ARCHIV FÜR DAS STUDIUM DER NEUEREN SPRACHEN UND LITERATUREN	ERICH SCHMIDT VERLAG	0003-8970		GERMANY	Multi-Language

ANNALES

Anali za istrske in mediteranske študije
Annali di Studi istriani e mediterranei
Annals for Istrian and Mediterranean Studies
Series Historia et Sociologia, 27, 2017, 3

UDK 009

Annales, Ser. hist. sociol., 27, 2017, 3, pp. 465-670, Koper 2017

ISSN 1408-5348

ANNALES

Anali za istrske in mediteranske študije
Annali di Studi istriani e mediterranei
Annals for Istrian and Mediterranean Studies

Series Historia et Sociologia, 27, 2017, 3

KOPER 2017

ISSN 1408-5348

UDK 009

Letnik 27, leto 2017, številka 3

**UREDNIŠKI
ODBOR/ COMITATO DI
REDAZIONE/ BOARD OF
EDITORS:**

Roderick Bailey (UK), Simona Bergoč, Furio Bianco (IT), Milan Bufon, Alexander Cherkasov (RUS), Lucija Čok, Lovorka Čoralčić (HR), Darko Darovec, Goran Filipi (HR), Devan Jagodic (IT), Vesna Mikolič, Luciano Monzali (IT), Aleksej Kalc, Avgust Lešnik, John Martin (USA), Robert Matijašič (HR), Darja Mihelič, Edward Muir (USA), Vojislav Pavlovič (SRB), Peter Pirker (AUT), Claudio Povoło (IT), Andrej Rahten, Vida Rožac Darovec, Mateja Sedmak, Lenart Škof, Marta Verginella, Špela Verovšek, Tomislav Vignjevič, Paolo Wulzer (IT), Salvator Žitko

Glavniurednik/Redattore capo/

Editor in chief:

Darko Darovec

**Odgovorni urednik/Redattore
responsabile/Responsible Editor:**

Salvator Žitko

Uredniki/Redattori/Editors:

Urška Lampe, Gorazd Bajc

Prevajalci/Traduttori/Translators:

Petra Berlot (it.)

Oblikovalec/Progetto grafico/

Graphic design:

Dušan Podgornik, Darko Darovec

Tisk/Stampa/Print:

Grafis trade d.o.o.

Založnik/Editore/Published by:

Zgodovinsko društvo za južno Primorsko - Koper / *Società storica del Litorale - Capodistria*©

Za založnika/Per Editore/

Publisher represented by:

Salvator Žitko

Sedežuredništva/Sede della redazione/

Address of Editorial Board:

SI-6000 Koper/ *Capodistria*, Garibaldijeva/ *Via Garibaldi 18*
e-mail: annaleszdjp@gmail.com, **internet:** http://www.zdjp.si/

Redakcija te številke je bila zaključena 30. 10. 2017.

**Sofinancirajo/Supporto finanziario/
Financially supported by:**

Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS), Luka Koper, Mestna občina Koper

Annales - Series historia et sociologia izhaja štirikrat letno.

Maloprodajna cena tega zvezka je 11 EUR.

Naklada/Tiratura/Circulation: 300 izvodov/copie/copies

Revija *Annales, Series historia et sociologia* je vključena v naslednje podatkovne baze/ *La rivista Annales, Series historia et sociologia è inserita nei seguenti data base / Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in:* Thomson Reuters (USA): Arts and Humanities Citation Index (A&HCI) in/and Current Contents/ Arts & Humanities; IBZ, Internationale Bibliographie der Zeitschriftenliteratur (GER); Sociological Abstracts (USA); Referativnyi Zhurnal Viniti (RUS); European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS); Elsevier B. V.: SCOPUS (NL).

Vsi članki so v barvni verziji prosto dostopni na spletni strani: <http://www.zdjp.si>.

All articles are freely available in color via website <http://www.zdjp.si>.

VSEBINA / INDICE GENERALE / CONTENTS

- Olga Pelcer:** Some Notes on Familial Relations in Roman Lydia and Phrygia, 1st to 3rd Century..... 465
Alcune note sulle strutture familiari della Lidia e Frigia nell'epoca Romana, dal 1° al 3° secolo
Nekateri zapisi o družinskih odnosih v rimski Lidiji in Frigiji, 1. do 3. stoletje
- Renata Novak Klemenčič:** Risbe in modeli v kamnoseški dejavnosti v prvi polovici 15. stoletja v Dubrovniku 477
Preparatory Drawings and Models in the Construction Practice in Dubrovnik in the first half of the 15th Century
Disegni e modelli preparatorii nella costruzione e la lavorazione della pietra nella prima metà del quattrocento a Dubrovnik
- Tina Košak:** Mrtvi Kristus z angeli, Sv. Janezom Krstnikom in Sv. Janezom Evangelistom v Izoli - delo mojstra oltarne slike v Funtani..... 487
Cristo morto con angeli, S. Giovanni Battista e S. Giovanni Evangelista di Isola – opera del maestro della pala d'altare di Fontana
Dead Christ with Angels, Sts John the Baptist and John the Evangelist in Izola – A Work by the Master of the Funtana Altarpiece
- Malik Floberovich Mukanov, Bauyrzhan Tattibekovich Doszhanov & Mukhamedzhan Shydyhanovich Suleimenov:** Artistic Archetypal Images of the Turkic Universe
Models in the Art of Modern Kazakh Tapestry 505
Immagini archetipe artistiche dei modelli di universo turco nell'arte Kazaka moderna dell'arazzo
Umetniške arhetipske podobe turških univerzalnih modelov v moderni kazahstanski tapiseriji
- Olga Semenyuk, Natalya Alekseevna Chernysh, Yelena Nikolaevna Khvan, Rahima Chekaeva, Oxana Nikolaevna Tkach, Botakoz Kassimova, Zhazira Seralieva Bissenova & Abay Dildashevich Otarbayev:** Trends in the Development of National Identity in Architecture ... 517
I trend nello sviluppo dell'identità nazionale in architettura
Trendi v razvoju nacionalne identitete v arhitekturi
- Irina Sergeevna Kuzmenko, Nikolai Vladimirovich Narykov, Evgenii Olegovich Kubiakin, Iuliia Gennadievna Piliugina & Valerii Valerevich Plotnikov:** Cultural and Political Aspects of Developing Social Solidarity in Modern Society .. 529
Aspetti culturali e politici dello sviluppo della solidarietà sociale nella società contemporanea
Kulturni in politični aspekti razvoja družbene solidarnosti v moderni družbi
- Jelisaveta Blagojević & Radenko Ščekić:** Politička previranja u arapskom svijetu: Nestabilnosti i priliv migranata na Zapadni Balkan 537
I disordini politici nel mondo Arabo: instabilità e flusso di migranti nei Balcani Occidentali
Political upheavals in the Arab World: Instabilities and Migrants Influx to the Western Balkans
- Jurica Pavičić, Nikša Alfirević & Gojko Bežovan:** Community Capacity, Sense of Community and Social Capital: The Sociological and Economic Dimensions in Croatia and Serbia 553
Capacità della comunità, senso di comunità e capitale sociale: le dimensioni sociologiche ed economiche in Croazia e Serbia
Potencial skupnosti, smisel za skupnost in socialni kapital: Sociološka in ekonomska dimenzija na Hrvaškem in v Srbiji
- Ante Šiljeg, Sanja Lozić & Ivan Marić:** Kvantitativna analiza horizontalne strukture krajobraza - Park prirode Vransko jezero 563
Analisi quantitativa della struttura orizzontale del paesaggio – Parco naturale Vransko jezero
Quantitative Analysis of the Horizontal Landscape Structure of Vransko Lake Nature Park
- Petra Radeljak Kaufmann:** Izrada i analiza scenarijau prostornom planiranju: Scenariji prostornog razvoja Dalmacije do 2031. godine 581
La costruzione e l'analisi di scenari nella pianificazione del territorio: scenari di sviluppo territoriale della Dalmazia fino al 2031
Scenario Making and Analysis in Spatial Planning: Scenarios of Spatial Development for Dalmatia until 2031

Mirjana Rašević & Petar Vasić: Obrazovanje kao faktor fertiliteta i populacione politike u Srbiji ..... 599 <i>Educazione come fattore della fertilità e della politica demografica in Serbia</i> <i>Education as a Factor of Fertility and Population Policy in Serbia</i>	Irena Marković: Lessico marinaresco urbano - prestiti romanzi a Zara ..... 641 <i>Urban Maritime Vocabulary – Roman Loanwords in Zadar</i> <i>Urbani pomorski besednjak – romanske sposojenke v Zadru</i>
Nives Zudič Antičić: Educazione letteraria per lo sviluppo della consapevolezza culturale ..... 611 <i>Književna vzgoja in razvijanje kulturne zavesti</i> <i>Literary Education for the Development of Cultural Awareness</i>	Metka Furlan: Iz primorske leksike III ..... 651 <i>Dal lessico del Litorale III</i> <i>From Primorska Lexis III</i>
Nada Poropat Jeletić: O hrvatsko-talijanskoj dvojezičnosti u Istri i ishodima jezične doticajnosti ..... 629 <i>Sul bilinguismo Croato-Italiano in Istria e gli esiti del contatto linguistico</i> <i>About the Croatian-Italian Bilingualism in Istria and Language Contact Outcomes</i>	Kazalo k slikam na ovitku ..... 663 <i>Indice delle foto di copertina</i> ..... 663 <i>Index to images on the cover</i> 663
	Navodila avtorjem ..... 664 <i>Istruzioni per gli autori</i> ..... 666 <i>Instructions to authors</i> 668

POLITIČKA PREVRANJA U ARAPSKOM SVIJETU: NESTABILNOSTI I PRILIV MIGRANATA NA ZAPADNI BALKAN

Jelisaveta BLAGOJEVIĆ

Parlament Crne Gore, Parlamentarni institut, Bulevar sv. Petra Cetinjskog, 81000 Podgorica, Crna Gora e-mail:
elizabetab@t-com.me

Radenko ŠČEKIĆ

Sveučilište Crne Gore, Povijesni institut, Bulevar revolucije 5, 81000 Podgorica, Crna Gora e-mail:
scekicr@yahoo.com

IZVLEČEK

Cilj prispevka je pojasniti značajnosti Arapskih političkih režimov, spremembe teh režimov, ki so nastale pod tako imenovano „Arabsko pomladjo“ ter vpliv nestabilnosti, ki so nastale med „Arabsko pomladjo“, na Zahodni Balkan. Iskanje teh vplivov se začne z obdobjem evropskega kolonializma, nadaljuje v obdobje hladne vojne in zaključí z intervencijo ZDA ter sunitsko-šiiitskim konfliktom. S študijo primera, zgodovinsko in primerjalno metodo smo ugotovili, da geopolitično rivalstvo med velesilami spomočjo versko-sektaške polarizacije določa politično strukturo Bližnjega vzhoda, ki posledično bistveno vpliva na stabilnost Zahodnega Balkana.

Ključne besede: arabski režimi, „Arabska pomlad“, sirska vojna, Zahodni Balkan, migrantska kriza

I DISORDINI POLITICI NEL MONDO ARABO: INSTABILITÀ E FLUSSO DI MIGRANTI NEI BALCANI OCCIDENTALI

SINTESI

L'obiettivo di questa ricerca è quello di evidenziare gli aspetti non democratici, la rivolta conosciuta come la „Primavera araba“, così come il diffondersi delle instabilità causate dalla „primavera“ nei Balcani occidentali. In questo contesto, il quadro dell'identificazione delle cause parte dal colonialismo europeo, la guerra fredda, per finire con, inter alia, l'intervento degli Stati Uniti e il conflitto tra i sunniti e sciiti. Applicando il metodo del case-study, il metodo storiografico e comparativo siamo giunti alla conclusione che le lotte geopolitiche tra le grandi potenze, con la strumentalizzazione della polarizzazione religiosa-settaria, determinano la ricomposizione politica nel Medio Oriente, le cui conseguenze incidono in modo significativo sulla stabilità dei Balcani occidentali.

Parole chiave: i regimi arabi, „Primavera araba“, la guerra in Siria, i Balcani Occidentali, la crisi migratoria

UVOD

Mediteran je milijunima predstavljao „središte“ globalnih političkih događaja te žarište religijskih i civilizacijskih pravaca. Od kulturnih i civilizacijskih tekovina Antičkog doba, država Starog istoka, Rimskog Carstva, arapskih osvajanja, Križarskih ratova, Osmanog Carstva, pa sve do razdoblja velikih pomorskih otkrića i naseljavanja novih kontinenata - Mediteran je predstavljao središte „poznatog“ svijeta. Kulturne tekovine, religijska, etnička i civilizacijska raznolikost, čine ovaj prostor izuzetno kompleksnim i značajnim.

Razdoblje ubrzane globalizacije krajem XX. i početkom XXI. stoljeća zahvatila je i stoljećima *učahurena* društva Mediterana. Širenje globalne civilizacije, sjedne i očuvanje lokalne kulture (tradicije, običaja, folklor, jezika) s druge strane, kao da su postala dva procesa koji na svojevrstan način isključuju jedan drugi. To implicira da se pojedina društva, s jedne strane otvaraju prema van, prema promjenama, a s druge strane i zatvaraju pružajući određeni otpor i strahujući za svoju specifičnost, odnosno identitet. U post-hladnoratovskom svijetu najvažnije razlike među ljudima nisu ideološke ni političke - nego kulturne. Ljudi koriste razlike ne samo da unaprijede interese već i da definiraju svoj identitet. Huntington (2000, 21) je iznio tezu da u svijetu nakon Hladnog rata više neće ratovati nacionalne države, već će se apostrofirati kulturne i vjerske razlike među civilizacijama. Religijska vjerovanja, ideje i vrijednosti, pored svoje uloge u vjerskom sustavu, vrše i značajne funkcije u društvenom životu, kao integrativni, regulativni i usmjeravajući znak (Stanovčić, 2003; Šušnjić, 1998). Snaga identiteta je u tome što se i nesvjesno opire izmjeni svoje osnove. Svaka nacija na svijetu ima potrebu za svojim kulturnim, tradicijskim te drugim specifičnostima. Nakon kolonijalnog oslobođenja, mnoge novostvorene države Mediterana zahvatio je val revolucija. Pokazalo se da sudionici revolucija nemaju kapacitet za izgradnjom stabilnog novog poretka, između ostalog, zbog

dugogodišnjeg podređenog položaja te stvaranja umjetnih granica od strane kolonijalnih sila sukladno njihovim sferama utjecaja, a ne poštovanja pitanja etničkog, religijskog i/ili političkog identiteta. Na taj način nisu imali prostora za razvoj vlastitog samostalnog djelovanja koje bi ih pripremio za postkolonijalno razdoblje. Nesposobnost samostalnog razvitka omogućila je jaku zastupljenost bivših kolonijalnih sila, kao i američkog neokolonijalizma prvenstveno oslikanog u neoliberalističkim projektima iskorištavanja gospodarskih resursa ovog dijela svijeta, kao i u vojnim intervencijama.

Sukladno tome, postavili smo dvije temeljne hipoteze rada koje su testirane predstavljanjem i analizom sekundarnih izvora podataka obuhvaćenih mjerodavnom literaturom u ovom području. Prva hipoteza glasi da kolonijalna prošlost i suvremeni tokovi razvitka, koji obuhvaćaju agresivne politike velikih sila današnjice prema Bliskom istoku i Sjevernoj Africi, utječu na formiranje, održanje i promjenu režima ove regije. Druga hipoteza glasi da (ne)stabilnost ove regije utječe na stabilnost Zapadnog Balkana. Naravno, ovaj članak ne pretendira objasniti sve kompleksne čimbenike društvene i geopolitičke nestabilnosti arapskog svijeta i prelijevanja tamošnjih događaja na susjedne regije. Nastojali smo u kratkim crtama obuhvatiti ključne čimbenike koji se tiču teme rada.

Korištenjem historiografske metode, ukazali smo na bitne povijesno-političke činjenice, a primjenom metode studije slučaja i komparative metode na arapske režime, kao i na zapadnobalkanske zemlje. Sukladno tome, u prvim odjeljcima rada dat je prikaz osnovnih elemenata arapskih režima te zahtjeva za njihovom promjenom koji su u Siriji eskalirali u građanski rat, u Libiji doveli do promjene režima u pravcu vladavine paravojnih postrojbi, a u Egiptu uspostavljanja novog vojnog režima na čelu s predsjednikom Abdelom Fatahom Al Sisijem. U posljednjem dijelu rada dan je kratak osvrt na implikacije ovih promjena na prostor Zapadnog Balkana koje se prvenstveno ogledaju u migrantskoj krizi.

Slika 1: Prikaz Mediterana (Proleksis enciklopedija online, 2013)

ARAPSKI REŽIMI

Društvena i politička organizacija zemalja arapskog svijeta predstavlja tvorevinu djelovanja različitih kulturnih, civilizacijski i političkih utjecaja na ovom području. Stoga, suvremeni arapski politički sustavi, između ostalog, predstavljaju rezultat utjecaja kolonijalnog naslijeđa na politički razvoj ovih zemalja i suvremenog djelovanja raznih međunarodnih aktera i njegove posljedice, prije svega Sjedinjenih Američkih Država (SAD).¹

U XIX stoljeću, Velika Britanija i Francuska, potom i druge zapadne zemlje (Španjolska, Portugal, Nizozemska, Belgija, Njemačka, Italija) uspostavile su vlast nad znatnim dijelom zemljine površine. Prije početka Prvog svjetskog rata, Europa je vladala s oko 85% površine svjetskog teritorija (Kalanj, 2004, 39–40). Said (1993, 8) je definirao kolonijalizam kao posljedicu imperijalizma koja podrazumijeva građenje naselja na udaljenim teritorijima, pri čemu imperijalizam definira kao praksu, teoriju i stav dominirajućih metropolitanskih centara koji vladaju udaljenim teritorijima. Ideološka podloga imperijalizma predstavlja pozicija da određena društva zahtijevaju dominaciju i oblik znanja koji je prate, dok se u njegovoj biti nalazi težnja za ekspanzijom europskog kapitalizma, potaknutog industrijskim društvom. To je dovelo do sudara modernog Okcidenta s tradicionalnim muslimanskim društvom, odnosno Orijentom.²

Geostrateški značaj ovog područja potvrđuje i nastojanje Europljana da na njemu steknu utjecaj sklapanjem tajnog Sykes-Picot sporazuma između Velike Britanije i Francuske 1916. godine kojim je dogovorena podjela Osmanskog Carstva (Todorović, 2016, 264), kao i Balfourove deklaracije iz 1917. godine kojom je Velika Britanija izrazila da podržava stvaranje židovske države u Palestini.³ Na ovaj način, stvoreni su uvjeti i ocrtane umjetne granice koje su stvorile plodno tlo za kasnije napetosti, ustanke i ratove.

Kolonijalne sile su tzv. „civilizacijskom misijom“ sprječavale napredak kolonijalnih društava ukoliko je razina njihovog razvoja bila naprednija u odnosu na metropolitanske centre (Brichs, 2013, 1). Razlog tome je bila bojazan kako bi napredak vodio dekolonijalizaciji i ugrozio europski kapital. Tipičan primjer je zatvaranje tvornica u Egiptu koje su nastale za vrijeme Muhameda

Alija, a potom postale prijetnjom britanskoj proizvodnji (Brichs, 2013, 1).

Zapadna ideja nacionalne države kao dominantnog kriterija političke organizacije društva postala je glavni argument u borbi protiv kolonizatora. Neovisnost je otvorila prostor za djelovanje novih aktera koji su se borili za vlast raznim metodama nastojeći stvoriti državni aparat i odgovoriti potrebama stanovništva (Brichs, 2013, 2). Torazdoblje obilježila je nestabilnost oličena u udarima, represiji, ideološkim, političkim i vojnim intervencijama među susjednim zemljama. Borba za moć je regionalizirana pedesetih i šezdesetih godina dvadesetog stoljeća, i to u borbi za vodstvom u arapskom svijetu, prvenstveno između Egipta i Saudijske Arabije, a u manjem intenzitetu između Sirije i Iraka (Brichs, 2013, 2). Međutim, i unatoč konfliktu, elite koje su osvojile vlast uspjele su je centralizirati i uspostaviti različite režime kontrole nad državom i društvom, što je rezultiralo u zamjeni pobuna konzervativnom stabilnošću do danas. Mnoge elite ostale su na vlasti desetljećima, često, zahvaljujući i podršci vanjskih sila: SAD-a i Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR-a) tijekom Hladnog rata, a kasnije SAD-a i europskih sila (ibid).

Proklamirani ciljevi SAD-a za slobodom (*liberty*), odnosno SSSR-a za pravdom (*justice*) nisu doprinijeli promicanju demokracije i zaštiti ljudskih i drugih prava u zemljama Bliskog istoka (Khalidi, 2009, 166).⁴ Štoviše, hladnoratovski suparnici su poticali konflikt u ovoj regiji u razdoblju između 1945. i 1990. godine. Iako se često opisuju kao stari i *sui generis*, konflikti između Iraka i Irana, kao i arapsko-izraelski konflikt predstavljaju proizvode dvadesetog stoljeća. Ratovi su vodili jačanju izvršne vlasti ovih zemalja na račun ostalih grana vlasti i prava građana. Pored toga, naspram komunističkih, sekularnih i nacionalističkih arapskih režima koje je podržavao SSSR, islam je postao značajno ideološko sredstvo borbe SAD-a.⁵ Tako su, tijekom 1970-ih i 1980-ih, kako bi uklonile djelovanje SSSR-a, SAD pružale vojnu i financijsku pomoć mudžahedinima u Afganistanu (Primakov, 2009, 90).

Bellin (2004, 148–149) ukazuje na to da je patronat velikih sila i s Istoka i sa Zapada, tijekom razdoblja Hladnog rata, bio značajan čimbenik u održavanju autoritarizma. Štoviše, nakon Hladnog rata zapadne sile, i pored javnog i deklarativnog zagovaranja vrijed-

1 Identificiranje posljedica povijesnog razvoja prije XIX stoljeća, odnosno pretkolonijalnog razdoblja nije predmet ovog rada.

2 Prema Saidu, Orijent je fanatizam koji su stvorili orijentalisti, to jeste Zapadnjaci (1999, 15–16), a orijentalizam je zapadni način dominiranja, restrukturiranja i posjedovanja vlasti na Orijentu (Said, 1999, 17).

3 O Balfourovoj deklaraciji kao uzroku arapsko-izraelskog konfliktu više pogledati u Schmeer, 2012.

4 Khalidi (2009, 167–175) pojašnjava utjecaj miješanja vanjskih sila na podrijetlo demokracije u Iranu.

5 S obzirom na to da današnji američki javni diskurs satanizacije radikalnog i militantnog političkog islama, teško je povjerovati da je islam bio sredstvo američkih obavještajnih službi za ostvarivanje američkog interesa i to ne samo u arapskim zemljama, već i u Pakistanu, južnoj, jugoistočnoj i središnjoj Aziji, kao i u drugim djelovima islamskog svijeta. Štoviše, SAD su, u nekim aspektima, bile glavni pokrovitelj razvoja ekstremnih tendencija islama, a sve u cilju ostvarivanja prevlasti u Hladnom ratu. Podrijetlo demokracije na Bliskom istoku, SAD su doprinijele i djelovanjem poput pružanja potpore udaru *Husni Zaim* protiv ustavno izabranog predsjednika *Shukri al-Quwattli* u Siriji 1949. godine, zbacivanjem iranskog demokratski izabranog premijera *Mohammad Mosaddek* 1953. godine i nametanjem autokratskog režimana čelusa *Mohammad Reza Shah*, te pružanjem pomoći libanonskom predsjedniku *Camille Chamoun* za ostvarivanje parlamentarne većine na izborima 1957. godine (Khalidi, 2009, 20–21).

nosti na kojima se temelji demokracija, nisu odustale od pružanja potpore autoritarnim režimima u ovoj regiji, već su nastavile podržavati režime u Saudijskoj Arabiji, Egiptu, Jordanu, Tunisu i Alžiru radi dva ključna razloga: nastavak opskrbe naftom i držanje pod kontrolom „islamske prijetnje“, osobito nakon terorističkog napada na Sjedinjene Države 11. rujna 2001. godine.

Szmolka (2014) na temelju tri dimenzije analize – pluralizam i politička kompeticija, rezultati rada vlade i građanska prava i slobode – razlikuje sljedeće arapske režime: defektne liberalne demokracije, restriktivne i kvazikompetitivne pluralističke autoritarne sustave, restriktivne i kvazikompetitivne hegemonističke autoritarne sustave i zatvorene autoritarne sustave (vidjeti tablicu 1). Vođena Linzovim pristupom definiranja nedemokratskih režima, odnosno sagledavanjem karakteristika političkih sustava koje se ne mogu svrstati pod definiciju demokracije, Lisa Anderson (2014, 46–50) izdvaja osnovne dimenzije autoritarne vladavine u arapskom svijetu: nedostatak preciznih informacija,

uz širenje glasina, nagađanja i teorija zavjere; mnogobrojni identiteti zasnovani na pripadnosti religiji, regiji, ideologiji, političkoj stranci; nepostojanje instituta građanstva i ograničene mogućnosti za javnu raspravu; politička pokornost zasnovana na strahu i zastrašivanju; dvosmislena odgovornost i politička neodgovornost – javni diskurs čini retorička grandioznost u kojoj politički akteri sebi prisvajaju razne epitete, a oporbi daju nazive s lošom konotacijom, bez straha od testa pred javnosti; favoriziranje i korupcija.

ARAPSKJE TRANZICIJE

Javno samozapaljenje uličnog prodavača povrća i voća, 26-godišnjaka Mohameda Bouazizija, krajem 2010. godine u Tunisu predstavljalo je okidač za manifestaciju nezadovoljstva akumuliranog tijekom dvadesetogodišnje Ben Alijeve vladavine. Jednomjesečni prosvjedi rezultirali su padom njegovog režima. To je označilo početak valova političkih promjena u ostalim

Tab. 1: Vrste i karakteristike arapskih režima (Szmolka, 2014, 23)

Zemlja	Tip režima	Pluralizam i politička kompeticija	Rad vlade	Građanska prava i slobode
Libanon i Irak	Defektne liberalne demokracije.	Visok stupanj. Kompetitivni izbori, efektivna oporba, sustav temeljen na konsenzusu koji predstavlja odraz multietničke i multikonfederalne strukture društva.	Nedostaci koji se odražavaju kroz korupciju, nedostatak efektivne kontrole teritorija i sl.	Nedostaci.
Maroko i Kuvajt	Restriktivni i kvazikompetitivni pluralistički autoritarni sustavi.	Slobodna kompeticija političkih stranaka i političkih organizacija. Oporba može kritizirati vladu i predlagati alternativna rješenja. No, određene grupe preferiraju ostati izvan institucionalne arene jer ne vjeruju u poštene uvjete sudjelovanja u političkoj igri.	Centralizirano donošenje odluka, s predstavničkim institucijama koje imaju samo ograničene ovlasti.	Ograničena kad god predstavljaju prijetnju temeljima političkog poretka.
Alžir, Tunis, Mauritanija, Egipt, Jordan, Bahreini Jemen	Restriktivni i kvazikompetitivni hegemonistički autoritarni sustavi.	Ograničena kompeticija. Hegemonistička, ultradominantna pozicija u političkom procesu određene političke stranke, grupe ili koalicije. Brojna ograničenja i prepreke postavljene oporbi. Izborne neregularnosti.	Postoji pluralistička interakcija između stranaka, ali ne i mogućnost za pristup vlasti. Izbori su samo sredstvo za stvaranje parlamentarne većine koju podržava vladu.	Ograničena.
Libija, Sirija, Saudijska Arabija, Ujedinjeni Arapski Emirati, Oman i Katar	Zatvoreni autoritarni sustavi.	Ne postoji. Građani ne mogu izraziti svoje političke preferencije.	Skupština konstitutivne prirode. Formiranje i raspuštanje vlade je diskrecijsko pravo šefa države.	Prilično ograničena.

arapskim zemljama, odnosno zbacivanje s vlasti Hosnija Mubaraka u Egiptu narodnim pokretima podržanih pripadnicima vojske; zatim *Muamera Gadafija* koji je ubijen u građanskom ratu uz intervenciju snaga NATO-a, te odlaska s vlasti Alia Abdulaha Saleha u Jemenu također uslijed narodnih pobuna i stranog pritiska. Do masovne mobilizacije stanovništva protiv režima došlo je i u Bahreinu, koji su ugušeni uz vojnu intervenciju Saudijske Arabije, te u Siriji gdje su prosvjedi protiv Asada prerasli u građanski rat koji traje do danas. S velikim prosvjedima suočili su se Alžir, Irak, Jordan, Kuvajt, Maroko i Sudan, dok su manje političke potrese osjetili i Mauritanija, Oman, Džibuti, Saudijska Arabija, Zapadna Sahara i Palestina (Blight, Pulham, Torpe, 2012).

Na početku takozvanog Trećeg vala demokratizacije 1974. godine, prema podacima *Freedom Housea* (2015), 43% zemalja svijeta je bilo „neslobodno“, a 57% „slobodno“ ili „djelomično slobodno“. Do 2011. godine kada su počele promjene u arapskim zemljama, *Freedom House* je zabilježio 24% „neslobodnih“, 76% „slobodnih“ (45%), odnosno „djelomično slobodnih“ zemalja (31%). Od arapskih zemalja na listu „djelomično slobodnih“ u 2011. godini dodan je Tunis (*Freedom House*, 2016).

Narodne pobune poznate pod nazivom „Arapsko proljeće“, između ostalog, izazvane siromaštvom, niskom razinom zaposlenosti i korupcijom režima, imale su za cilj, barem deklarativno, uvođenje demokracije i slobode izražavanja. Shodno tome, istraživačko pitanje koje je zaokupljalo analitičare ove regije od osamdesetih godina prošlog stoljeća – zašto su arapske zemlje ostale izvan općih trendova prema demokratizaciji u svijetu, 2011. godine zamijenjeno je brojnim novim istraživačkim pitanjima – zašto su se promjene pojavile krajem 2010. i početkom 2011. godine, a ne ranije? Zašto su počele u Tunisu i Egiptu? Zašto su obuhvatile samo šest od 17 arapskih zemalja? Koji su glavni izazovi s kojima se arapske zemlje u kojima su zbačeni dugogodišnji vladari, odnosno Egipat, Jemen, Libija i Tunis mogu suočiti? Koliki je geopolitički interes i utjecaj Zapada i drugih međunarodnih aktera u svemu tome?

Prema Anderson (2014, 51–53) uvjeti koji su omogućili pojavu „Arapskog proljeća“ su: nove informacijske i komunikacijske tehnologije koje su doprinijele organiziranju i koordiniranju pobuna, te obavještavanju svjetske javnosti o tokovima i razvitku prosvjeda; visok postotak mlade populacije koja je najveći korisnik i propagator širenja novih tehnologija; težnja za zaštitom osobnog dostojanstva, političkog građanstva i odgovornom vla-

dom; te nezadovoljstvo korupcijom, odnosno dodjelom posebnih privilegija pristalicama režima. Pored toga, samozapaljenje prodavača povrća ukazuje na gospodarski karakter tuniske revolucije, odnosno težnju za proširenjem gospodarskog prostora na sve građane, a ne koncentriranje na zatvoreni jedan postotak korumpirane komercijalne elite koja je za svoje održavanje davala mito režimu (Juan Cole, 2011). Među prvim metama pobune bila je banka *Zitouna* na čelu sa Alijevima zetom Saker El Materi. Bunt je bio okrenut i prema stranim bankama i vjerovnicima kojima je Tunis dugovao 14,4 milijarde dolara, pri čemu je Alijev režim dobivena sredstva potrošio u privatne svrhe. Jack Shenker (2016) ukazuje na to kako je neoliberalno gospodarstvo zasnovano na privatizaciji, odnosno bogaćenju manjine i osiromašnju većine u Egiptu stvorilo centralizirani nedemokratski sustav upravljanja, odnosno uvjete za revolt. Egipat je za vrijeme Mubarakova režima pristupio programu strukturalnog prilagođavanja međunarodnih financijskih institucija po principu „stabilizirati, privatizirati, liberalizirati“. Tijekom devedesetih godina i prvog desetljeća 2000-ih Vlada Egipta prodala je stotine javnih institucija, obično ispod tržišne cijene, privatnim investicijskim konzorcijima koji su često bili u partnerskoj vezi s ministrima ili bliskim saveznicima Mubaraka.⁶

Rezultati pobuna su bili različiti. Razlozi zbog kojih su određeni režimi ostali na vlasti usljed pobuna, između ostalog, su: vlade koje imaju velike prihode, posebno od nafte i plina, u stanju su kontrolirati opoziciju; zatim, poduzimanje brzog odgovora na prosvjede; i također, vladari monarhija su u stanju distancirati se od politike vlade, odnosno smijeniti istu u cilju zaštite režima.

S druge strane, uspjeh pobuna naroda odnosno radnika, studenata, članova oporbenih političkih organizacija predstavljao je posljedicu raskida dobrih odnosa između političke elite koja je upravljala zemljom i elite koja je podržavala režim, odnosno vojske (Szmolka, 2012, 6). Anderson (2014, 53–57) ističe povezanost između stabilnosti i legitimiteta države i promjene režima. Promjena režima ne predstavlja prijetnju opstanku jakih država (Egipat, Tunis), ali slabe države doživljavaju kolaps padom njihovog režima (Libija, Jemen). Režimi koji imaju za cilj izgradnju države (*state building*), identificiraju se s njom i svim sredstvima brane opstanak na vlasti (Sirija).

Od navedene četiri zemlje u kojima je prethodni autoritarni režim doživio pad: Tunis, Egipat, Libija i Jemen, prema Szmolka (2014, 26) jedino Tunis predstavlja slučaj demokratizacije koja tek treba biti završena, u

6 Izrazit primjer destruktivnog efekta neoliberalizma predstavlja *Helwan Cement Company* osnovana kraljevskim dekretom 1929. godine, bila je u vlasništvu švicarskog konzorcija, dok nije kupljena od francuske proizvođačke kompanije. Vlasnici su ostvarili korist od reformiranog radnog zakonodavstva, donijetog pod pritiskom Međunarodnog monetarnog fonda i Svjetske banke, koji je vlasnicima omogućio da sa radnicima sklope privremene ugovore o radu. U 2007. godini, otpušteno je 100 radnika koji su radili na temelju ovakvog ugovora, pri čemu je odbijen njihov zahtjev da razgovaraju sa rukovodstvom. U isto vrijeme, partnerska tvrtka *Helwan Cement* sa sjedištem u Italiji ostvarila je neto dobit od 613 milijuna eura. Djelovanje ove tvrtke predstavljalo je dio ukupne neoliberalne transformacije koja je doprinijela rastu godišnjeg BDP-a do 7%, dok je 95% zaposlenih u javnom sektoru postalo siromašno, a jedan od četiri Egipćanina nije imao posao i skoro trećina djece je bila nehranjena (Shenker, 2016).

Tab. 2: Pozicija i interesi: Ključne globalne i regionalne sile (Dostal, 2016, 30–34)

Zemlja	SAD	Saudijska Arabija i Katar	Turska	Izrael	Iran i Irak	Rusija
Pozicija	Protivnici Asadovog režima				Podržavatelji Asadovog režima	
Interesi	Očuvanje regionalne hegemonije; smanjenje utjecaja Irana.	Smanjenje utjecaja Irana, libanonskog Hezbollaha i drugih šijitskih snaga.	Smanjenje utjecaja Irana; sprječavanje stvaranja Kurdistana.	Smanjenje utjecaja Irana; jačanje regionalne pozicije.	Eventualnim padom režima ugrožena strategijska pozicija.	Očuvanje jedinog saveznika na Bliskom istoku, uvoznika oružja i domaćina pomorske baze u Tartusu.

Egiptu je počeo proces demokratske tranzicije koji se s obzirom na niz prepreka, kao što je miješanje vojske u politiku, pretvorio u proces autokratizacije i doveo do nastanka restriktivno-hegemonističkog autoritarnog režima. Libija i Jemen su izgubili osnovne elemente državnosti po Webberov konceptu, s obzirom na to da nije uspostavljen monopol nad upotrebom sile prisile. Također, Szmolka (2014, 27–30) navodi da je do političke liberalizacije bez demokratskog efekta došlo u restriktivnom kvazikompetitivnom autoritarnom režimu Maroka, restriktivnom, hegemonističkom i pluralističkom autoritarnom režimu Jordana i Alžira, restriktivnom i hegemonističkom autoritarnom režimu Mauritanije i zatvorenom autoritarnom režimu Omana. Do autoritarne progresije, unatoč političkim reformama, došlo je u Siriji u kojoj je produbljen autoritarizam zatvorenog autoritarnog režima, a u Bahrenu je očuvan restriktivni, hegemonistički i pluralistički autoritarni režim, dok je u Kuvajtu restriktivni kvazikompetitivni pluralistički autoritarni režim prerastao u restriktivni, hegemonistički i pluralistički autoritarni režim. Što se tiče ostalih arapskih zemalja – Libanon, Irak, Saudijska Arabija i Ujedinjeni Arapski Emirati – ne postoji nikakav dokaz da je pokrenut bilo kakav proces političke promjene kao rezultat „Arapskog proljeća“.

RAT U SIRIJI I NESTABILNI REŽIMI NAKON „ARAPSKIH PROLJEĆA“

Današnji teritorij Sirije predstavlja samodio područja koje je povijesno bilo poznato pod tim nazivom, a obuhvaćalo je i današnji Libanon, Jordan, Izrael i Palestinu. Igra interesa i želja velikih sila na Bliskom istoku kroz

nametanje uprave, preuređenje političke, gospodarske i socijalne strukture favorizovanjem pripadnika određenih konfesionalnih zajednica, poticanje nacionalizma i fragmentacije stvorila je „državu i koncept“ (Hopwood, 1988, 1), tj. suvremenu Siriju. Osmanski, a potom europski hegemonizam, stvorio je najheterogenije i najfragmentiranije arapsko društvo obilježeno brojnim političkim potresima ali i čvrstom vladavinom Hafeza al-Asada i njegovog sina Bašara al-Asada od sedamdesetih godina prošlog stoljeća do danas.

U proljeće 2011. godine, režim sirijskog predsjednika Bašara sučelio se s pobunom naroda čiji se osnovni zahtjev sastojao u smjeni vlasti. Organizirani prosvjedi su senaredne godine pretvorili urat koji traje do danas. Broj strana u sukobu se vremenom povećavao, dok je političko značenje konflikta postajalo sve spornijim (Dostal, 2016, 22). Sirija je opet postala polje za geopolitička sučeljavaanja velikih svjetskih i regionalnih sila, pri čemu se izdvaja osam najznačajnijih državnih aktera SAD, Saudijska Arabija, Turska, Katar i Izrael kao protivnici Asadovog režima i Iran, Irak i Rusija kao njegovi podržavatelji.

SAD su u rujnu 2014. godine pokrenule zračne napade na položaje Islamske države koja je preuzela kontrolu nad značajnim dijelom Sirije i Iraka i proglasila kalifat u lipnju 2014. godine.⁷ SAD brani poziciju najvećeg, i pod idealnim uvjetima jedinog vanjskog balansera na Bliskom istoku. Trenutačno, najveća opasnost regionalnoj poziciji SAD-a predstavlja konsolidacija alijanse između Sirije, Iraka i Irana koju je omogućio dolazak šijitskog režima u Iraku nakon američke intervencije 2003. godine (Dostal, 2016, 32).

Turska želi stvaranje kontrolirane tampon zone u Siriji s ciljem kontroliranja kurdske nacionalizma te

7 Više o kalifatu Islamske države pogledati u Havel (2015, 27–35).

izbjegavanje stvaranja kurdske države.⁸ Katar ima za cilj rušenje Asadova režima zbog projekta o plinovodu kroz sirijsku teritoriju.⁹ Izrael želi podjelu Sirije po etničkim i religijskim linijama, raspad koalicije Sirija-Irak-Iran, održanje regionalne vojne dominacije, te daljnju podršku SAD glede okupacije palestinske teritorije (ibid). S druge strane, saveznički afiniteti Irana i libanonskog Hezbollaha prema Asadu počivaju na strategijskoj opasnosti pada njegovog režima. Pad režima bi u Iranu, mogao potaknuti i unutarnje tendencije ka svrgavanju Islamske Republike (Jenkins, 2014, 7), što bi ugrozilo poziciju Hezbollaha. Iran Asadu pruža vojnu pomoć kroz slanje posebnih jedinica Iranske garde da se bore u Siriji. Suradnja između režima u Bagdadu i Damasku došla je do izražaja prilikom angažiranja iračkih šijitskih paravojnih postrojbi u borbi protiv prvo umjerene Asadove oporbe, a potom sunitskih terorističkih grupa na području Sirije. Nakon ekspanzije aktivnosti Islamske države na području Iraka paravojne postrojbe su se vratile u domovinu s ciljem borbe protiv terorista Islamske države (Todorović, 2016, 272). Rusko savezništvo temelji se na činjenici da je Sirija posljednji preostali ruski saveznik na Bliskom istoku, glavni kupac ruskog oružja, te domaćin ruske pomorske baze iako ne od velikog strateškog značaja.¹⁰ U tom kontekstu kao i principijelnom suprotstavljanju poziciji Zapada, Rusija od početka sukoba, pruža financijsku i vojnu pomoć Asadovom režimu kroz dostavu vojne opreme, kao i vojnih stručnjaka koji obučavaju sirijske časnike koristiti rusko oružje (Jenkins, 2014, 7). Pored toga, započela je zračnu intervenciju protiv terorista 2015. godine.

Pobuna protiv režima Bašar al-Asada poprimila je sektaški znak, nakon što je prepoznato da je 90% Alavita ostalo lojalno Asadu (Yassin-Kassab i Al-Shami, 2016, 113), kao pripadniku ove šijitske sekte dok većinu sta-

novništva čine suniti koji se protive njegovoj vladavini. To je zbog toga što Alaviti drže poluge vlasti i dominiraju političkim strukturama više od 45 godina, dok su suniti iako većinska populacija zastupljeni u malom postotku (Bar, 2006, 393-396).

Trvenje i sukob između sunita i šijita u Siriji nije jedinstven slučaj već predstavlja dio šireg regionalnog animoziteta i konflikta na toj osnovi između Saudijske Arabije i Irana. Islamska revolucija u Iranu 1979. godine, američka intervencija u Iraku 2003. godine,¹¹ kao i „Arapsko proljeće“ predstavljaju tri ključna događaja koja su potaknula sunitsko-šijitski raskol. Iran je 1979. godine postao prva šijitska država modernog doba, pri čemu je Irak, kao posljedica izravne vojne intervencije SAD-a 2003. godine, postao prva arapska šijitska država odlaskom jednog od najjačih sunitskih režima (Todorović, 2016, 268). Na ovaj način, interesi sunitske Saudijske Arabije postali su ugroženi. O specifičnostima odnosa između Irana i Saudijske Arabije ovisi i koliki će biti utjecaj Washingtona i Moskve u regiji Bliskog istoka, iako je taj proces interaktivan i ovisi o tome kakve su aspiracije Washingtona i Moskve u regiji (Todorović, 2016, 397). Pored Sirije, neutralna područja, odnosno polja sučeljavanja ove dvije zemlje predstavljaju Libanon,¹² Jemen,¹³ Irak¹⁴ i Palestina.¹⁵

Što se tiče ostalih manjinskih skupina - druzi, krišćani i nizari su, u sukobu, većinom ostali lojalni Asadu, posebno u odnosu na djelovanje islamskih ekstremističkih grupacija, te u strahu od etničkog čišćenja u slučaju pobjede sunita.¹⁶

Nakon četiri godine, sirijski režim je pod svoju kontrolu stavio istočni dio Alepa zahvaljujući podršci ruskog zrakoplovstva, Hezbollaha, pripadnika iranske garde, iračkih i afganistanskih paravojnih postrojbi; zatim povlačenju pomoći Turske, kojoj je održavanje

8 Kurdi predstavljaju najveću etničku grupaciju koja nema državu. Locirani su u regiji Kurdistan koji se prostire na teritorijima Turske (20% stanovništva), Iraka (15%), Sirije (9%), Irana (7%) i Armenije (1%) (Cvrtila, 2016, 329). O ulozi i poziciji Kurda u sirijskom ratu vidjeti u Federici, 2015.

9 Bašar je pod pritiskom Irana, 2007. godine odbio projekat Katara o plinovodu koji bi iz ove zemlje išao do Sredozemnog mora i prolazio kroz Saudijsku Arabiju i Jordan (Špirić, 2016, 79). O utjecaju sirijskog rata na oblikovanje regionalne energetske karte pročitati u Špirić (2016, 77-90).

10 Nova ruska zrakoplovna baza Khmeimim u Siriji formirana je u drugoj polovici 2015. godine, kao strategijski centar ruskih vojnih operacija protiv Islamske države.

11 Vođeni primjerom Afganistana gdje su vojnom intervencijom srušili talibanski režim i uspostavili režim koji odgovara njihovim interesima, SAD su odlučili da sličnu intervenciju sprovedu u Iraku opravdavajući to sumnjom da proizvodi oružje za masovno uništenje (Tripp, 2007, 271).

12 Libanon je najvažnije polje odmjerenja snaga Teherana i Rijada, što je glavni uzrok konflikata na libanonskom teritoriju. Nakon povlačenja sirijskih trupa, Hezbollah je ojačao svoje djelovanje, pri čemu su uspjesi u sukobu s Izraelom 2006. godine ojačali njegov ugled u arapskom svijetu (Todorović, 2016, 297).

13 U Jemenu traje sunitsko-šijitski rat između šijitskih Huta i prosaudijske koalicije koji rezultira ljudskim žrtvama, pri čemu Iran optužuje Arabiju za masovne zločine protiv civila, a Rijad Iran da podržava Hute. Saudijska Arabija je u ožujku 2015. godine sa UAE, Katarom i Kuvajtom pokrenula vojnu intervenciju u Jemenu protiv Huta s ciljem dapovrate legitimitet režima al-Hadija, pri čemu su Hute proglasili pobunjenicima a čine skoro polovicu jemenske populacije (Todorović, 2016, 302).

14 U Iraku, Teheran ima mnogo veći utjecaj nakon 2003. godine, dok Rijad nastoji vratiti svoj utjecaj, čak je krajem 2015. godine vratio veleposlanika (Todorović, 2016, 303).

15 U Palestini, također, imaju svoje miljenike koje podržavaju i financiraju, a takav imaju odnos i prema Palestincima u egzilu, posebno prema onima u Libanonu i Siriji (Todorović, 2016, 300).

16 Ipak, određeni autori (Besenyo, 2014, 223) tvrde da su kršćani zauzeli neutralnu poziciju, dok su neki čak podržali oporbu uključujući brigadu *the 'Partisans of God Brigades'*.

Asadovog režima draža opcija u odnosu na eventualno formiranje kurdske države, kao i politici američke administracije da su radikalni islamisti veća opasnost od Asada. Katar i Saudijska Arabija nisu dostavile ili nisu uspjele dostaviti protuartiljerijsko oružje u „užarenom“ dijelu Alepa. No, čak i da režim porazi pobunjenike nije isključen gerilski rat. Mir bi značio kompromis između alavita i sunita i to samo sporazumom između četiri glava vanjska aktera: SAD-a, Rusije, Saudijske Arabije i Irana. To ovisi i o novoj američkoj administraciji predsjednika Donalda Trumpa, kao i o njenom odnosu s Iranom. S druge strane, diplomatske akcije Rusije, Irana i Turske i organiziranje konferencije u Astani o budućnosti uređenja Sirije i novog Ustava – nastoje umanjiti utjecaj SAD i Arabije. Izraelska bombardiranja sirijskih ciljeva u Siriji, vojno angažiranje Turske i ofanziva pro-američke alijanse na grad Raku – umnogome dodatno kompliciraju ionako složenu situaciju.

Džamahirija, posebna državna konstrukcija osnovana na naftnim rezervama Muamera Gadafija raspala se 20. listopada 2011. godine njegovim svrgavanjem s vlasti, odnosno ubojstvom od strane pobunjenika u rodnom gradu Sirtu. Gadafa, Varfala, Magarha, Bani Vaild, Sakr, Misarta, Tarhunah, Zentan i druge plemenske pripadnosti čine osnovu libijskog društva a samim tim i stabilnosti sustava, odnosno države (Benuzzi, 2015). Nejednaka distribucija prihoda od izvoza nafte stvarala je neprijateljske sentimente kod pojedinih plemena prema Gadafiju, njegovoj obitelji i lojalistima koji su bili bliski izvorima moći i novca. S obzirom na to da plemena nisu živjela jedna s drugima već jedna pored drugih stabilnost i legitimitet države se zasnivao na djelovanju sigurnosnih službi i gospodarskom profitu.

Razina obrazovanja Libijaca je konstantno rasla što nije bilo kompatibilno s rastom stope zaposlenosti mladih ljudi u skladu s njihovim obrazovnim profilom. Libijsko gospodarstvo nije se zasnivalo na razvijenom poreznom sustavu, a samim tim nije bilo poduzetništva odnosno nisu otvarana nova radna mjesta za nezaposleno stanovništvo. Na ovaj način, cjelokupan život Libijaca izravno je ovisio o (samo)volji lidera. Bez povijesne osnove državnosti, libijska država doživjela je kolaps padom Gadafijeva režima i to uz građanski rat i stranu intervenciju NATO-a.

Nakon pada Gadafija, Nacionalno tranzicijsko vijeće pokazao je da nema kapacitet izgraditi mostove u društvu ni regionalne, ni plemenske ni političke. Nije uspjelo obnoviti nukleus oružanih snaga Libije. Paravojne postrojbe su u nekim gradovima, potpuno zamijenile civilne organe vlasti, a u drugim prisvojile infrastrukturu i gospodarska sredstva, poput naftnih rafinerija (Droz-Vincent, 2012, 9). Sukladno izvješću International Crisis Group (2015), ključne pokretače konflikta koji je podijelio Libiju od srpnja 2014. godine predstavlja upravljanje i kontrola hidrokarbonskih resursa, infrastrukture za njihovu eksploataciju i prihoda od njihove prodaje.

S obzirom na to da nakon četiri godine od pada Gadafija nije uspostavljena stabilna središnja vlada, civilna kontrola i nadzor nad paravojnim postrojbama su ekstremno slabi. Štoviše, civilni organi vlasti su prinuđeni na dogovore s lokalnim paravojnim postrojbama u cilju održavanja reda na lokalnoj razini. „Vojna logika“ koja je dovela do kolapsa bivšeg režima bila je temeljena na fragmentiranim lokalnim pobunama i *ad hoc* vojnom grupiranju (Droz-Vincent, 2014, 201). To je ukazivalo na to da će u uvjetima dostupnosti brojnog naoružanja politički proces biti izložen nasilnim prekidima. Revolucionari grupirani u paravojne postrojbe postali su vladari Libije. Različiti vojni i plemenski lideri samo proglasili su se za ministra obrane, ministra unutarnjih poslova i sl. bez obzira na središnju vlast (Townsend, 2015, 9). Slabe granice, djelovanje Islamske države i oružanih paravojnih postrojbi približavaju Libiju skupini država poput Sjevera Leone i Somalije koje su uništene od strane paravojnih postrojbi.

Libija je najbolji pokazatelj neuspjeha američke i europske politike u regiji. U toku je žestoka borba između Vlade nacionalnog jedinstva, koju podržava Zapad, čije sjedište je u Tripoliju, i Parlamenta u Tobruku, na čijoj strani je zapovjednik Libijske nacionalne vojske general *Khalifa Haftar*, veliki protivnik islamista koji ostvaruje i jača veze s Rusijom (ReliefWeb, 2017).

U Egiptu atmosfera nakon predsjedničkih izbora, obaranja Mursija vojnim pučem, zatim uhićenje neistomišljenika, proglašenje najveće oporbene grupacije – Muslimanskog bratstva „teroristima“ i uvođenje „policijskog sata“ od strane vojske ukazuje na društveni poredak koji se ne zasniva na temeljnim načelima demokracije, već na strahu i represiji. Vladavina Muhameda Mursija je, također, bila neproduktivna i neučinkovita. Zemlja je došla do ruba gospodarskog kolapsa, a suradnja s ostalim političkim akterima bila je jako loša. Kao posljedicu dugogodišnjeg proganjanja i mučenja pripadnici Muslimanskog bratstva pokazali su nespремnost za otvorene pregovore i kompromis. Bratstvo je novu vlast uokvirilo u zatvoreni, ograničeni gotovo „paranoični“ pogled kako na odnos s ostalim članovima političke arene, tako i na razvoj i napredak Egipta. Isto tako, vojna vlast po svom sastavu, prirodi i karakteru nema kapaciteta da riješi socio-gospodarske probleme, a suprotna je i osnovnim principima individualnih ljudskih prava i sloboda. To ukazuje na duboku ukorijenjenost autokratskog sustava koji je uobličeni u vojnom upravljanju. Razlog je vjerovanje egipatske vojske da je „nasljednik“ Egipta od revolucije 1952. godine njegov vlasnik, a ne čuvar. Vojska je stekla dominantni položaj u egipatskom društvu i državi zahvaljujući njezinoj ulozi u izgradnji države, svrgavanju monarhije 1952. godine, uklanjanju britanskih trupa iz Sueskog kanala, te vođenju rata protiv Izraela 1948. godine (Gaub, 2014, 23). Pored toga, činjenica je da su svi predsjednici do 2011. godine dolazili iz vojske i istovremeno vršili funkciju predsjednika Egipta i vrhovnog zapovjednika oružanih snaga. Zatim, mnogi časnici

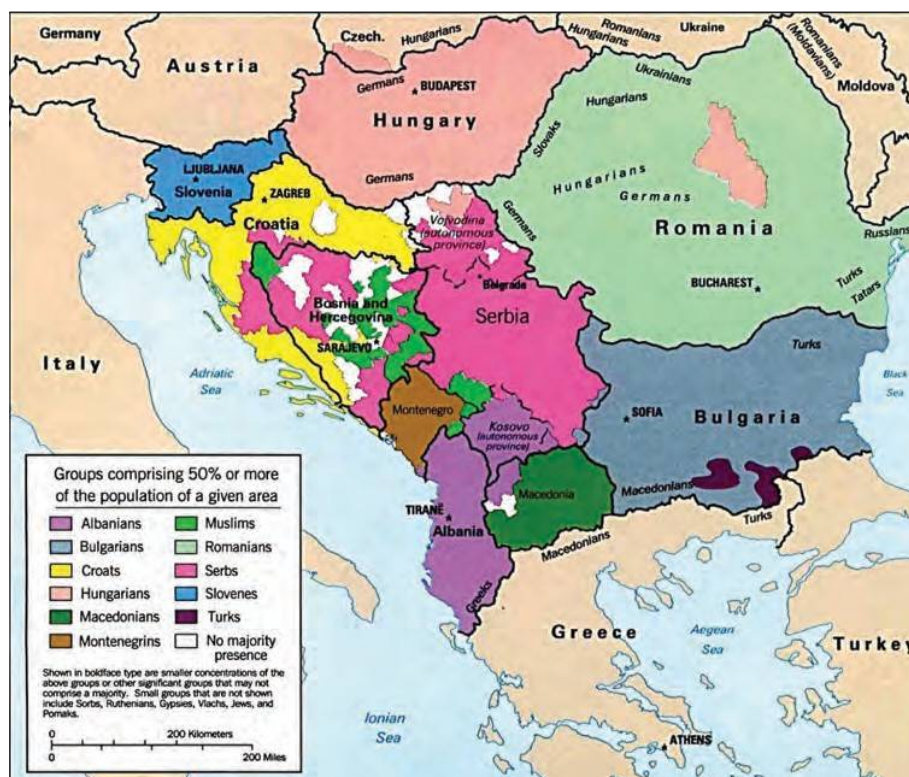

su zauzimali visoke položaje u vlasti kao članovi vlade, zastupnici ili lokalni guverneri. Osim toga, vojska je bila značajan industrijski i financijski faktor, pri čemu su takvu njenu uključenost u politiku Egipćani nazivali „vojnim gospodarstvom“ (Droz-Vincent, 2014, 189). Zapravo, vojska je imala autonomiju glede proračuna, trošenja inozemne vojne pomoći, regrutiranja novih pripadnika i sl. Vojna industrija djelovala je u oblasti proizvodnje oružja, proizvodnje električne energije, poljoprivrede, turizma i slično. Na taj način, uživala je gospodarske povlastice poput besplatne zdravstvene brige, bescarinskog uvoza i slično (Blagojević, 2016, 761).

Za razliku od Nasera koji je svoju vladavinu zasnovao na popularnosti, psihološkoj simbiozi između njega i naroda koji je tražio da se vrati na vlast i nakon poraza u ratu s Izraelom 1967. godine, Sadat i Mubarak bili su nekarizmatični lideri kod kojih je, u nedostatku stabilnih socijalnih i političkih institucija, vojska predstavljala značajan izvor stabilnosti. Ipak, s druge strane, oba predsjednika su oslabila položaj vojske. Sadat je fokusirao vojsku na vojnu misiju i zadatke, što je vodilo njezinoj transformaciji iz institucije koja je vodila revoluciju u instituciju koja je podređena civilnoj kontroli. Također, Mubarak je smanjio utjecaj vojske, jačanjem ovlasti službi pod nadzorom Ministarstva unutarnjih

poslova, onemogućavanjem da mjesto premijera koje je tijekom vladavine Sadata zauzima general Kamal Hasan 'Ali (Frisch, 2013, 183) zauzme neko od bivših vojnih časnika, te namjerom da za svog nasljednika odredi sina Gamala koji nikad nije služio u vojsci, te je pripadao gospodarskoj eliti koja je predstavljala konkurenciju gospodarskoj poziciji vojske (Cook, 2007; Barany, 2011).

Navedeni čimbenici su, između ostalog, determinirali odluku vojske da, uslijed masovne manifestacije narodnog nezadovoljstva u vidu protesta, otkaže poslušnost Mubaraku u siječnju 2011. godine te omogući pad njegovog režima. Na izborima 2012. godine pobijedili su Mursi i Stranka slobode i pravde, koju je osnovalo Muslimansko bratstvo. Međutim, u tom razdoblju civilna kontrola nad vojskom nije bila uspostavljena, na što prvenstveno ukazuje visoka razina vojnih prerogativa (Bruneau i dr., 2013, 11-18). Takva situacija dovela je do vojnog udara 3. srpnja 2013. godine u kojem je tadašnji ministar obrane Al Sisi zbacio Mursija. Naredno razdoblje okarakterizirala su brojna uhićenja i suđenja oporbenih aktivista, posebno pripadnika Bratstva koje je u prosincu 2013. godine proglašeno terorističkom organizacijom (Blagojević, 2016, 764). Prema Indeksu vladavine prava (2016) u sklopu projekta *World Justice*,

Slika 2: Etnička i religijska složenost Balkanskog poluotoka (Geopolitical Analysis and Monitoring, 2013)

Tab. 3: Socio-gospodarski pokazatelji razvitka Zapadnog Balkana (internet stranice World Bank)

Zemlje	Ukupni broj stanovnika (2015)	BDP po glavi stanovnika (2015)	Stopa nezaposlenosti (2014)	Postotak stanovnika ispod linije siromaštva ¹⁹
Albanija	2.889.167	3.945.218	16,1	14,3% (2012)
Bosna i Hercegovina	3.810.416	4.249.330	27,9	17,9% (2011)
Crna Gora	622.400	6.406.071	19,1	8,6% (2013)
Kosovo	1.797.151	3.561.575	/ ²⁰	29,7% (2011)
Makedonija	2.078.453	4.852.658	27,9	22,1% (2014)
Srbija	7.098.247	5.235.142	22,2	25,4% (2014)

glede „temeljnih prava“ Egipat je 2016. godine zauzeo 110. mjesto od 113 država.

Pored dominantnog vojnog elementa, fragilnost i slabost egipatskog društva oslikava se i u njegovoj dubokoj polarizaciji na sekularno-religijskoj osnovi. Oko 90% stanovnika Egipta čine Arapi muslimani, a 10 posto pravoslavni kopti i time predstavljaju najveću kršćanski manjinu na Bliskom istoku (Zgurić, 2016, 55). Položaj kopta u današnjem Egiptu je mnogo lošiji u odnosu na drugu polovinu XIX. i prvu polovicu XX. stoljeća kada su bili predvodnici gospodarskog i intelektualnog razvoja. Naser, Sadat i Mubarak nisu nastojali uspostaviti nacionalni konsenzus o suživotu ove dvije konfesionalne zajednice (Zgurić, 2016, 58). Nakon zbacivanja Mubarak dolazi do naglašavanja islamističkih vrijednosti i muslimanskog identiteta i bilježenja sektaskih napada na kopte, da bi se intenzivirali nakon svrgavanja Mursija jer su ih islamisti vidjeli kao dio protumursijevske koalicije (Zgurić, 2016, 58).

Egipat je 2016. godine zauzeo 38 mjesto od 178 zemalja na listi Indexa fragilnih država sa skorom 90,2, pri čemu je iza Libije koja je zauzela 25 mjesto sa skorom 96,4 i Sirije koja je s 110,8 i pozicijom šest grupirana u kategoriju *Very High Alert*.¹⁷

POSLEDJICE ARAPSKIH NESTABILNOSTI PO ZAPADNI BALKAN

Područje preklapanja balkanske, podunavske i mediteranske makroregije Europe predstavlja Zapadni Balkan.¹⁸ Svaka od navedenih regija ima svoje zone gravitacije okarakterizirane geopolitičkim interesima i djelovanjem određenih međunarodnih aktera. Navedeni akteri, u prvom redu obuhvaćaju politički, gospodarski

i vojno moćne države, a zatim međunarodne organizacije koje više djeluju kao sredstvo realizacije interesa ovih država, nego kao samostalni akteri. Pored toga, što je izravna meta geopolitičkih nadmetanja velikih sila, u prvom redu Sjedinjenih Američkih Država i Europske unije (EU) s jedne i Rusije s druge strane, Zapadni Balkan je bitno osjetio posljedice sučeljavanja geopolitičkih interesa navedenih globalnih ali i drugih aktera u regiji Bliskog istoka.

Geopolitički položaj regije Zapadnog Balkana uvjetovao je složenu mješavinu etničkih skupina i religija, te s tim povezane brojne ratove i gospodarske migracije. Nakon kolapsa socijalističkog sustava, dezintegracije Jugoslavije i brojnih konflikata, politička nestabilnost, socijalne tenzije, slabe državne strukture i nedostatak vladavine prava prate oporavak regije. Štoviše, i dva i pol desetljeća nakon raspada Jugoslavije, države ovog područja nisu u stanju riješiti međusobne probleme granica, izbjeglica, sukcesija, statusa manjina i slično (Đukanović, 2016, 29). Pored toga, gospodarski indikatori – BDP po glavi stanovnika, stopa nezaposlenosti, kao i broj stanovnika koji žive ispod granice siromaštva ukazuju na vrlo gospodarski siromašnu regiju (tablica 1). Sukladno takvoj gospodarskoj situaciji, veliki broj građana zemalja Zapadnog Balkana tražio je azil u zemljama EU (Lange, 2016, 1). Međutim, posljednjih godina došlo je do promjene migracijskog profila Zapadnog Balkana i to uslijed velikih migracijskih kretanja ka ovoj regiji kao tranzicijskog područja ali, iako u mnogo manjoj mjeri, i destinaciji migranata iz zemalja pogođenih konfliktima i nestabilnostima izazvanim „Arapskim proljećem“ (Meće, 2016, 38). S obzirom na intenzivnu migracijsku dinamiku, regija je postala značajno migracijsko čvorište (*migratory hub*).

17 Zemlje su klasificirane u pet kategorija: *Sustainable, More Stable, Stable, Less Stable, Low Warning, Warning, High Warning, Alert, High Alert* i *Very High Alert* (Fragile States Index, 2016).

18 Pojam Zapadni Balkan odnosi se na šest zemalja: Albanija, Bosna i Hercegovina, Makedonija, Kosovo, Crna Gora i Srbija, koje pokrivaju teritorij od 207.831 m² i oko 18.687.196 stanovnika (Meće, 2016, 39).

19 Budući da u dostupnim izvorima podataka nije pronađen postotak stanovnika ispod granice siromaštva u zemljama Zapadnog Balkana u istoj godini, pored iznosa za svaku zemlju navedena je godina na koju se odnosi.

20 Ne postoje dostupni podaci unutar istog izvora informacija – internet stranica World Bank.

Slika 3: Prikaz migrantske rute prema Njemačkoj (BBC, March 3, 2016)

Rat u Siriji te nestabilni režimi nakon „Arapskih proljeća“ rezultirali su odlaskom značajnog broja stanovnika tih zemalja, odnosno gotovo egzodusom. Tijekom 2015. godine više od milijun ljudi stiglo je u EU preko Sredozemnog mora. Od toga, 3.771 vode se kao nestali ili mrtvi (IOM, 2016). Najveći broj migranata koji dolaze u Europu su upravo državljani Sirije i to 39%, a potom Afganistana 11%, Eritreje 7%, Somalije, Nigerije, Iraka, Pakistana i Sudana (Park, 2015). Do 2015. godine Italija je bila prva točka za ulazak na europski kontinent u Mediteranskom pojasu,¹⁹ da bi u posljednjem razdoblju Balkan postao migrantska ruta za ulazak u EU. Drugim riječima, migranti²⁰ su tradicionalne rute, uglavnom morskim putem, u velikoj mjeri zamijenili balkanskim kopnenim putevima. Karta u nastavku pokazuje da je su migranti iz Turske kretali prema Grčkoj potom Makedoniji i Srbiji u koju su ulazili i iz Bugarske, zatim Mađarskoj, odnosno Hrvatskoj, Sloveniji, Austriji ka ciljnoj destinaciji – Njemačkoj.

U prvoj polovici 2015. godine, Grčka je postala glavna ulazna točka na Mediteranu, s 132.240 ilegalnih prelazaka granice (Park, 2015). Pod poseban pritisak migracija došla je Mađarska locirana na istočnim granicama EU u koju je preko Makedonije i Srbije u

srpnju 2015. godine stiglo 102.342 ilegalnih migranata uglavnom iz Sirije i Afganistana (Park, 2015). Za posljedicu Mađarska je zatvorila svoje granice sa Srbijom, a migranti su krenuli prema Hrvatskoj. U Hrvatsku je u 2015. godini stiglo 558.724 migranata, pri čemu je dnevno dolazilo i po 10.000 ljudi (MUP RH, 2016). Od šeste zemalja regije Zapadnog Balkana migrantskim valom su prvenstveno bile pogođene Srbija i Makedonija (Lilyanova, 2016, 2), preko koje je 2015. godine prošlo 30-40% više migranata u usporedbi s 2014. godinom (SEE-6 Economic Outlook, 2016, 38). S druge strane, utjecaj migrantske krize na Kosovo, Albaniju, Crnu Goru i BiH je bio ograničen, i za razliku od Srbije i Makedonije ove zemlje nisu imale problema u međunarodnim odnosima po ovom pitanju. U 2015. godini, 2003 osobe su ilegalno prešle granicu Albanije, od kojih je 69% Sirijaca (Parliamentary Institute of the Parliament of Macedonia, 2016, 5). Broj migranata koji je u Kosovo došao iz konfliktnih zona i potom nastavio put ka EU, također, nije veliki. Tijekom 2015. godine, u Kosovu je zabilježeno 70 tražitelja azila, od kojih 58 iz Sirije (Parliamentary Institute of the Parliament of Macedonia, 2016, 22-23). Također, migrantska kriza je imala ograničen utjecaj na Crnu Goru, u kojoj je ukupan broj

19 Tokom 2014. godine bilo je više od 170.000 ilegalnih prelazaka italijanske granice (Park, 2015).

20 U ovom kontekstu bitno je ukazati na razliku između tražitelja azila, migranata i izbjeglica. Tražitelj azila je osoba koja je napustila zemlju usljed konflikta i traži međunarodnu zaštitu prema Konvenciji o statusu izbjeglica iz 1951. godine. Izbjeglice su tražitelji azila čiji je zahtjev odobren. S druge strane, migrant je osoba koja je napustila zemlju prvenstveno vođena gospodarskim motivima odnosno težnjom za boljim životnim standardom (Park, 2015). No, u nastavku rada pojam migrant će biti korišten kao oznaka za sve tri kategorije s obzirom na to da u postojećoj krizi nije lako odrediti granicu između migranata i tražitelja azila.

tražitelja azila u 2015. godini iznosio 1.609, od kojih najveći broj iz Sirije, odnosno 996 osoba (Parliamentary Institute of the Parliament of Macedonia 2016, 40). Broj tražitelja azila u Bosni i Hercegovini je u 2015. godini iznosio 20 i bio čak manji u odnosu na 2014. godinu kad je taj broj iznosio 45 što pokazuje da ni ova zemlja nije bila bitno pogođena migrantskom krizom (Economic Outlook, 2016, 40). Kroz Srbiju je, u tijeku 2015. godine, prošlo 577.995 migranata od čega najveći broj iz Sirije, i to 301.533, zatim iz Afganistana 160.831, Iraka 76.003 i Irana 11.578 (Petrović, 2016, 38). Također, preko teritorija Makedonije prošlo je najmanje 600.000 migranata (Amnesty International, 2015), pri čemu je čak bila proglašila i izvanredno stanje (Tatalović i Malnar, 2015).²¹ Međutim, s obzirom na prilično tešku gospodarsku i političku situaciju u zemljama zapadno-balkanske rute koja se prvenstveno ogleda u visokim stopama nezaposlenosti, migranti uglavnom prolaze kroz ove zemlje i zaštitu traže u bogatim članicama EU, prije svega Njemačkoj i Švedskoj (Lutovac, 2016, 51).

Business Monitor International je u procjeni indeksa političkog rizika zemalja Jugoistočne Europe, zaključio da se ove zemlje suočavaju s rizikom povećane nestabilnosti uslijed, između ostalog, nove migrantske krize. Duži period zadržavanja migranata, dovodi do smanjenja njihove osobne potrošnje i povećanja potrošnje države (Economic Outlook, 2016, 40). Prema procjenama Međunarodnog monetarnog fonda, izravni fiskalni trošak zadržavanja tražitelja azila u Srbiji je 0,00, 0,06 i 0,1 postotak BDP u razdoblju 2014–2016. U kontekstu gospodarske procjene implikacija krize, važno je imati u vidu da su zakoni u Srbiji i Makedoniji izuzetno povoljni za migrante, jamče im pravonarad, besplatno obrazovanje, besplatno zdravstvo, besplatnu pravnu pomoć. Zapravo, njihova prava su jednaka pravima građana tih zemalja (Economic Outlook, 2016, 41). Gospodarski efekti zadržavanja tražitelja azila ovise od opsega i brzine njihove integracije u tržište rada.²² U dostupnoj akademskoj i stručnoj literaturi nisu pronađeni podaci koji se odnose na detaljniju analizu gospodarskih i sigurnosnih efekata migracije u balkanskim zemljama. Ipak, očito je da se, s obzirom na ukupnu situaciju u ovim zemljama, ne može očekivati da će one biti u stanju integrirati značajan dio izbjegličke populacije (Economic Outlook, 2016, 41). Zemlje Zapadnog Balkana su iscrpljeneratom, godinama

tranzicije i izbjeglica. Štoviše, i dalje je 361.000 interno raseljenih osoba i oko 100 izbjeglica u Srbiji, Hrvatskoj, BiH i Crnoj Gori, od kojih samo u Srbiji 96.000 (Economic Outlook, 2016, 41).

Strah glede očuvanja vlastitog socio-demografskog i kulturnog identiteta je rezultirao i postavljanjem bodljivih žica na granicama, šok bombama i slično. Odnosi između balkanskih zemalja često su dolazili na polje neslaganja i sporova uz pitanje migranata, na primjer Hrvatska i Slovenija, Hrvatska i Srbija, Srbija i Mađarska, Makedonija i Grčka. Također, jedan od najvećih strahova koje je priljev migranata izazvao jeste terorizam, posebno uzimajući u obzir da su neki od organizatora terorističkih napada u Parizu u studenom 2015. godine i Bruxellesu u ožujku 2015. godine do ovih metropola došli navedenom migracijskom rutom. Osim toga, ne treba zanemariti opasnosti od povećanja aktivnosti organiziranog kriminala. Ilegalni migranti postaju meta trgovine ljudima, budući da su zemlje Zapadnog Balkana, između ostalog, prepoznate kao izvor, tranzitne zemlje i destinacija ovakve trgovine ljudima (Meće, 2016, 39). To objašnjava loša gospodarska situacija, slabe državne strukture, visoka razina korupcije i nedostatak regionalnog pristupa (Meće, 2016, 39).

Odnos sigurnosti, stabilnosti i očuvanja vlastitog identiteta koji je u suprotnosti s humanitarnom dimenzijom zaštite ljudskih prava nalazi se u središtu rasprava u vezi s pristupom migrantima/izbjegličkoj krizi u Europi čiji je jugoistočni dio, odnosno Mediteran i Balkanski polutok na udaru tih nestabilnosti. Štoviše, ukoliko efekt migrantske krize bude razjedinjavanje Europe, odnosno gubitak solidarnosti i jedinstvene politike EU prve zemlje koje će to osjetiti jesu zemlje Zapadnog Balkana koje su svoju stabilizaciju posljednjih godina pronašle u europskom putu i ispunjenju kriterija za ulazak u Uniju. Političke nesuglasice EU i Turske, prijete novom i većem valu priljeva migranata preko Balkana.

ZAKLJUČAK

Mediteran predstavlja složenu religijsko-kulturno-povijesnu cjelinu. Međuovisnost političkih i društvenih promjena, uvjetovana je složenim geopolitičkim značajem. Stoljetna isprepletanost geopolitičkih utjecaja i interesa velikih sila od Antike do danas, čine

21 Broj tražitelja azila je, 2015. godine, u Srbiji bio 37.391 u odnosu na 2014. godinu kada je iznosio 16.490, a u Makedoniji 1.427 u usporedbi s 1.289 u 2014. godini. Očito je da je broj tražitelja azila, u 2015. godini, u ovim zemljama, a naročito Srbiji premašio njihov broj zabilježen u 2014. godini (Economic Outlook, 2016, 40).

22 U nastavku je dat kratak pregled rezultata istraživanja o stavovima građana Srbije prema pitanju prepreka i mogućnosti koje sa sobom može donijeti integracija migranata u Srbiju. Ekonomski aspekt integracije se pokazao kao najproblematičniji u procjeni građana Srbije, budući da 70,4 posto ispitanika smatra da bi trajnije zadržavanje migranata utjecalo na povećanje stope nezaposlenosti. Također, tri četvrtine smatra da bi integracija migranata stvorila veliki pritisak na državne financije, dok se u priljev strane pomoći ne vide značajnije razvojne mogućnosti. Gospodarsku ulogu migrantske stanovništva ispitanici najčešće vide u jeftinoj radnoj snazi ili poslovima koje ne žele raditi, npr. kao poljoprivrednici unapuštenim ruralnim područjima Srbije. Istraživanje je pokazalo da 52% građana smatra da priljev i trajnije zadržavanje migranata može imati negativan utjecaj na sigurnost građana Srbije. Glede političkih implikacija očekuju također nepovoljne učinke. Smatraju i da bi dovela do promjene u etničko-religijskoj strukturi, pri čemu su pokazali neupućenost po pitanju eventualnih demografskih implikacija priljeva (Friedrich Ebert Stiftung, 2016).

prostore Istočnog Mediterana i Jugoistočne Europe ranjivim i potencijalnim žarištima. Nalazeći se na razmeđu religija i civilizacija, Balkanski poluotok predstavlja „vrata Europe“ za razne utjecaje s Istoka.

Regija Bliskog istoka i Sjeverne Afrike je na udaru miješanja raznih sila, koje su kako kroz povijest tako i danas podrivale njezin demokratski razvoj ukoliko je bio protivan njihovim gospodarskim i stratezijskim interesima. Mnogi konflikti u ovoj regiji (Libija i Čad, kurdsko pitanje, Libanon) predstavljaju proizvod kolonijalizacije, arbitrarnog iscrtavanja granica od strane kolonizatora, procesa dekolonijalizacije i rasta nacionalizma nacionalne države (Khalidi, 2009, 162). Također, današnje strukture svjetske moći slijede ideološki mentalitet djelovanja europske kolonijalne moći (Kalanj, 2004, 43). Tako američke ideje o veličini SAD-a ukazuju na zbilju imperija, dok zastupnici američkih prekomorskih interesa ističu američku težnju za univerzalnim dobrom i slobodom (Kalanj, 2004, 41). Vojni, politički i gospodarski intervencionizam SAD-a i drugih vanjskih sila pokazao se kao kreator novih ili katalizator razvoja postojećih problema. NATO intervencija u Libiji i ubojstvo Gadafija ovu državu je pretvorio u teritorij siromaštva i konflikta bez osnovnog elementa državnosti, tj. monopola nad sredstvima prisile. U Siriji je interna borba dobila karakter posredničkog rata s međunarodnim, regionalnim i podnacionalnim konfliktima. Pored toga, gospodarski intervencionizam sastavljen od neoliberalnih projekta, u Egiptu je stvorio razloge pobune protiv dugogodišnjeg režima Mubaraka, kao i u Tunisu protiv Ben Alija. Također, intervencionizma utječe na poticanje razvitka radikalnih islamističkih organizacija, s obzirom na to da vjerski identitet jača u dodiru s drugom vjerom, posebno ukoliko su vanjski intervencionisti pripadnici druge vjere. To najbolje odražava primjer Iraka nakon američke intervencije 2003. godine, gdje je uslijed jačanja sunitskog ekstremizma i terorističkog djelovanja, pored šijitske zajednice i konfesionalna zajednica kršćana postala ugrožena.

Arapske nestabilnosti, naročito rat u Siriji, počele su, 2015. godine, izravno i velikim intenzitetom utjecati na Istočni Mediteran i Balkanski poluotok. U radu je poseban fokus stavljen na zemlje Zapadnog Balkana kao gospodarski ugroženo ne-EU područje, koje je bilo prepoznato kao teritorij izvora migranata u EU zemlje. Međutim, razvoj događaja u arapskim zemljama promijenio je migracijski profil zemalja Zapadnog Balkana koje su postale tranzitna zona ali i destinacija za migrante, naročito, iz Sirije. Statistički podaci ukazuju na veliki priljev migranata, posebno u Srbiju i Makedoniju koje su se suočile i s graničnim problemima. Ilegalne migracije stvaraju i uvjete za unapređenje organiziranog kriminala, posebice trgovine ljudima.

Sukladno obrađenim sekundarnim podacima, potvrđene su hipoteze rada da kolonijalna prošlost i suvremena politika velikih sila determinira karakter arapskih režima i njihove promjene, kao i da (ne)stabilnost ove regije bitno utječe na stabilnost Zapadnog Balkana. Sagledavanjem problematike migrantske krize kroz razumijevanje političkih potresa na teritoriju Bliskog istoka i Sjeverne Afrike nastojali smo ukazati na značaj detaljnijeg izučavanja ove tematike sa stanovišta povijesti, sociologije i politologije. Ovo je posebno važno u kontekstu geostrateškog položaja Balkanskog poluotoka gdje se od Antičke Grčke i Rimskog Carstva, preko dominantnog utjecaja Bizanta, a potom Osmanskog Carstva, političkih i kulturnih utjecaja Austro-Ugarskog i Ruskog Carstva, sve do velikih stradanja u svjetskim ratovima i hladnoratovskog konfrontiranja, sukobljavaju interesi velikih sila. Balkanske države se nalaze pod snažnim političkim, gospodarskim i vojnim pritiscima, uključujući danas socio-gospodarsko-politički pritisak migrantske krize izazvane sličnim sučeljavanjem u području Južnog Mediterana. Sukladno tome, njegovo izučavanje u kontekstu implikacija na prostor Istočnog Mediterana i Balkanskog poluotoka je neophodno u smislu daljnjeg definiranja unutarnjih i vanjskih politika i strategija ovih zemalja u svim područjima življenja.

POLITICAL UPHEAVALS IN THE ARAB WORLD: INSTABILITIES AND MIGRANTS INFLUX TO THE WESTERN BALKANS

Jelisaveta BLAGOJEVIĆ

Parliament of Montenegro, Parliamentary Institute, Bulevar sv. Petra Cetinjskog, 81000 Podgorica, Montenegro e-mail: elizabetab@t-com.me

Radenko ŠČEKIĆ

University of Montenegro, Historical Institute, Bulevar revolucije 5, 81000 Podgorica, Montenegro e-mail: scekicr@yahoo.com

SUMMARY

The Mediterranean is a complex area, i.e. the crossroad of different religions, cultures and civilizations. Political upheavals on the other side of the Mediterranean affect the stability of the Eastern Mediterranean region and the Balkan Peninsula. The most visible consequence is the migration flow that, inter alia, has made new problems and challenges to economic underdeveloped Western Balkan countries, notably to Serbia and Macedonia. In that context, the highest number of migrants coming from the war-affected Syria.

Where are the roots of the problem, how and by whom is sown the seed of their development? In order to answer this question we tried to indicate the causes of the particular characteristics of the Arab systems, as well as the political upheavals in this region known as »Arab Spring«, especially the proxy wars in the five-years long Syrian conflict. The non-democratic characteristics of these regimes represent, inter alia, product of colonialisation, arbitrary delineation of boundaries by the colonial powers, Cold War confrontation, post–Cold War interventionism of great powers, particular United States of America, as well as, their neoliberal projects supported by the domestic regimes. All these contributed to the development of corruption, high unemployment rate, non-existence or limited political competition, as well as limited civil rights and freedoms, i.e. the reasons for 2011 protests that resulted in regime collapse in Libya, Tunisia, Egypt and Yemen and the Syrian five-years long war.

Keywords: Arab regimes, Arab Spring, Syrian war, Western Balkans, migrant crisis

IZVORI I LITERATURA

- Amnesty International (2015):** Macedonia 2015/2016. Annual Report.
- Anderson, L. (2014):** Authoritarian Legacies and Regime Change: Towards Understanding Political Transition in the Arab world. In: Gerges, F. (ed.): *The New Middle East Protest and Revolution in the Arab World*. Cambridge, Cambridge University Press, 41-60.
- Bar, S. (2006):** Bashar's Syria: The Regime and its Strategic Worldview. *Comparative Strategy*, 25, 5, 353-445.
- Barany, Z. (2011):** Comparing the Arab revolts: The role of the military. *Journal of Democracy*, 22, 4, 24-35.
- BBC (2016):** Why is EU struggling with migrants and asylum? <http://www.bbc.com/news/world-europe-24583286> (8. 6. 2016).
- Bellin, E. (2004):** The Robustness of Authoritarianism in the Middle East: Exceptionalism in Comparative Perspective. *Comparative Politics*, 36, 2, 139-157.
- Benuzzi, A. (2015): Talking about Libya. <https://angelobenuzzi.wordpress.com/2015/02/18/talking-about-libya/> (18. 5. 2016).
- Besenyó, J. (2014):** Christians in Syria and the civil war. In: Bátor, P. & R. Ondrejcsák: *Panorama of global security environment 2014*. Bratislava, Centre for European and North Atlantic Affairs, Editors, 219-230.
- Blagojević, J. (2016):** Sloboda izražavanja i vojna vlast: Slučaj Egipta. *Medijski dijalozi, Časopis za istraživanje medija i društva*, 24, 9, 757-769.
- Blight, G., Pulham, S. & P. Torpe (2012):** Arab Spring: An Interactive Timeline of Middle East Protests. *The Guardian*. <http://www.theguardian.com/world/interactive/2011/mar/22/middle-east-protest-interactive-timeline> (20. 5. 2016).
- Brichs, F. I. (2013):** Introduction. In: Brichs, F. I. (ed.): *Political Regimes in the Arab World: Society and the Exercise of Power*. New York, Routledge, 1-6.
- Bruneau, T., Mayfield, T., Mccaskey, K., Weece, J. & F. C. Matei (2013):** Civil-military relations in Muslim countries. The cases of Egypt, Pakistan and Turkey. *Journal of Defense Resources Management*, 4, 2, 11-18.
- Cole, J. (2011):** How neoliberalism created an age of activism. *Al Jazeera*. <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2011/11/20111114131340415929.html> (20. 2. 2017).
- Cook, S. A. (2007):** Ruling But Not Governing: The Military and Political Development in Egypt, Algeria, and Turkey. Baltimore, The Johns Hopkins University Press.
- Cvrtila, V. (2016):** Sirija. U: Kasapović, M. (ur.): *Bliski istok*. Zagreb, Fakultet političkih nauka, 314-352.
- Dostal, J. M. (2016):** Transnational war in Syria: The Eisenhower Doctrine in the 21st Century? *Romanian Political Science Review*, 16, 2, 172-217.
- Droz-Vincent, P. (2012):** The Role of the Military in Arab Transitions. http://www.iemed.org/observatori-en/arees-danalisi/arxiu-adjunts/anuari/med.2012/droz-vincent_en.pdf (20. 5. 2016).
- Droz-Vincent, P. (2014):** The Military amidst Uprisings and Transitions in the Arab World. U: Gerges, F. (ed.): *The New Middle East Protest and Revolution in the Arab World*. Cambridge, Cambridge University Press, 180-209.
- Đukanović, D. (2016):** (Post)izbornerefleksijena odnose na Zapadnom Balkanu u Zapadni Balkan između geografije i geopolitike. *Beograd, Fondacija Fridrih Ebert, Spoljnopolitičke sveske* 1, 29-37.
- Federici, V. (2015):** The Rise of Rojava: Kurdish Autonomy in the Syrian Conflict. *SAIS Review of International Affairs*, 35, 2, 81-90.
- Fragile States Index (2016):** Rankings 2016. <http://fsi.fundforpeace.org/> (30. 3. 2017).
- Freedom House (2015):** Freedom in the World Country Ratings. <https://freedomhouse.org/report-types/freedom-world#>. VdEQE_mqqkp (12. 6. 2016).
- Freedom House (2016):** Individual Country Ratings and Status, 1973-2016. <https://freedomhouse.org/sites/default/files/Global%20Country%20Status%20Overview%2C%201973-2015.pdf> (12. 6. 2016).
- Friedrich Ebert Stiftung (2016):** Studija o izbegli- cama – Srbija. Beograd. <http://library.fes.de/pdffiles/bueros/belgrad/12928.pdf> (4. 3. 2017).
- Frisch, H. (2013): The Egyptian Army and Egypt's 'Spring'. *Journal of Strategic Studies*, 36, 2, 180-204.
- Gaub, F. (2014):** Arab Armies: Agents of Change? Before and After 2011. *Chaillot Papers* 131. Paris, European Union Institute for Security Studies.
- Geopolitical Analysis and Monitoring (2013):** The Balkan Chessboard: Russia's Ruble Diplomacy and EU Interests. <http://geopoliticsrst.blogspot.com/2013/07/the-balkan-chessboard-russias-ruble.html> (9. 11. 2017).
- Havel, B. (2015):** Islamska država nije samo „takozvana“: političkovjerska propaganda i pitanje autentičnosti kalifata. *Političke analize*, 6, 22, 27-35.
- Hopwood, D. (1988):** Syria 1945-1986: Politics and Society. London i New York, Routledge. <https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/macedonia/report-macedonia/> (4. 6. 2016).
- Huntington, S. P. (2000):** Sukob civilizacija i preoblikovanje svetskog poretka. Podgorica, CID, Banja Luka, Romanov.
- International Crisis Group (2015):** The Prize: Fighting for Libya's Energy Wealth. *Middle East and North Africa Report N. 165*. <http://www.crisisgroup.org/en/regions/middle-east-north-africa/north-africa/libya.aspx> (23. 5. 2016).
- IOM (2016):** IOM Counts 3,771 Migrant Fatalities in Mediterranean in 2015. <http://www.iom.int/news/iom-counts-3771-migrant-fatalities-mediterranean-2015> (5. 6. 2016).

- Jenkins, B. M. (2014):** The Dynamics of Syria's Civil War. Perspective, RAND Corporation.
- Kalanj, R. (2004):** Globalizacija i postmodernost: ogledi o misliocima globalne kompleksnosti. Zagreb, Politička kultura.
- Khalidi, R. (2009):** Sowing Crisis: The Cold War and American Dominance in the Middle East. Boston, Beacon Press.
- Kulenović, T. (2008):** Politicki islam. Zagreb, V.B.Z.
- Lange, S. (2016):** The Western Balkans: back in the EU spotlight. Paris, European Union Institute for Security Studies (EUISS).
- Lilyanova, V. (2016):** The Western Balkans - Frontline of the migrant crisis. Briefing. Brussels, European Parliamentary Research Service, Members' Research Service. [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/573949/EPRS_BRI\(2016\)573949_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/573949/EPRS_BRI(2016)573949_EN.pdf) (25. 2. 2017).
- Lutovac, Z. (2016):** Migracije i evropske integracije Srbije. Stanovništvo, 54, 1, 41–63.
- Meće, M. H. (2016):** Irregular Migration Flows and Human Trafficking. In: The Western Balkan Countries - Challenges of the Convergence of Counter. Journal of Liberty and International Affairs, 1, 1, 38–48.
- MUP RH (2016):** Obavijesti o prihvatu i smještaju migranata u RH. <http://www.mup.hr/219671.aspx> (21. 5. 2016).
- Park, J. (2015):** Europe's Migration Crisis. Council Foreign Relations. <http://www.cfr.org/refugees-and-the-displaced/europes-migration-crisis/p32874> (4. 6. 2016).
- Parliamentary Institute of the Parliament of Macedonia (2016):** Reflections of the migrant crisis in the countries of Southeastern Europe. Skopje.
- Petrović, L. (2016):** Pravo na azil u Republici Srbiji 2015. Beogradski centar za ljudska prava, Beograd. http://www.azil.rs/doc/azil2016_SRP_1.pdf (14. 6. 2016).
- Primakov, Y. (2009):** Russia and the Arabs: Behind the Scenes in the Middle East from the Cold War to the Present. United States, Basic Books.
- Proleksis enciklopedija online (2013):** Sredozemno more. <http://proleksis.lzmk.hr/46642/> (14. 6. 2016).
- ReliefWeb (2017):** Risk Report: Libya Scenarios. <http://reliefweb.int/report/libya/risk-report-libya-scenarios-23-february-2017> (5. 3. 2017).
- Said, E. W. (1993):** Culture and Imperialism. London, Vintage.
- Said, E. W. (1999):** Orijentalizam: Zapadnjačke predodžbe o Orijentu. Sarajevo, Svjetlost.
- Schneer, J. (2012):** The Balfour Declaration: The Origins of the Arab-Israeli Conflict. Toronto, Random House.
- SEE-6 Economic Outlook (2016):** Economic aspects of the refugee crisis in SEE-6 countries, 2, 1, 38–41. <http://www.ien.bg.ac.rs/images/stories/doc/SEE-6-No1-2016-web-1.pdf> (25. 2. 2017).
- Shenker, J. (2016):** The future of the Egyptian revolution. The Guardian. <https://www.theguardian.com/books/2016/jan/16/future-egypt-revolution-tahrir-square-jack-shenker> (20. 2. 2017).
- Stanović, V. (2003):** Političke ideje i religija. Beograd, Čigoja.
- Szmolka, I. (2012):** The fifth wave of democratization? Processes of Political Change in the Arab World from a Comparative Perspective. Granada, Department of Political Science and Administration University of Granada.
- Szmolka, I. (2014):** Transitional Processes and Political Change in Arab Countries. Mediterranean Yearbook 2014. Barcelona, European Institute of the Mediterranean, 23–30.
- Špirić, J. (2016):** Sirija na raskršću interesa centara moći. Naučno-stručni časopis - SVAROG, 13, 77–90.
- Šušnjić, Đ. (1998):** Religija 1. Beograd, Čigoja.
- Tatalović, S. & D. Malnar (2015):** Sigurnosni aspekti izbjegličke krize. Političke analize, 6, 23, 23–29.
- The World Justice Project (2016):** Rule of Law Index. <http://data.worldjusticeproject.org/> (30. 3. 2017).
- Todorović, D. V. (2006):** Sunitsko-siitski raskol i njegove posledice na bezbednost u regionu Bliskog Istoka. Doktorska disertacija. Beograd, Univerzitet u Beogradu, Fakultet političkih nauka.
- Townsend, C. (2015):** Civil-Military Relations in Tunisia and Libya through the Arab Spring. Journal of Defense Resources Management, 6, 2, 5–13.
- Tripp, C. (2007):** The History of Iraq. United Kingdom, Cambridge University Press.
- World Bank: Data.** <https://data.worldbank.org/country> (5. 3. 2017).
- Yassin-Kassab, R. & L. Al-Shami (2016):** Burning Country Syrians in Revolution and War. London, Pluto Press.
- Zgurić, B. (2016):** Egipat. U: Kasapović, M. (ur.): Bliski istok. Zagreb, Fakultet političkih nauka, 50–85.

BIOGRAFIJA DOKTORANDA

Mr Jelisaveta Blagojević rođena je 1987. godine u Nikšiću. Upisala je Fakultet političkih nauka Univerziteta Crne Gore 2005. i diplomu *bachelor* stekla 2008. godine na studijskom programu Međunarodni odnosi sa prosječnom ocjenom 9,72. Na istom Fakultetu završila je postdiplomske specijalističke studije, takođe na studijskom programu Međunarodni odnosi sa prosječnom ocjenom 9,87 a, zatim i postdiplomske akademske studije na studijskom programu Evropske studije. Magistrarsku tezu sa temom „Uloga vojske u demokratskim tranzicijama: studije slučaja Portugala i Filipina“ odbranila je 2010, takođe na Fakultetu političkih nauka sa ocjenom A (10,00).

Bila je angažovana kao demonstrator na Fakultetu političkih nauka u studijskoj 2010/2011. godini. Sada radi kao istraživač u Istraživačkom centru Parlamentarnog instituta Skupštine Crne Gore, gdje je učestvovala u pripremi više od 60 istraživačkih radova. Takođe, kao učesnica *Fellowship* programa Evropskog parlamenta, radila je u Evropskoj parlamentarnoj istraživačkoj službi u periodu 12. septembar - 21. oktobar 2016, gdje je, *inter alia*, objavila dva istraživačka rada. Osim toga, obavlja dužnost korespondenta Skupštine Crne Gore za *Online* istraživačku bazu podataka parlamenata zemalja Zapadnog Balkana.

Objavila je više naučnih radova, uključujući radove u sljedećim časopisima: *Suvremene teme* Veleučilišta VERN' Zagreb, *Političke analize* Fakulteta političkih znanosti Zagreb, *Annales, Series Historia et Sociologia* Istorijaskog društva Koper, Slovenija, *Medijski dijalozi* Istraživačkog medijskog centra Podgorica, *Istorijaski zapisi* Istorijaskog instituta UCG, *Geopolitica.info* Univerziteta La Sapienza, *The-Levant.com* Centra za Bliski istok iz Bejruta, zborniku radova Fakulteta političkih nauka UCG itd. Pored toga, dobitnica je sljedećih stipendija za doktorsko istraživanje: BASILEUS, Univerzitet La Sapienza, Rim, šest mjeseci; CEEPUS, Jagelonski Univerzitet, Krakov, mjesec dana; TEMPUS, Univerzitet Vincennes *Saint-Denis*, Pariz. Bila je učesnik više konferencija i seminara iz oblasti doktorata u organizaciji domaćih i stranih univerziteta, Evropskog parlamenta, Centra za demokratsku kontrolu oružanih snaga iz Ženeve, Savjeta Evrope, *think thank* organizacija, poput Centra za evropske politike iz Brisela. Za uspjeh u studijama na Fakultetu političkih nauka dobijala je više puta fakultetske nagrade, dok je bila i stipendista Vlade CG i Opštine Nikšić. Govori engleski jezik, a služi se takođe ruskim, italijanskim i francuskim jezikom.

BIBLIOGRAFIJA DOKTORANDA

Radovi u kojima su sadržani djelovi disertacije

- Blagojević, J. & Šćekić, R. (2017): Politička previranja u Arapskom svijetu: Nestabilnosti i priliv migranata na Zapadni Balkan. *Annales - Anali za Istrske In Mediteranske Studije-Series. Historia et Sociologia*, 27 (3): 537–552, Dostupno na: http://zdjp.si/wp-content/uploads/2017/12/ASHS_27-2017-3_BLAGOJEVI%C4%86.pdf (15.6.2018)
- Blagojević, J. (2016): Jemen pet godina od početka arapskog proljeća: država ili teritorij siromaštva i konflikta?. *Političke analize*, 7 (28): 18-22, Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/172025> (15.6.2018)
- Blagojević, J. (jul 2016): Sloboda izražavanja i vojna vlast: Slučaj Egipta. *Medijski dijalozi*, Časopis za istraživanje medija i društva, 24 (9): 757–769
- Blagojević, J. (2015): Civilno-vojni odnosi u arapskim režimima, u Šundić, T. S. (ur.), *Mediteranski politikološki dijalozi - Izgradnja stabilnosti i društvenog konsenzusa u post-socijalističkim društvima*. Zbornik radova, Podgorica: Univerzitet Crne Gore, Fakultet političkih nauka: 151-165
- Blagojević, J. (2014): Analiza vanjske politike: Crna Gora i arapske zemlje. *Suvremene teme*, 7 (1): 112-134, Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/132172> (15.6.2018)
- Blagojević, J. & Marunović, B. (maj 2013): Povjerenje u medije u zemljama arapskog proljeća – štampani mediji vs. Internet komunikacija. *Medijski dijalozi*, Časopis za istraživanje medija i društva, 16 (6): 705-715
- Blagojević, J. (februar 2013): Vojska kao promotivni faktor demokratske promjene: Slučaj Tunisa. *Medijski dijalozi*, Časopis za istraživanje medija i društva, 15 (6): 517-525
- Blagojević, J. (februar 2012): Informacione i komunikacione tehnologije kao katalizator arapskih tranzicija. *Medijski dijalozi*, Časopis za istraživanje medija i društva, 11 (5): 297-305
- Blagojević, J. (novembar 2011): Koncept tranzicije i demokratske konsolidacije. *Medijski dijalozi*, Časopis za istraživanje medija i društva, 10 (4): 489-497

Druge publikacije koje obuhvataju djelove disertacije

- Blagojević, J. (2015): [The Complexity of the Situation in Lebanon: an interview with Dr. Haytham Mouzahem](http://www.geopolitica.info/situation_in_lebanon/). U: *Geopolitica.info*, februar 2015. Dostupno na: http://www.geopolitica.info/situation_in_lebanon/ (15.6.2018)
- Blagojević, J. (2015): The Voice of Bahrain vs. the Voice of Arab Uprisings. U: *The Levant News*, februar 2015. Dostupno na: <http://the-levant.com/voice-bahrain-uprisings/> (15.6.2018)

Ostali radovi i analize

- Blagojević, J. (2016): [The Young: Changing the Source of Legitimacy](https://www.geopolitica.info/changing-the-source-of-legitimacy/). U: *Geopolitica.info*, jun 2016. Dostupno na: <https://www.geopolitica.info/changing-the-source-of-legitimacy/> (15.6.2018)
- Blagojević, J. (maj 2014): Građanska (ne)poslušnost i (ne)zavisnost medija - teorijska eksplanacija. *Medijski dijalozi*, Časopis za istraživanje medija i društva, 19 (7): 191-197
- Blagojević, J. (novembar 2012): Komparativna analiza Markosove i Salazar-Kaetanove diktature. *Medijski dijalozi*, Časopis za istraživanje medija i društva, 13-14 (5): 567-579
- Blagojević, J. (maj 2012): Demokratska (ne)dostignuća tranzicionih vlasti u kontekstu reality show-a. *Medijski dijalozi*, Časopis za istraživanje medija i društva, 12 (5): 489-497
- Blagojević, J. (2008): Prikaz knjige „Dijalog i tolerancija” - Djuro Susnjic. *Istorijski zapisi*, Podgorica: Istorijski institute Crne Gore, 1-4\2008
- Blagojević, J. (2007): Bečki kongres: Osvrt na okvir diplomatskih dešavanja i posljedice odluka. *Istorijski zapisi*, Podgorica: Istorijski institute Crne Gore, 1-4\2007

Radovi pri istraživačkoj službi Evropskog parlamenta

- Blagojević, J. & Lilyanova, V. (oktobar 2016): *Montenegro ahead of the 2016 elections*. At a glance, EPRS | European Parliamentary Research Service, Members' Research Service. Dostupno na: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/589837/EPRS_ATA%282016%29589837_EN.pdf (15.6.2018)
- Blagojević, J. & Lilyanova, V. (maj 2017): *Western Balkans: Parliamentary oversight of the security sector*. Briefing, EPRS | European Parliamentary Research Service, Members' Research Service. Dostupno na: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/603895/EPRS_BRI\(2017\)603895_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/603895/EPRS_BRI(2017)603895_EN.pdf) (15.6.2018)

Prof. dr SRĐAN DARMANOVIĆ

Prof. dr Srđan Darmanović je vanredni profesor na Fakultetu političkih nauka Univerziteta Crne Gore. Doktorirao je 2002. godine na istom Univerzitetu. Bio je jedan od osnivača i prvi dekan Fakulteta političkih nauka Univerziteta Crne Gore. Član je Venecijanske komisije Savjeta Evrope i jedan od osnivača nevladine organizacije CEDEM. Od 2010. do 2016. godine bio je ambasador Crne Gore u Sjedinjenim Američkim Državama, a od 2017. godine je ministar vanjskih poslova u Vladi Crne Gore.

Bio je gostujući predavač na Džordžtaun univerzitetu, Institutu za američku spoljnu politiku i Džon Hopkins univerzitetu u Vašingtonu, te univerzitetima u Hamburgu, Rimu (La Sapienza), Beogradu i Zagrebu.

Autor je niza publikacija, od kojih bi se mogle izdvojiti:

Knjige i djelovi knjiga

Darmanović, Srđan, *Malformed Democracy: The Drama of Yugoslav Post-communism* (Belgrade, Serbia 1993)

Darmanović, Srđan, *Real-socialism: Anatomy of Colaps* (Podgorica, Montenegro 1996).

Darmanović, Srđan i Stojiljković, Zoran, Izborni sistemi i unutarstranački odnosi u Crnoj Gori i Srbiji, u: Stojiljković, Zoran i Spasojević, Dušan (ur.), *Birači, partije i izbori - kako demokratizovati partije u Crnoj Gori i Srbiji?*, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu / Centar za monitoring i istraživanje (CEMI), Beograd, Podgorica, 2016, pp. 133-150,

Darmanović, Srđan, Political System in Montenegro, in: Goati, Vladimir and Darmanović, Srdjan (ed.), *Electoral and Party System in Montenegro: A Perspective of Internal Party Democracy Development*, Centar za monitoring i istraživanje (CEMI), Podgorica, Montenegro, 2016, pp. 11-46.

Darmanović, Srđan, "Regime Change in Transitional Society: The Case of Ukraine", in: Erik André ANDERSEN and Eva Maria LARSEN (ed.), *Europe and the Americas: Transatlantic Approaches to Human Rights*, Leiden-Boston, 2015, pp.214-250;

Darmanović, Srđan, "A Long Transition in Montenegro - From Semi-competitive Elections to Electoral Democracy", in: Veselin PAVIĆEVIĆ, Darmanović, Srđan, Olivera KOMAR, Zlatko VUJOVIĆ (ed.), *Electoral Legislation and Elections in Montenegro 1990-2006*, Podgorica, Montenegro 2007, pp. 83-100;

Darmanović, Srđan, "Montenegro - New Independent Country in the Balkans", in: *Referendum in Montenegro 2006*, CEMI, Podgorica, Montenegro 2006, pp. 9-20;

Darmanović, Srđan & Rade BOJOVIĆ, "The Montenegrin Non-governmental Sector - Past, Present and Prospects for the Future", in: Dragica VUJADINOVIĆ, Lino VELJAK, Vladimir GOATI, Veselin PAVIĆEVIĆ (ed.), *Between Authoritarianism and Democracy: Serbia, Montenegro, Croatia – Civil Society and Political Culture*, Vol. II, CEDET, Belgrade, 2005, pp. 343-359;

Darmanović, Srđan, "Peculiarities of Transition in Serbia and Montenegro", in: Dragica VUJADINOVIĆ, Lino VELJAK, Vladimir GOATI, Veselin PAVIĆEVIĆ (ed.), *Authoritarianism and Democracy: Serbia, Montenegro, Croatia – Institutional Framework*, Vol. I, CEDET, Belgrade, 2003, pp. 143-166;

Članci

Darmanović, Srđan, The Never Boring Balkans: The Elections of 2016, *Journal of Democracy*, Volume 28, Number 1, January 2017, pp. 116-128, National Endowment for Democracy (NED), John Hopkins University Press, Washington, DC, USA,

Janusz BUGAJSKI & Srđan Darmanović, "NATO Moves Forward with Montenegro", *The American Interest*, Washington, DC, December 2015;

Srđan Darmanović, "Electoral Disputes - Procedural Aspects", *Science and Technique of Democracy*, No. 48, Council of Europe, Venice Commission, Strasbourg, April 2010;

Srđan Darmanović, "Montenegro: A Miracle in the Balkans?", *Journal of Democracy*, Washington, DC, April 2007, Vol. 18, No. 2, pp. 152-159;

Srđan Darmanović, "Montenegro: The Dilemmas of a Small Republic?", *Journal of Democracy*, Washington, DC, January 2003, Vol. 14, No. 1, pp. 145-153;

Srđan Darmanović, "Serbia and Montenegro and Their New Union", Mediterranean Yearbook 2003, European Institute for Mediterranean & Fundacio CIDOB, Barcelona 2004, pp. 131-133;

Srđan Darmanović, "Stability and Continuity in Montenegro - Montenegro After a Rather Uninteresting Round of Presidential Elections", Südost Europa Mitteilungen, Munich, Germany, March 2003, 43. Jahrgang, pp. 22-32;

Srđan Darmanović, "Montenegro Survives The War", East European Constitutional Review, No. 66, Budapest-New York 1999, pp. 66-68;

Univerzitet Crne Gore

adresa / address_Cetinjska br. 2
81000 Podgorica, Crna Gora
telefon / phone_00382 20 414 255
fax_00382 20 414 230
mail_rektorat@ac.me
web_www.ucg.ac.me

University of Montenegro

Broj / Ref 03 - 809

Datum / Date 05. 03. 2018

Crna Gora UNIVERZITET CRNE GORE FAKULTET POLITIČKIH NAUKA			
Primljeno: <u>08. 03. 2018</u>			
Org. jed.	Broj	Prilog	Vrijednost
<u>01</u>	<u>631</u>		

Na osnovu člana 72 stav 2 Zakona o visokom obrazovanju („Službeni list Crne Gore“ br. 44/14, 47/15,40/16,42/17,71/17) i člana 32 stav 1 tačka 9 Statuta Univerziteta Crne Gore, Senat Univerziteta Crne Gore na sjednici održanoj 05.03.2018.godine, donio je

**ODLUKU
O IZBORU U ZVANJE**

Dr **SRĐAN DARMANOVIĆ** bira se u akademsko zvanje **redovni profesor Univerziteta Crne Gore za oblast Politički sistemi na Fakultetu političkih nauka**, na neodređeno vrijeme.

**SENAT UNIVERZITETA CRNE GORE
PREDSJEDNIK**

Prof.dr Danilo Nikolić, rektor

Prof. dr SAŠA KNEŽEVIĆ

Rođen 1965. godine. Osnovnu i srednju školu završio u Podgorici, a studije istorije na Filozofskom fakultetu Univerziteta Crne Gore. Magistrirao je 1997. godine na Odsjeku za istoriju Filozofskog fakulteta u Beogradu. Istraživački se bavio spoljnom politikom Crne Gore, spoljnom politikom Velike Britanije, istorijom diplomatije i ukupnim međunarodnim odnosima u XIX i XX vijeku. Autor je više knjiga i koautor udžbenika istorije za treći razred srednjih škola u Crnoj Gori (Podgorica 2003. i renovirano izdanje 2008), a objavio je veći broj naučnih i stručnih radova u domaćim i stranim časopisima. Učestvovao je na više naučnih skupova u zemlji i inostranstvu. Njegove knjige *Crna Gora i Velika Britanija* i *Velika Britanija i aneksiona kriza* prikazane su u britanskim časopisima i štampi. U nekoliko navrata obavljao je istraživački rad i stručno usavršavanje u inostranstvu. Doktorirao je 19. 05. 2005. godine na Filozofskom fakultetu u Beogradu.

Radno angažovanje u prosvjeti otpočeo 1991. godine, da bi od 1995. godine bio angažovan kao saradnik na odsjeku za istoriju Filozofskog fakulteta u Nikšiću.

Bavio se novinarstvom i publicistikom i objavio je veći broj članaka i priloga u štampi. Od početka 2002. do sredine 2004. godine obavljao je odgovorne dužnosti u dnevnom listu »Pobjeda«.

Na Filozofskom fakultetu u Nikšiću predavao je Opštu istoriju savremenog doba. Vršio je dužnost rukovodioca studijskog 28. april 2017. programa istorija na Filozofskom fakultetu. Od septembra 2007. godine angažovan je na Fakultetu političkih nauka u Podgorici, kao predavač na predmetu Istorija Evrope, a od marta 2009. u radnom je odnosu na istom fakultetu. U akademsko zvanje vanredni profesor Univerziteta Crne Gore, za predmete: Savremena istorija međunarodnih odnosa, Osnovi diplomatije i Istorija balkanskih odnosa, na Fakultetu političkih nauka, biran je 07. 07. 2011. godine. Odlukom Senata Univerziteta Crne Gore, br. 03-1807, od 05. 07. 2017. godine, biran u akademsko zvanje vanredni profesor, za oblasti: Diplomacija i Međunarodni odnosi, na Fakultetu političkih nauka. Na Fakultetu političkih nauka bio je prodekan i rukovodilac doktorskih studija, a trenutno obavlja dužnost dekana.

Monografije:

Knežević, Saša, Velika Britanija i aneksiona kriza (2005) Istorijski institut Crne Gore, Podgorica, 356 str.

Knežević, Saša, Čagorović, Nebojša (2017): Ideological Changes in the Historical Textbooks in Montenegro in monography Politicization of School Textbooks: The Case of Former Yugoslavia and Its Successor States, Palgrave Macmillan, London.

Radovi objavljeni u međunarodnim časopisima:

Knežević, Saša: An Episode of British Policy towards the Balkans, The South Slav Journal, Volume 27 No.1-2 (103-104) Spring-Summer, London 2006. (ISSN 0141-6146), p. 50-56.

Knežević, Saša: Montenegro under the rule of Bishops, The South Slav Journal, Volume 27 No. 3-4 (105-106) Autumn-Winter, London 2006. (ISSN 0141-6146), p.41-48.

Knežević, Saša: Unforgottable Queen, The South Slav Journal, Volume 28 No.3-4 (109-110) Autumn-Winter, London 2007. (ISSN 0141-6146), p.84-93.

Knežević, Saša: Velike sile prema zahtjevima Crne Gore u aneksionoju krizi, Istorijski zapisi br.2/2010 (ISSN 0021-2652), u štampi.

Đečević, Mehmed, Vuković-Čalasan, Danijela, **Knežević, Saša** (2017): Re-designation of ethnic muslims as Bosniaks in Montenegro – local specificities of this process, East European politics and Societies and Cultures, Vol. 31, No 1, str. 137-158. ISSN 0888-3254.

Krivokapić, Miloš, **Knežević, Saša** (2017): Prilog proučavanju porijekla stanovništva i antroponimije Orahovca, (Boka Kotorska), Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU, br. 55. (prihvaćeno za objavljivanje 27.09.2016). ISSN 1330-0598 (Print), ISSN 1848-7815 (Online). (Scopus)

Knežević, Saša (2015): Montenegro and NATO – challenges and perspectives, Security dialogues, br.2. str. 51-64. ISSN 1857-7172, ISSN 1857- 8055.

Knežević, Saša, Zečević, Nikola (2015): Multilateralne inicijative na Balkanu u razdoblju između 1995. i 2015. Međunarodne studije, br.2, str. 31-45. ISSN 1332-4756 (Print), ISSN 2459- 623X (Online).

Knežević, Saša, Jovanović, Momir (2016): Economic development of agriculture in Montenegro in the period from 1878-1914. The journal Agriculture and Forestry, br. 1, str. 383- 390. ISSN 0554-6679 (Print), ISSN 1800-9492 (Online).

Knežević, Saša (2011): Montenegrin-Albanian relations at the Beginning of the Twentieth Century, The South Slav Journal, Vol 30, No. 3- 4, str. 58-65. ISSN 0141-6146.

Knežević, Saša (2012): What the Principality of Montenegro Demanded from the Great Powers during the Bosnian Annexation Crisis of 1908. The South Slav Journal, Vol 31, No. 1-2, str. 31- 40. ISSN 0141-6146.

Knežević, Saša (2011): Montenegro anos despues del colapsa de Yugoslavia, Balkania, revista de estudios Balcanicos, str.65-70. ISSN 2172-5535.

Knežević, Saša, Martinović, Srđa (2016): Neke osobenosti vojne terminologije crnogorske vojske, Lingva Montenegrina, br.18, str. 245- 262. ISSN 1800-7007.

Radovi objavljeni u domaćim časopisima:

Saša Knežević: Crna Gora i član 29 Berlinskog ugovora, Istorijski zapisi br.1-4/2006 (ISSN 0021-2652), 147-163.

Knežević, Saša (2013): Crnogorska diplomatija u izazovima međunarodnih odnosa, Matica, br.53, str.209-226. ISSN1450-9059.

Knežević, Saša (2015): Banke i novac u Crnoj Gori, Matica, br. 62, str. 297-352. ISSN1450- 9059.

Univerzitet Crne Gore
adresa / address_ Cetinjska br. 2
81000 Podgorica, Crna Gora
telefon / phone_ 00382 20 414 255
fax_ 00382 20 414 230
mail_ rektorat@ac.me
web_ www.ucg.ac.me
University of Montenegro

Broj / Ref 03-1807

Datum / Date 05.07.2017

Crna Gora
UNIVERZITET CRNE GORE
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

12.07.2017			
Red. broj	Red.	Period	Stranica
01	1030		

Na osnovu člana 72 stav 2 Zakona o visokom obrazovanju („Službeni list Crne Gore“ br. 44/14, 47/15,40/16, 42/17) i člana 32 stav 1 tačka 9 Statuta Univerziteta Crne Gore, Senat Univerziteta Crne Gore na sjednici održanoj 05.jula 2017.godine, donio je

ODLUKU O IZBORU U ZVANJE

Dr Saša Knežević bira se u akademsko zvanje vanredni profesor Univerziteta Crne Gore za oblast Diplomacija i Međunarodni odnosi na Fakultetu političkih nauka, na period od pet godina.

**Senat Univerziteta Crne Gore
Predsjednica**

Prof. Radmila Vojvodić

Prof. dr Zoran Stojiljković

Dr Zoran Stojiljković je rođen 25. juna 1953, u Požegi, Srbija.

Diplomirao je, magistrirao i doktorirao na Fakultetu političkih nauka u Beogradu, gde i radi kao redovni profesor.

Stojiljković je objavio, pored više od 150 članaka i monografija, 8 knjiga : Rečnik demokratije (Građanske inicijative, 1998), Partijski sistem Srbije (2006. i drugo izdanje 2008, Službeni glasnik), Konflikt i/ili dijalog (2008, Čigoja štampa), Srbija u lavirintu tranzicije (2011, Službeni glasnik) , Država i korupcija (2013, Čigoja štampa), Sva lica opozicije (2015, Vukotić Media), Građani ili podanici (2016, Zavod za izdavanje udžbenika) i Srbija traži vođu (2017, Vukotić Media).

Stojiljković je i priređivač i autor dve trećine tekstova za udžbenik Politička sociologija savremenog društva (2014, Zavod za izdavanje udžbenika).

Profesor Stojiljković je samostalno uredio ili bio korednik 15 zbornika radova.

U polju studija države , demokratije i civilnog društva profesor Stojiljković je sa saradnicima uredio zbornike Jačanje odgovornosti Narodne skupštine (2011), Parlament i demokratija (2015) i Lavirint tranzicije (2012) a sa profesorom Vukašinom Pavlovićem i zbornike Savremena država (2010) i Savremena država – Struktura i funkcije (2011).

U polju političkih organizacija i ideologija uredio je sa saradnicima zbornike Političke familije u Evropskom parlamentu (2011), Zašto glasam kako glasam ako uopšte glasam (2012) Javne politike u izbornoj ponudi (2012) Levica u postkriznom kontekstu (2013), (Ne) demokratsko redizajniranje političkih stranaka u Srbiji (2013) , Evropski i izbori u Srbiji (2014). Birači, partije i izbori – kako demokratizovati partije u Crnoj Gori i Srbiji? (2016), Parlamentarni izbori u Srbiji 2016. godine (2017).

Najzad u u polju analize sindikata , industrijskih odnosa i socijalnog dijaloga uredio je zbornik "Uloga sindikata u tranziciji "(1999) a sa Srećkom Mihailovićem zbornik Sindikati i politika (2012).

Publikovani naučni radovi problemski i disciplinarno pripadaju oblastima političke sociologije savremenog društva, teoriji savremene države, partijama i partijskim sistemima , korupciji i **antikoruptivnim strategijama, kao i problemskom istraživanju sindikata i civilnog društva – naučnim disciplinama u čijem izvođenju na Fakultetu političkih nauka Stojiljković učestvuje.**

Pored akademskog rada , Stojiljković je i Predsednik Ujedinjenih granskih sindikata Nezavisnost, a bio je i u dva mandata član Odbora Agencije za borbu protiv korupcije.

Objavljeni radovi u 2010. godini

1. **Prilog istraživanju socijalnog kapitala**, str 77-97, u: Godišnjak FPN, broj 4, Beograd, ISSN 1820-6700, COBISS.SR-ID 145774604
2. **Srbija pred izazovom promena**, str.33-65, u : Kvalitet političkih institucija, FPN, Centar za demokratiju, Beograd, ISBN 978-86-84031-46-0, COBISS.SR-ID 181041932
3. **Sindikati i zaposleni u raljama tranzicije i krize**, str.149-165, u: Kako građani Srbije vide tranziciju, FES, CSSD, CeSID, Beograd, ISBN 978-86-83767-28-1, COBISS.SR-ID 180668172
- 4 **Socijalni dijalog i konsolidovanje demokratije** ,str.5-25 i
5. **Socijalni dijalog u Srbiji- razlozi preskromnih učinaka**, str.25-53 i
6. **Budućnost socijalnog dijaloga**, str. 53-85, u : Socijalni dijalog, UGS Nezavisnost , ISCOD, Beograd, ISBN 978-86-7430-025-1

Objavljeni radovi u 2011. godini

1. **Politika i novac**, u : Preporuke za izmenu izbornog zakonodavstva u Srbiji(ur. Zoran Stojiljković i Dušan Spasojević), str. 75- 89, NDI, Beograd, ISBN 978-86-914557-O-5; COBISS.SR-ID 184296460
  2. **Političke familije u evropskom parlamentu**, str 101-251 i
  3. **Partijska scena Srbije** , str. 273-307, u Političke grupacije u Evropi(ur. Gordana Pilipović i Zoran Stojiljković) KAS, EPUS , Beograd, 2011, ISBN 978-86- 86661-52-4; COBISS.SR-ID 184501004
  - 4.**Socijalni rascepi i polje politike**, 71-105, u : Partije i izbori - 20 godina (ur. Slaviša Orlović), FES-FPN, Beograd, 2001, ISBN 978-86-8403-49-7 ; COBISS.SR-ID 182789900
  - 5.**Socijalni dijalog i kriza i /ili kriza dijaloga**, str. 13-18, u Analiza politike, jun 2011, ISSN 2217-6233; COBISS.SR-ID 184942348
  6. **Srbija u lavirintima tranzicije**, STR. 493, Službeni glasnik, Beograd,2011, ISBN 987- 86-519- 0816-6; COBISS.SR-ID 182609932
  7. **Karakter i logika korupcije** , str. 25 - 37, u Izazovi evropskih integracija , ISSN 1820-9459, COBISS1511881740, M 51 -3
  - 8."**Serbia in the Party Labyrinth.**" *Serbian Political Thought, *year III, volume 3, number 1, pp. 87-110.ISSN 1450-5460UDC316.752:329(497.11) , M24 - 4
- Key words: parties, ideologies, political supply and demand, social rifts.

Objavljeni radovi u 2012. godini

- 1.**Korupcija u obrazovanju**, str. 8-48 u. Borba protiv korupcije u obrazovanju-Crna gora: Izveštaj za 2011.godinu, Cemi, Centar za građansko obrazovanje, Podgorica, ISBN 978-86-85547-32-4, COBISS.CG-ID20368400
- 2.**Finansiranje izbornih aktivnosti** ,str. 103-117, u: Politički život, broj 5, Beograd, ISSN 2217-7000, COBISS.SR-ID 186943756
- 3.**Partnerstvom do demokratskih promena**, str.127-151, u: Sindikati u medijima , FES,Centar za razvoj sindikalizma, Beograd, ISBN 978-86 89167-00-9, COBISS.SR-ID 190727692
- 4.**Antikoruptivno zakonodavstvo**, u: Političke stranke i zakonodavna aktivnost Narodne Skupštine Republike Srbije, (ur. Zoran Stojiljković, Jelena Lončar I Dušan Spasojević), UNDP, FPN, Centar za demokratiju, ISBN 978-86 – 84031-53-4, COBISS.SR-ID 190045452
- 5.**Đurđevdanski izbori 2012.godine – Koalicione igre i igrice oko vlasti**, str. 27- 47 u: Oko izbora 18, NDI, CeSID, Beograd, ISBN 978-86 .83491-52-O, COBISS 193457164
7. **Ima li svetla na kraju tranzicionog tunela**, str. 229-247, u Lavirint tranzicije (ur. Zoran Stojiljković) , FES, FPN, Centar za demokratiju, ISBN 978-86 -83767-34-2, COBISS.SR-ID 191489036
8. **Izborna odluka**, str.19-33, u: Zašto glasam kako glasam ako uopšte glasam, (ur. Zoran Stojiljković), FES,FPN,Centar za demokratiju, Beograd, ISBN 978-86- 83767-35-9, COBISS.SR-ID 193186572
9. **Izborna obećanja i postizborna realnost: Javne politike u izornoj ponudi u Srbiji**, str 9-31 i
10. **Pogled u budućnost : Funkcionisanje koalicione vlasti i faktori (ne)stabilnosti vlade** , str. 93-115, u. Javne politike u izornoj ponudi,(ur.Gordana Pilipović i Zoran Stojiljković), KAS, FPN,Centar za demokratiju, Beograd, ISBN 878-86 – 86661-58-6, COBISS.SR-ID 194175500
- 11.**Alisa u zemlji čuda. Sindikati u minskom polju politike** , str. 89- 109, u :Sindikati i politika (ur. Srećko Mihailović i Zoran Stojiljković) , Službeni glasnik – Centar za razvoj sindikalizma , ISBN 978-86-519-1580-5, COBISS.SR-ID 194900236
12. **Izborna obećanja i postizborna realnost: Izbori u Srbiji 2012.godine** , str.81-99, Političke perspektive, FPN Beograd, FPZ Zagreb, ISSN 2217-561X, COBISS.SR-ID 183446540
13. **Finansiranje izbornih aktivnosti**, str.155-169, u : Izbori i formiranje Vlade u Srbiji 2012. (ur.Slaviša Orlović), Čigoja štampa, Beograd, ISBN 978-86 84031-55-8, COBISS. SR-ID 195587596

14. **"Serbia Between Electoral Authoritarianism and Consolidated Democracy."** *Serbian Political Thought, *Year IV, Vol 5, No 4, pp 5-21. ISSN 1450-5460 UDC 321.7(497.11)

Objavljeni radovi u 2013. godini

1. **Država i korupcija**, str.394, Čigoja štampa, Beograd, ISBN 978-86-7558-968-6, COBISS .SR-ID 198239500
2. **Korupcija i slaba država**, Filozofija i društvo, Beograd, 1/2013, YU ISSN 0353- 5738
3. **Zoran Stojiljković, Dušan Spasojević, Jelena Lončar, Izborna ponuda i ideološko profilisanje stranaka u Srbiji**, u Srpska politička misao 2/2013, str.135 – 150
4. **Zoran Stojiljković, Levica u Srbiji: nedostajuće pretpostavke**, str. 109 – 123, u : **Levica u postkriznom kontekstu (ur. Zoran Stojiljković)**, FES, Beograd, ISBN 978 – 86 – 83767 -44 – 1, COBISS-ID 203037964
5. Stojiljković, Zoran i Spasojević, Dušan (2013), **Teorijsko-metodološki okvir za izučavanje stranačkih programa i unutar-stranačke demokratije u Srbiji** u (Ne)demokratsko redizajniranje političkih partija u Srbiji, Stojiljković, Pilipović, Spasojević (ur), Beograd: Konrad Adenauer Stiftung. Str: 5-24. ISBN 978-86-86616-69-2
6. Stojiljković, Zoran i Spasojević, Dušan (2013), **Programske pozicije i unutarstranački odnosi stranaka u Srbiji nakon izbora 2012.** u (Ne)demokratsko redizajniranje političkih partija u Srbiji, Stojiljković, Pilipović, Spasojević (ur), Beograd: Konrad Adenauer Stiftung, str.441-462. ISBN 978-86-86616-69-2

Objavljeni radovi u 2014. godini

1. **Populizam i manjkava demokratija - slučaj Srbija**, Politikon 8/2014, str.7-23, ISSN 2217-883X, COBISS.SR-ID 270430471
2. **Politička sociologija savremenog društva** (priređivač i autor dve trećine tekstova), Zavod za udžbenike, Beograd, str. 608, ISBN 978-86-17 18785-7, COBISS.SR-ID 207532300
3. **Izborna obećanja i postizborna realnost: javne politike u izbornoj ponudi**, str. 21-45:
4. **Izbori za evropski parlament 2014. godine**, 121-153 i
5. **Zoran Stojiljković/ Dušan Spasojević, Naredni korak: istraživanje stepena, kvaliteta i obima ostvarivanja izbornih obećanja**, str. 85-121, u : *Izborne ponude i rezultati- Evropski izbori i izbori u Srbiji 2014. godine*, KAS, FPN, Beograd, ISBN 978-86- 86661-75-3, COBISS.SR-ID 211706636
6. Zoran Stojiljković, Ivica Mladenović, **"Socijaldemokratska levica u Srbiji: akteri i mogućnosti**, Srpska politička misao, 3/ 2014, god. 21, vol 45, str.11-32
7. **Sindikati i organizacije civilnog društva: Kako do efektivne strategije delovanja"**. U: Mihailovic, Srećko (prirednik). *Sindikati i civilno društvo*. Beograd: Dan Graf i Centar za razvoj sindikalizma. str. 27-44. ISBN 978-86-83517-85-5 COBISS-ID 209482764
8. **Izborni rezultati 2014. godine**, str, 10 -28,
9. **Novac i izbori**, str.28-50
10. **Političko poverenje**, 87-106, u : *Oko izbora 19 - parlamentarni izbori u Srbiji 16. marta 2014. godine*, Cesid, NDI, Beograd, ISBN 978-86-83491-55-1

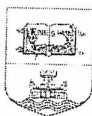
Objavljeni radovi u 2015. godini

1. **Politička korupcija i antikoruptivne javne politike**, u *Javne politike*, Institut Alternativa, Podgorica, str. 18-33, ISBN 978-9940-533-44-1 COBISS.CG-ID 26430480
2. **Izbori u Crnoj Gori : birači u lavirintima politike**, u: *Izbori i izborni programi 2012 : suština ili forma*, CGO, Podgorica, str. 16 - 50, ISBN 978-86-85591-56-3, COBISS.CG-ID 26747664
3. **Zoran Stojiljković, Dušan Spasojević, Partijski sistem Srbije, u : Kako internu stranačku demokratiju učiniti mogućom? Institucionalni faktori i interna dinamika unutarstranačkih odnosa**, Službeni glasnik, Beograd, str. 27-49, ISBN 978-86-6425-006-1
4. **Zoran Stojiljković, Vojislav Mihailović, Dušan Spasojević, Unutarstranačka demokratija u Srbiji**, u: *Kako internu stranačku demokratiju učiniti mogućom? Institucionalni faktori i interna dinamika unutarstranačkih odnosa*, Službeni glasnik, Beograd, str. 69-87, ISBN 978-86-6425-006-1

5. **Sva lica opozicije (1990-2015)**, Vukotić media, Beograd, str. 291, ISBN 978-86- 89613-37-7, COBISS.SR-ID 217498636
6. **Srbija u lavirintima tranzicije i globalizacije**, u: *Srbija i globalizacija (povodom 80 godina života i rada dr. Radoša Smiljkovića)* ur. Zoran Stojiljković i Uroš Šuvaković, Fakultet političkih nauka, Beograd, str. 159-183, ISBN 978-86-6425-005-4
7. **Prekarijat u (minskom) polju politike**, u *Od novinara do nadničara. Prekarni rad i život*,(ur. Srećko Mihailović), Centar za sindikalizam, Fond za otvoreno društvo, Beograd, str.259-289, ISBN 978-86-83 517-92-3, COBISS.SR.ID 219967244
8. Zoran Stojiljković, Dušan Spasojević, Jelena Lončar, **Da li je populizam nužni sastojak politike u Srbiji?**, u: *Politički identitet Srbije u globalnom regionalnom kontekstu*, FPN, Beograd, str.37-51, ISBN 978-86-84031-86-2, COBISS.SR-ID 220608780
9. **Da li je socijalna Evropa još moguća – pogledi sa levice**, u: *Nova Evropa I njena periferija*, FPN, Beograd, 291-311, ISBN 978-86-84 031-83-1, COBISS.SR-ID 220209932

Tekstovi objavljeni u 2016. godini

1. **Građani ili podanici: Ogleđi o socijalnom kapitalu i političkoj kulturi građana Srbije**, Zavod za udžbenike, str 317, ISBN 978-86-17-19484-8, COBISS.SR-IDS 226377484,
2. Zoran Stojiljković, Dušan Spasojević, **Organizational Structures of Political Parties in Serbia**, in: *Organizational Structures of Political Parties in Central and Eastern European Countries* (ed) Katarzyna Sobolewska-Myslik, Beata Kosowska-Gastol, Piotr Borowiec, pp 369-391, ISBN 978-83-233-4174-1, Jagiellonian University Press
3. **Marginalije o sreći i jednakosti**, u: *Socijalna demokratija u Evropi i koncept dobrog društva* (ur. Slaviša Orlović), str. 47-63, ISBN 978-86-83767-55-7, FES, FPN Beograd
4. **Post(liberalna) demokratija, kapitalizam i kriza države**, u: *Urušavanje ili slom demokratije?*, (ur. Ilija Vujačić i Bojan Vranić), str. 9-31, ISBN 978-86-6425-022-1, FPN, Beograd
5. **Podruštvljavanje predstavničke demokratije iliti zašto je devetka ustvari mršava šestica**, u: *Srbija i institucionalni modeli javnih politika* (ur. Đorđe Stojanović, Mladen Lišanin), str. 41-65, ISBN, 978-86-7419-285-6
6. **Moć i nemoć parlamenta**, u : *Parlament i demokratija*,(ur. Zoran Stojiljković, Jelena Lončar, Dušan Spasojević) str.7-21, ISBN:978-86-84031-91-6, FPN Beograd
7. **Parlament i podruštvljavanje predstavničke demokratije**,,u: *Parlament i demokratija*,(ur. Zoran Stojiljković, Jelena Lončar, Dušan Spasojević) str.126-141, ISBN:978-86-84031-91-6, FPN Beograd
8. Зоран Стојиљковић, Ђорђе Вуковић, **Социјални расцепи и поље политике – случај Србија**, у: , *СОЦИО-СТРУКТУРНА ПАРАДИГМА У СРБИЈИ*, (ур. Ђорђе Стојановић, Душан Спасојевић, Зоран Стојиљковић), стр. 57-85, Српска политичка мисао, ISSN 0354-5989 UDK 32
9. Zoran Stojiljković, Srđan Daramanović, **Izborni sistemi i unutarstranački odnosi u Crnoj Gori i Srbiji**, u: *Birači, partije i izbori - kako demokratizovati partije u Crnoj Gori i Srbiji?* (ur. Zoran Stojiljković, Dušan Spasojević), str. 133-151, ISBN 978-86-6425-019-1, FPN Beograd, CEMI Podgorica, M45
10. Zoran Stojiljković, Dušan Spasojević, Jelena Lončar (2015), **Da li je populizam neizbežan sastojak politike u Srbiji?** u Vesna Knežević-Predić (ur.) *Politički identitet Srbije u globalnom i regionalnom kontekstu*, Beograd: Fakultet političkih nauka. str: 37-50. ISBN 978-86-84031-86-2, M63, datum odžavanja konferencije: 6.11.2015.

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

Адреса: Студентски трг 1, 11000 Београд, Република Србија
Тел.: 011 3207400; Факс: 011 2638818; E-mail: officebu@rect.bg.ac.rs

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ПРАВНО-ЕКОНОМСКИХ НАУКА

Београд, 7.12.2010.
02 Број: 020-4590/13-10
ГБ

На основу чл. 65. ст. 2. Закона о високом образовању ("Службени гласник РС", број 76/05, 97/08, 100/07-аутентично тумачење и 44/10), чл. 46. ст. 5. тач. 1. Статута Универзитета у Београду ("Гласник Универзитета у Београду", број 131/06, 140/08, 143/08 и 150/09), чл. 13. ст. 1. Правилника о већима научних области на Универзитету у Београду ("Гласник Универзитета у Београду", број 134/07 и 150/09), чл. 21. ст. 1. тач. 1. Правилника о начину и поступку стицања звања и заснивања радног односа наставника Универзитета у Београду ("Гласник Универзитета у Београду", број 142/08 и 150/09) и Критеријума за стицање звања наставника на Универзитету у Београду ("Гласник Универзитета у Београду", број 140/08 и 144/08), а на предлог Изборног већа Факултета политичких наука, број: 11-2222/1 од 21.10.2010. године, Веће научних области правно-економских наука, на седници одржаној 7.12.2010. године, донело је

ОДЛУКУ

БИРА СЕ др Зоран Стојиљковић у звање ванредног професора на Универзитету у Београду-Факултет политичких наука за ужу научну област Социолошко-политиколошке студије.

Образложење

Факултет политичких наука је дана 5.05.2010. године у листу "Послови" објавио конкурс за избор у звање доцента, односно ванредног професора за ужу научну област Социолошко-политиколошке студије, због потреба факултета.

Извештај Комисије за припрему извештаја о пријављеним кандидатима стављен је на увид јавности дана 19.07.2010. године преко огласне табле и библиотеке Факултета.

На основу предлога Комисије за припрему извештаја о пријављеним кандидатима, Изборно веће Факултета политичких наука, на седници одржаној дана 21.10.2010. године, донело је одлуку о утврђивању предлога да се кандидат др Зоран Стојиљковић изабере у звање ванредног професора.

Факултет политичких наука је дана 10.11.2010. године доставио Универзитету комплетан захтев за избор у звање на прописаним обрасцима.

Универзитет је комплетну документацију коју је доставио факултет ставио на web страницу Универзитета дана 30.11.2010. године.

Веће научних области правно-економских наука, на седници одржаној дана 7. децембра 2010. године разматрало је захтев Факултета политичких наука и утврдило да кандидат испуњава услове прописане чл. 64. и 65. Закона о високом образовању, чл. 120. Статута Универзитета у Београду, као и услове прописане Критеријумима за стицање звања наставника на Универзитету у Београду, па је донета одлука као у изреци.

ПРЕДСЕДАВАЈУЋИ ВЕЋА

Проф. др Стипе Ловрета

Доставити:

- Факултету (2)
- архиви Универзитета
- Сектору 06

24. 12. 2010.
02 2222 / 1

Izjava o autorstvu

Potpisani-a Jelisaveta Blagojević
Broj indeksa/upisa 2010/01

Izjavljujem

da je doktorska disertacija pod naslovom:

„Uloga vojske u arapskim režimima i tranzicijama. Studija slučajeva: Tunis, Egipat, Bahrein, Sirija, Libija i Jemen“

- rezultat sopstvenog istraživačkog rada,
- da predložena disertacija ni u cjelini ni u djelovima nije bila predložena za dobijanje bilo koje diplome prema studijskim programima drugih ustanova visokog obrazovanja,
- da su rezultati korektno navedeni, i
- da nijesam povrijedio/la autorska i druga prava intelektualne svojine koja pripadaju trećim licima.

U Podgorici, 4. jul 2018.

Potpis doktoranda

Jelisaveta Blagojević